

મટ્ટ ગોવર્દન સદારામ પ્રણિત.

સંસાર સેતુ.

અટલે

સંસાર ઊતરવાનો પૂલ.

મધુકર ગ્રહે અર્ધિદને લલે છવ જો બાય,
ત્યમ આદે હરિને સદા જ્યોતે જ્યોત સમાય.

પ્રકાશક,

મોનજી ગોકુળદાસ, મઢીઆ.

સંવત ૧૯૫૨

સન ૧૯૦૫

આ પસ્તક મન ૧૮૫૭ ના ૨૫ મા આકટ

પ્રમાણે રજીસ્ટર કરાવેલ છે.

અમદાવાદ

શ્રી “શારદા ભૂવન” ઓન્ટીંગ પ્રેસ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કવિગણિત વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૫૧૮-

વર્ગિક.

પુસ્તકનું નામ સંસ્કાર સોનું

વિષય ૫૦૬

॥ श्री रामचंद्रायनमः ॥

संसार सेतु.

अष्टवे

संसार उतरवानो पूत.

प्रभुताको सबको चहे, प्रभुको चहे न कोई;॥
तुलसी प्रभुको जो चहे, आपे प्रभुता होय॥

तुलसीदास.

रचनार,

गोवर्द्धन सदाशिव, भट्ट डांडेकरना

—:0:—

प्रकाशक,

भोजल गोकुणदास, भटीया.

संवत् १८६२

सन १८०५

—:0:—

अमदावाद

श्री "शारदा भूवन" प्रिन्टींग प्रेस.

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૅપીરાઈટ સંગ્રહ
ક્ર. ૨ ૧૫૧૮

॥ શ્રી રામજી ॥

સંસાર સેતુ.

રામ શ્રેષ્ઠતા.

દોહરા.

રામ નામ સંસારનો સેતુ બણો સાર,
હયા ધરમને દિલ ધરે તે ઉતરે ભવપાર. ૧

ચોપાઈ.

રામ નામ સઉનો છે સાર, રામ ઉતારે ભવની પાર;
રામ નામ અમૃત રસ બણુ, થાય અમરજપતાં નિરવાણુ. ૨
યજ્ઞ યાગ તીરથ જપ દાન, વ્રત ઉદ્યાપનને સહુ જ્ઞાન;
રામ ચરણ એતો સહુ વશ્યું, રામ થકી અધિકુ નવ કશું. ૩
રામ સકળ જગ સરજન હાર, રામ કૃપા પુરણ ભંડાર;
રામ રામ જમ વ્યાપક સહી, રામ વિના કંઈ બીજુ નહીં. ૪
રામ તેજથી થાય પ્રકાશ, રામ અભય કર સર્વ ઉભાશ;
રામ રામ એ એકજ વસ્ત, કતી ન થાયે તેનો અસ્ત. ૫
સચરાચરમાં ભાસે રામ, રામ વીના નહિ ખાલી ઠામ;
એક રામ બળવંતો ધણો, બરોબરી કેા નહિ તે તણો. ૬
કોટિ પ્રભાંડ ઉપાદન એહ, સર્વ જગત શ્રીર સમરથ તેહ;
હવાવંત પ્રભુ કૃપા નિદાન, ભવ તારક એ શ્રી ભગવાન. ૭

દોહરા.

એહ રામનો આશરો મહો સરવ દિન રાત,
કૃપા થતાં નિશ્ચય ટળે જન્મ મરણની ઘાત. ૮

ચોપાઈ.

ટાળે જનમ મરણની ધાત, નડે નાં માયા ઉતપાતઃ
 અપાર આ ભાસે સંસાર, કોઈ ન મામ્યા તેનો પાર. ૯
 અકલવંતા પણ અથડાય, લખ ચારાશી ફેરા ખાય;
 અગણિત દુઃખ સંસારે સહે, પણ તેથી અળગા નવ રહે. ૧૦
 એક વખત ખાવા નહીં અન્ન, વસ્ત્ર વિના ઉઘાડુ તન્ન;
 રાત દિવસ ઉઘમ બહુ કરે, તોયે પુરું પેટ ન ભરે. ૧૧
 બાલક અન્ન વિના અથડાય, નારી નિત્ય નિશાસા ખાય;
 શુષ્ક અંગ બહુ દુખથી થયું, તોયે મન સંસારે રહ્યું. ૧૨
 કાલે હુતો પામીશ સહુ, સુખી થઈ સંસારે રહું;
 એમ ગણી આણે ઉતસાહ, આશ ધરે ઉર બનવા શાહ. ૧૩
 નવા નવા ઉઘમ આકરે, કંઈ પ્રપંચ ધન માટે કરે;
 અસત્ય કર્મ વિચારે નહીં, બળબુદ્ધિ અનુભવતો સહી. ૧૪

દોહરા

આશામાં ઉમર ગઈ તોય ન સમરે ઈશ,
 પ્રપંચને નવ પરહરે ગણે ન ડર ભુગદીશ. ૧૫

ચોપાઈ.

એમ જન્મ આખો વહિ જાય, તોય આશ પુરણ નવ થાય;
 અપરમ પાર સહે બહુ દુઃખ, જન્મધરી નવ ભાળ્યું સુખ. ૧૬
 અનેક વિપત્તી અંગે સહી, તોયે આશ અધુરી રહી;
 કપરાં સંકટ વેઠે અંગ, તો પણ કૌરમાં અતી ઉમંગ. ૧૭
 લેશ અભાવ નવ મનમાં ગણે, નવિન કામ નિત મનમાં ભણે;
 શિષ્ય કાળનો કપરો તાપ, સહે શીરપર તે સંતાપ. ૧૮
 હીમકાળ તરફડતુ તત્ત, થાય તાઢમાં વક્ષ વદન;
 મૃષા સમે વસવા નહિ વાસ, અંતર થાય અતી ઉદાશ. ૧૯
 તો પણ વહાલો આ સંસાર, અભાવ નાવે ઉર લગાર;
 જણાય નહિ આ ભુકું સહુ, મન સંસારે વળગી રહ્યું. ૨૦
 એવો માયા મીઠુ પ્રકાર, ભયોં તેથી આખો સંસાર;
 અપાર બળ મામામાં રહ્યું, માને નહિ મુનિ જનકું કહ્યું. ૨૧

શાસ્ત્ર વચન પણ તે નવ ગણે, સાર અસાર ઉરે નવભણે;
 માયા બેર મહા વિસ્તાર, વશ કીધો સઘળો સંસાર. ૨૨
 અજીત એ માયા સર્વથી, કેા માયાથી બળિયો નથી;
 ઈન્દ્રાદિક સરખા વશ થયા, દાસ માયાના થઈને રહ્યા. ૨૩
 સુર સકળ માયાને ચ્હાવ, ત્રિભુવનમાં માયા છલકાય;
 જયહાં બુઝો ત્યાં માયા અતી, માયા વિભુકો ઠામજ નથી. ૨૪

દોહરા.

અજીત એ માયા અતી વ્યાપક સઘળે ઠામ,
 પણ જીતાય ન ભકત જન જેણે બહુયા રામ. ૨૫

ચોથાઈ.

કૃપા રામની જેને થઈ, માયાથી જીતાયા નહી;
 રામ એહ માયાના પતી, તે આગળ શી તેની ગતી. ૨૬
 સહુથી રામ અધિક બળવાન, ભવતારક એ ત્રી ભગવાન;
 માયા બળ તેને શું કરે, રામ ચરણ માયા બળ હરે. ૨૭
 માયા રૂપ ગણો સંસાર, રામ ઉતારે પેલી પાર;
 એ વિષુ અન્ય ઉપાય નકશે, ભલું ચઢી હરિ ચરણે વસો. ૨૮
 સંસારનો સેતુ શ્રીરામ, અન્ય પ્રેકરે થાય ન કામ,
 માયા મમતા મિથ્યા સહી, અંતે સુખ તે આપે નહી. ૨૯
 રામ અભય પદ ઉત્તમ સાર, રામ સકળ તારે સંસાર;
 ચોરાશી ફેરો ઢાળશે, રામ કુકર્મ સહુ બાળશે. ૩૦
 રામ નાવ ભવ સાગરં તણું, ઉતારે અરણ્યવજળ ઘણું;
 રામ થકી સુધરે સંસાર, મનુષા દેહ સફળ કરનાર. ૩૧
 તત્વ એહ ત્રીભુવન તણું, સમરથ શરણ રામનું ઘણું;
 સુખ દુઃખ ફેરો સાથીએહ, અંતે સ્વાયથશે પ્રભુતેહ. ૩૨
 અવર કોઈ આવે નહિ સાથ, રામથશે જીવની સંગાથ;
 રામ તત્વ મોટું સર્વથી, તેહ સમું બીજું કેા નથી. ૩૩

દોહરા.

માટે સમસે રામને અંતર રાખી આશ;
 દુખ દારક શ્રી રામ છે રાખો ઉર વિશ્વાસ. ૩૪

સમરથના શરણુ થકી રહેન મનમાં દુઃખ;
 તો કયમ રામ શરણુ થકી મળેન ઇચ્છિતમુખ. ૩૫
 એવ એવને આશરે સુધરે સઘળાં કાજ;
 રામ આશરે ધારવાં કયમ બગડે તન કાજ. ૩૬
 રાય તણી શેવા કરે પાળે રાય હમેશ;
 રામ તણી શેવા થતાં કયમ થાશે દુર વેશ. ૩૭
 ગુણુ વિણુ શુક કહે રામ મુખ પાલક મળેહજાર;
 રામ લહે ગુણુ જાણિને ભૂખ્યો કયમ રહેનાર. ૩૮

ચોપાઈ.

દૃઢ વિશ્વાસ એ મનમાં ધરો, રામ રામ મુખથી ઉચરો;
 કર્તી સઘળે રામ મનાય, એ વિણુ કારજ કાંઈ ન થાય. ૩૯
 એહ જ્ઞાન અંતરમાં લહો, સદા રામ રક્ષણમાં રહો;
 સર્વ થકી ઉગરશે આપ, ટાળે રામ ત્રિવિધના તાપ ૪૦
 રામ રામ એ સાચો પ્રભુ, એહ જગતમાં જાણો વિણુ;
 રામ ચરણુ મુખકાર સદાય, રામ ભજનમાં દુઃખ ન થાય ૪૧

દોહરા.

મુખનો સાગર રામ છે દુખ કયમ આવે પાસ,
 અણુધાર્યા મુખડાં મળે હોયે ઉર વિશ્વાસ. ૪૨
 રામ નામ મંગળ સદા કયમ અવ મંગળ થાય;
 કલ્પ વૃક્ષને શેવતાં ક્ષુધા દમે કયમ કાય. ૪૩

ચોપાઈ.

રામ નામ સેતુ સંસાર, તે ઉપર થઈ જાઓ પાર;
 કાંઈ વાતની હરકત નથી, રામ તણું રક્ષણ સર્વથી. ૪૪
 રામ રાજ્યમાં ભય નવ હોય, રામ ભજે દુખ કદી ન જોય;
 ચાર છુટાડની નહિ બીક, નિર્ભય મારગ તેહ નજીક. ૪૫
 રામ સેતુ પર ચઢીયા સાર, તુરત દેખશે વૈકુંઠ દ્વાર
 ત્યાંથી વૈકુંઠ ધણું નજીક, વિમાન વાહન મળશે ઠીક. ૪૬
 તાપ નવ લાગે સીત નવ નડે, સીધો મારગ સાથી જડે
 ભાથુ પથુ નવ ભેઘએ સાથ, આપે સઘળું વાટે નાથ. ૪૭

ભૂલ કરી ભટકાશે તમે, વિપરિત દુખનો દેખો સમે;
 રામ સેતુનો કરશે ત્યાગ, ફરી ઉગરવાનો નહિ લાગ. ૪૮
 ભવ અરણ્યમાં પડે શરીર, ફરી વળે માયાનું નીર;
 વૃષ્ટા આવી તાણે તન્ન, કામ દેહને કરે દહન. ૪૯
 લખ ચોરાશી દુબકાં ખાય, તોયે અરણ્ય નહિ ઉતરાય
 માટે નિર્ભય મારગ શોધો, રામ કૃપાળુ શરણે રહો. ૫૦

દોહરા.

મમતા માયાપર ધરો તેવી રામપર હોય,
 માગ્યું આપે મુખ થકો રામ શ્રદ્ધે કર સોય. ૫૧
 જેવી પ્રીત પ્રપંચમાં તેવી રામનું હોય,
 મુખ સઘળું પાસે વસે કહે ન ભુલો કોઈ ૫૨
 પરભાર્યું લેવા ચહો કદી ન મળશે લેશ,
 રામ થકી જો માગશે આપે તાત હમેશ. ૫૩
 તન ધનની પ્રીતી ત્યજી કરો રામનું સ્નેહ,
 સઘળું મળશે સહેજમાં રામ રાખશે નેહ. ૫૪
 જ્યમ ચાહો સંસારને ત્યમ ચાહો જો રામ;
 પ્રભુ સંસાર સુધારશે થાશે સઘળાં કામ. ૫૫
 રામ કર્તા છે સર્વનો હું નવ કર્તા કાંઈ;
 અંતર એ નિશ્ચય થતાં સર્વ પદારથ હોય. ૫૬
 રામ જગતનો તાત છે હું તો તેનો દાસ,
 અંતર એવું જાણતાં રામ વસે નિજ પાસ. ૫૭
 માત પીતા સુત સુંદરી કાળે તે જનાર,
 એમ જણી પ્રભુને બજે ખેલી સરજન હાર. ૫૮

ચોપાઈ.

કૃપા રામની મળતાં સાર, પુરણુ સૌ થાશે સંસાર;
 કૃપા વીણુ નવ કારજ થાય, હજાર વર્ષ ભલે અથડાય. ૫૯
 તૃષ્ણાથી ભરિયો સંસાર, માયાનો નવ આવે પાર;
 એ માયા અંધારો કુવો, પડ્યો માંહિ તે નિશ્ચય મુવો. ૬૦

ભયું અંધારૂં અપરમ પાર, ઉલ્લેચતાં નવ આવે પાર;
 સૂર્ય પ્રકાશ વિના નવ ટળે, શ્રમ કરીયે પણ કાંઈ નવળે. ૬૧
 આખો ભવ રણતાં અથડાય, તૃષ્ણા કોઠી નહીં ભરાય;
 જન્મ્યા લોજન પંચામૃત રાત, ક્રુધા પીડે પાછી પરભાત. ૬૨
 તેમ તૃષ્ણા પણ ત્રપ્તન થાય, ખાલી માટ કદી ન ભરાય;
 જન્મ થકી મરતાં તક રળે, તોયે તન શાન્તી નવ મળે. ૬૩
 શેર મળે ઈચ્છે દસ શેર, સાત સાંધતાં તુટે તેર;
 પોચાડયું પણ પોંચે નહીં, હાથ દોરડું ખુટે સહી. ૬૪
 લાખ કરોડે નવ સંધાય, ખુટે તે ખુટેજ સઘાય;
 કોઈ તાણું પુરૂં નવ થયું, સર્વ તાણું અધુરૂં રહ્યું. ૬૫
 રાજા રાંકનો એકજ ન્યાય, એ રસ્તે સઘળું જગ જાય;
 સર્વેનું ખુટે તે સાર, પુરણ નહિ કોનો સંસાર. ૬૬
 મોહ જાળ વાણી તે મહી, છોડયો પણ તે છુટે નહીં;
 કરોળિયાની જાળે જેમ, મક્ષીકા ધુંચાઈ તેમ. ૬૭
 કરે છુટવા કોટિ ઉપાય, પણ તેમાં જમણી ધુંચાય;
 ભ્રમ કપરી સંસારની જાળ, કોઈ ન પામ્યા તેનો પાર. ૬૮
 ધારે મનકે કારજ સબુ, પુત્ર પરણાવી પ્રભુને ભબુ;
 પુત્ર પરણાવ્યો રૂડી પેર, ઘર બંધાવા ઉપજી પેર. ૬૯
 ઘર બંધાવતાં દેવું થયું, કરજ વાળવા મનડું ગયું;
 નારી માગે ઘરેણાં માટ, તેના પણ અંતર ઉચાટ. ૭૦
 માત પિતાનું કારજ કયું. નવું ઘર પણ તેમાં ગયું;
 એમ આખી ઉમરસાં થાય, સારે નરસે જીવતર જાય. ૭૧
 આ સંસાર તણી ઘટ માળ, કંઈ ભરાય કંઈ ખાલી થાય;
 સરવે કદી ભરાયજ નહીં, એક ભરાય એક ખાલી સહી. ૭૨
 સૂરપૂર પુરા નવ થયા, સરવે જન અધુરા ગયા;
 જેપર કૃપા રામની થઈ, થયા પુરા તેવા જન સહી. ૭૩
 જેને ક્ષીર રામની સહાય, તેનું તો સૌ પુણ્ય મણાય;
 એ વીના અધુરૂં સહી, તૃષ્ણા પુરણ કોની નહીં. ૭૪
 યશુ પક્ષીને માનવ સહુ, જ્ઞાને કાંઈક બાકી રહ્યું;
 સવળુ નૃપને જ્ઞાની નૃપ, સર્વ પ્રકારે પુરણ પુરય. ૭૫

શીતર લક્ષ હતી શુંકરી, તોય સીતા જગદંબા હરી;
 સર્વ મકાર હતો સંતોષ, તૃષ્ણા ઉપજી તજીને તોષ. ૭૬
 બાણું લક્ષ બેટાનો બાપ, શિતા લાવતાં ન ગણ્યું પાપ;
 કપટ રૂપ સાધુ નું ધર્યું, કુડ કર્મ અધિક આદર્યું. ૭૭
 કહો તેહને શાન્તી કરી, અંતરથી તૃષ્ણા નવ થરી;
 એવા પણ તૃષ્ણા નવ તજ્યા, રામ મુકીને માયા ભજ્યા. ૭૮
 રઘુ રાજા જેવો નરપતિ, અખુદ લક્ષ્મી ઘરમાં હતી;
 સુવર્ણ પાટપર લોજન કરે, તે પાછાં ઘરમાં નવ ધરે. ૭૯
 વાસણ કુસણ સર્વે સહી, આજ વાપર્યું તે કાલે નહી;
 એવો લક્ષ્મીવંતો રામ, રઘુરાજ જગ પતી ગણાય. ૮૦
 તોયે તૃષ્ણા રાખી મનન. ગયો કુબેરનું દેવા ધનન;
 બાણે કુબેર પતિ જો રહે, મુજને કેા ધનપતિ નવ કહે. ૮૧
 તોડું કુબેર જાંઠારી નામ, કહે જગત રઘુ ધનનું ધામ;
 તેવાની તૃષ્ણા નવ ગઈ, અંત ફેળેતી એમાં થઈ. ૮૨
 એવું તૃષ્ણા કેરૂં જોર, સરખા ગણતી શાહને ચોર;
 સકળ જકત જો જીરણ થશે, તોયે તૃષ્ણા ચૌવન હશે. ૮૩
 જો અંતરથી કરો વીચાર, તો સમજશે સઘળો સાગ;
 તૃષ્ણા પુરણ કદિ નવ થશે, લક્ષ કોડ વર્ષો વહિ જશે. ૮૪
 લક્ષ ચોરાશી ફેરા ફર્યા તોયે તૃષ્ણાથી નવ ડર્યા;
 સાપ વીંછીના ધરીયા દેહ. મહા સંકટ વેઠ્યાં તન તેહ. ૮૫
 પશુ થઈ ખર કારજ કર્યું, ખર વૃષભનું તનનજ ધર્યું;
 મળ ઉપરાંત ઉપાડ્યો ભાર, તોપણ અનહદ મળિતો માર ૮૬
 દુધા તૃપાની પીડયા બહુ, એમ જાંઠગી ગાળી સહુ;
 કેટલિક ધર્યાં બન ચરનાં રૂપ, શિત વપા દુખ સદ્યાં સ્વરૂપ ૮૭
 અનજળ વિણ અથડાતા અતી, વાચા વિહિન મહા દુખ ગતી
 પારથી એ હરિયા ત્યાં પ્રાણ, વાગ્યાં દેહમાં તિલણ બાણ. ૮૮
 વળી પક્ષી દેહો ધારિયા, બાળ મહી બાંધી મારિયા;
 કાપી કંઠને બક્ષણ કર્યું, અધિક વાર એમ તનડું ધર્યું ૮૯
 જડ વૃક્ષોની ધારી કાપ, કુહાડે તન ત્યાં છેદાય,
 એમ આખી ચોરાશી ફર્યા, લક્ષ ચોરાશી ચોની અવતર્યા ૯૦

ઉપે મુસ્તક ઉઠરે રહ્યો, જઠર તાપ બહુ તનથી સહ્યો;
કહી ઉંચ કહી નિચમાં ઠ્યો, એમ લક્ષ ચોરાશી ક્યો. ૬૧

કોહુશ.

કોટિક લક્ષ ચિતા થયા, લક્ષ કોટિ મધ માત
કોટિક ચોની આયડ્યો કોટિક પારી ભત. ૬૨
તણ પ્રહારે ભટક્યો ઠ્યો નહી કો કામ,
કોટિ પ્રપંચો આદર્યો કોટિક કીધાં કામ. ૬૩
કોટિક દિન દુઃખમાં ગયા ભવમાં ભમતાં એમ.
સુખ નવ હીકુ સ્વપ્નમાં અસંખ્ય ભુગથી તેમ. ૬૪
તોયે તૃષ્ણા નવ તણ ભર્યો અધિક મદ કામ,
સંતોષે સમર્યા નહી પ્રેમ ધરી મુખ રામ. ૬૫

ચોપાઇ.

રામ ન સમર્યા ઉમર આપ, ગણ્યું ન મનથી પુણ્ય કે પાપ;
તૃષ્ણા ઉર તબાઈ નહી, માયા બળ વાપ્યું તન મહી. ૬૬
કરો હવે તો કાંઈ વિચાર, રામ રામ સમરો મુખ સાર;
વાત વિસર્યો ના આગલી, દુઃખ નીવારો રામને વરી. ૬૭
કૃપા રામની જેને મળે, થાય સંતોષ તૃષ્ણા બળ ટળે;
સર્વ પ્રકારે શાન્તી થાય, રામ કૃપાએ તૃષ્ણા બળ. ૬૮

કોહુશ.

જે પર રીજે રામણ તેને કમી ન હોય,
અદ સિદ્ધિ નવ નીધિ તે વશે ચરણની માંય. ૬૯
લક્ષ્મી જે જગ મોહિની તેજ ચરણની હાસ,
કૃપા થતાં શ્રી રામની પ્રીતે આવે પાસ. ૧૦૦
ઇચ્છ્યું અંતરનું મળે સર્વ વિધન દુર થાય,
રીઝયા જેપર રામણ સદાય તેની સ્હાય. ૧૦૧
રક્ષણ જેને રામનું અન્ય થકી શું થાય,
સિંહ તણા આશ્રમ વિષે બાંધુકથી ન જવાય. ૧૦૨
કોટી થતુ શીરપર તેથી કશું ન થાય,
અવળાનું સવળું કરે રામ જમતના રાય. ૧૦૩

ચોપાઈ.

જુઓ અવળાનું સવળું કર્યું, સંકટ મોટું પણ પરહ્યું;
 પડ્યાં રણમાં વિહંગમ બાળ, ગજ ઘંટા ઢાંકી તતકાળ. ૧૦૪
 જુકતી કરી ઉગાર્યાં જ્યાં, મહાકળથી બાલક સર્વથા;
 મન્દ્રહાસને માટે રામ, અવળે સવળું કીધું કામ. ૧૦૫
 વિષ દેવાને લખીયું પત્ર, વિષયા પુત્રી દીધી તત્ર;
 મૃત્યુ ઉગાર્યું રાજ્યજ મૃત્યુ, એમ અવળાનું સવળું કર્યું. ૧૦૬
 વળી લોજને મારવા માટ, મારા મોકલ્યા વનને ઘાટ;
 કંઠ કાપતાં ઉપજી દયા, લોજ બચાવી ઘેર લઇ ગયા. ૧૦૭
 કપોત માથે શત્રુ ત્રણ, સર્પ પારધી શકકર વરણ;
 કેપોત ડસવા સર્પજ અડમે, પારધી બાંણ સાંધીને ખડમે. ૧૦૮
 ઉપર બાજ તાકમે તન માટ, થયો રામને ઉર ઉચાટ;
 અવળે સવળો કીધો લાગ, પારધીને જઈ ડશિયો નાગ. ૧૦૯
 બાણ હાથમાંથી છુટિયું, જઇ બાજનું તન વીંધિયું;
 ઉગર્યાં કપોત માર્યા અરિ ત્રણ, રામ દયાળુ અશરણ શણ. ૧૧૦
 એમ અવળાનું સવળું કરે, સંકટ સઘળાં પળમાં હરે;
 એવો રામ અતી બળવાન, ભાવ ધરી એવો ભગવાન. ૧૧૧

દોહરો.

સાધો મનુષ્ય દેહથી સત્ય રામ મહામંત્ર;
 સકળ વિધ્ન એથી ટળે જબર રામનો જંત્ર. ૧૧૨
 અવર જંત્રનું બળનહી રામ જંત્રની પાસ;
 કારણ કે સહુ દેવતા રામ ચરણના દાસ. ૧૧૩
 શુક સનકાદિક મુનિ સહુ ધરે રાત દિનધ્યાન;
 ઇન્દ્ર સમા આરાધતા રામ મહા બળવાન. ૧૧૪
 જેને માટે તપ તપે મુનિ વન વશી અપાર;
 શીત ત્રપાને તાપનાં સહે કષ્ટ નિરધાર. ૧૧૫
 ચક્ષુ યાગ વ્રત આદરે જેહ ચરણરજ આશ;
 મનુષ્ય દેહ ધરી બન્ને એહ રામ અવિનાશ. ૧૧૬

ચોથાયા છંદ.

જેને માટે જન પ્રહલાદે માત પિતાને ત્યાગ્યાં,
 જેને માટે બાલક વયમાં ધ્રુવજી એ વન સાધ્યાં,
 જેને માટે વિભીષણાએ દુર કયો નિજ ભાતા,
 શુક સરખા સંસાર ત્યજીને રક્ષા સમ વસ જાતા. ૧૧૭
 જેને માટે ભ્રુપ ભતૃહરિ ત્યાગ્યું સર્વ વિશાળ,
 જેને માટે લેખ આદ્યો ગોપીચંદ્ર ભુપાળ,
 જેને માટે મીરાંબાઈએ પતી સુખ નવ લીધું,
 જેને માટે ભકત જનોએ કાટિ સહન દુઃખ કીધું.

દોહરા.

એવા સમરથ સમને આહો ઉર હમેશ,
 મનુષા દેહ સમો મળ્યો સમ લહો શુભવેશ. ૧૧૯
 અન્ય કર્યું સહુ વ્યર્થ છે સમ સ્મરણુ તે શ્રેષ્ઠ,
 સમ સમ સુખથી વહો નહી રહે પદ નેષ. ૧૨૦
 ભુજ જીવન એ સમ છે સર્વ પ્રકારે સત્ય,
 સમ સમ સુખદા સદા એ વિષ્ણુ સર્વ અસત્ય. ૧૨૧
 માટે મનુષા દેહથી કરિયો ઉત્તમ કામ,
 અન્ય વખતમાં નવ બને સ્મરણુ ભજન શ્રીરામ. ૧૨૨
 સમ ભજન માટે ચહે દેવ મનુષ અવતાર,
 તેવા અમુલ્ય દેહને સમ શરણુ ધર સાર. ૧૨૩
 હિન્દ્રાદિક પણ મનુષનો ઉર મધ્યે અવતાર,
 સમ ભજનને કારણે શ્રેષ્ઠ ગણે સુખકાર. ૧૨૪
 એવા મનુષા દેહથી સુખ કર શેવો સમ,
 જગ જીત્યું બણો સદા સફળ થયાં સહુ કામ. ૧૨૫

ચોથાયા છંદ.

મનુષા દેહ મળ્યો અતિ દુર્લભ સમ ભજનનું ટાલું.
 એ આ અવસર ગયો વૃથા તો ફરી નહી ઠેકાલું.
 ચોરાશીમાં પાછા પડ્યો કંઈક કાળ વહિ બસો,
 નહિ પામો વધી દેહ મનુષનો અનરથ અધિકો ઘણો. ૧૨૬

એમ કહે સૌ શાસ્ત્ર પુરાણો મોટા જનની વાણી,
 વાર વાર નવ મળે મનુષ તન સત્ય વાત એ જાણી;
 સકળ થાય ફેરો આ દેહે લખ ચોરાશી ટાળે,
 રામ શરણ વસતાં જન કેરી વેળા સઘળી વાળે. ૧૨૭
 મોહ મમતને ત્યાગી વીરા રામ હૃદયમાં ધારો,
 ઇચ્છિત સુખ આપે અવિનાશી આવે દુઃખનો આરો;
 ગૌર વરણ શુભ દેહ રૂપાળો રામ વિના નવ શોભે
 બાવળ કાળે કનક સુહાવે પણ ત્યાં મન નવ થોભે. ૧૨૮
 શુભ વિના નહિ રૂપ કામનું કારણ રૂપ જવાનું,
 રામ શુભ જો રહે સર્વદા અંતે સકળ થવાનું;
 વૃક્ષ ઉજળાં ધર્યાં અંગપર રૂપે રૂપ લાસે,
 રામ ભજન વિષ્ણુભગ સમ ઉજવળ નિથ્યા તેહ પ્રકાસે. ૧૨૯
 મનુષ દેહતો સકળ ગણાયે રામ ભજે ધરિ પ્રીતી,
 અજર અમર ફલ પામે અંતે સુધરે સઘળી રીતી;
 લાલ ઘણો છે રામ ભજનમાં બીજે સઘળી હાની,
 રામ રામ ભવ તરવા સાધન અન્ય અસત્ય છે વાણી ૧૩૦
 ભજ્યા તેહ જન પાર ઉતરિયા અન્ય રહ્યા અથડાતા,
 નિર્ભય સ્થાને બેઠા જઇને બીજા ગોચાં ખાતા;
 સકળ શાસ્ત્રો સાર એજ કે રામ ભક્તિ ભવ તારે,
 અન્ય ઉપાસન કામ ન આવે કો નવ પાર ઉતારે. ૧૩૧

• ચોપાઇ.

- પાર ઉતારે એકજ રામ, રામ પ્રતાપે થાશે કામ;
 તો તેવા સમરથને ત્યજી, કયમ બેઠા મન માયા ભજી. ૧૩૨
 જ્યમ મરકટ મણિને પરહરે, કાઠે બીલે મનકુ ધરે;
 તેમ રામ મણિ મુકી લાઈ, કેમ વસો માયાને ગાઈ. ૧૩૩
 તવ શો ફેર મર્કટ આપમાં, બન્યા મનુષ ૨ કંટાતમાં;
 સત્ય અસત્યનો નહીં વિવેક, ખરને નહિ બોળમાં ભેદ. ૧૩૪
 જેમ કાગ સહુ ભક્ષણ કરે, સાડ નરસુ દિલ નવ ધરે;
 રામ માયામાં ભેદ ન લહે, કાગ સમો જન તેને કહે. ૧૩૫

કોટિ વિચારો મન દૃષ્ટાંત, ભાગો સહુ અંતરનીભાંત;
રામ વિના કોઈ રહાયક નહિ, સકળ શાસ્ત્ર એ કહેછે સહી. ૧૩૬

દોહડા.

રામ એજ સહુ સાર છે ખીલુ સર્વ અસાર,
સમરો મુખથી સર્વદા ઉતરવા ભવપાર. ૧૩૭
રામ જગતના તાતછે રક્ષક સહુનારામ,
તેહ રામને શેવતાં થાયે સઘળાં કામ. ૧૩૮
માટે મત્ર વિચારિને ભળે રામ ઉર આપ,
ગોવર્ધન પ્રભુ દાસ હું ટાળે સૌ સતાપ. ૧૩૯

—•—

इति श्री संसार सेतु ग्रन्थे भट्ट गोवर्धन
विरचिते परमात्म स्वरूप राम श्रेष्ठता
वर्णन नाम प्रथम स्थंभः ॥

શ્રી સંસાર સેતુ.

દ્વિતિય સ્થંભ.

ઉપકાર.

દોહરા.

દયાળ રાજ રામ છે કરતા બહુ ઉપકાર,
દયા થકી સહુ જગતમાં મંગળ ઠારોઠાર. ૧
અતિ ઉપકારી રામને ભૂલો નહિ કો ઠામ,
વસો સદા શરણે જઈ જવો નિરંતર રામ. ૨

ચોપાઈ.

રામ તણા છે અતિ ઉપકાર, આપ્યો મનુષ્ય તણો અવતાર;
નીચ યોની અથડાતા હતા, મનુષ્ય દેહ દઈ કીધા છતા. ૩
બહુ વિધથી ભોગવતા દુઃખ, તેહ નીવારી આપ્યું સુખ;
ઉત્તમ કુળ દીધો અવતાર, હાથ પાય મુખ નયન સુધાર. ૪
નાક શ્રવણ દશ ઈન્દ્રી દીધ, સર્વ પ્રકારે સુખજ કીધ;
જળી ખુદી આપી સુખ સાર, સમજો તેથી સર્વ પ્રકાર. ૫
સાર નરસુ જાણો સહુ, ભલુ ભુંડુ ઓળખના બહુ;
લાભ હાની પણ સમજો સહી, સત્ય અસત્ય તણી ગત રહી. ૬
મીઠું લાગે તે ભક્ષણ કરો, કડવાને જાણી પરહરો;
શુભ વસ્ત્રો તો અંગે સજો, ભલા કામને મનથી ભજો. ૭
સુખ કરવા શોધો ઉપાય, દુખ હરવાની ઇચ્છા થાય;
શુભ કિર્તી તન મનથી ચહો, મીઠી વાણી મુખથી કહો. ૮
જેન અને નિજ જૈરી તણા, ભેદ સકળ સમજો મન ધણા;
પિતા પુત્રની સમજો પેર, મન સમજો છે રનેહમે વેર. ૯

એતો રામ તણા ઉપકાર, રામબુદ્ધિ બળનો દાતાર;
રામ પ્રતાપે સઘળું બન્યું; તમે નથી તેમાં કંઈ કર્યું. ૧૦

દોહરા.

કરનારો છે જગ પતી સમરથ રાજા રામ,
આપણથી કયમ બની શકે કિચિત હલકુ કામ. ૧૧

કર્તા સહુનો ઇશ છે અવર ન કોથી થાય,
સર્વ કરે એ સ્હેજમાં રામ જગતનો રાય. ૧૨

હરિમીત છંદ.

સહુ સુખ આપ્યું સર્વદા મન મોજ આઝી માણવા,
ખાવા પીવાને ખેલવા આનંદ બુકતી જાણવા;
માતા પીતા સુખ સુંદરી શણગાર અંગે ધારવા,
અત્તર સુવાસિત અંગ મર્દન રંગ વિવિધ સુહાવવા. ૧૩

વળિ આપીયું ધન યોગ્ય તેણે આપીયું અન ભક્ષવા,
પય ધૃતને દધિ તકે તેમજ શર્કરા સુખિયા થવા;
આનંદને આરોગ્ય વાળા વાસ આપ્યા વાસવા,
મૃદુ ભાસણી મન મોહિનીના અધર અંબુ પ્રાશવા. ૧૪

કાલું મધુર બાળ ખેલે શાન્ત મનડુ થાય છે,
આનંદમાં અર્ધાગના આલિધવા ચિત રહાય છે;
એ સર્વ જાણે રામથી તેમાં ન કાંઈ તમે કર્યું;
કરનાર સઘળું રામ છે સહુ રામ કૃપાથી થયું. ૧૫

વળિ મન્નમાં વીચારતાં ઉપકાર આઝો ભાસશે,
બલિહાર રાજા રામની બળ અધિક તેનું લાગશે;
તમ કારણે તેણે રમ્યાં છે સુખ સાધન કેટલાં,
નીહાળજો નયનાં ભરી આ જગત માંહી જેટલાં. ૧૬

આકાશમાં શશી સૂર્ય તે તમને ઉજળું આપતા,
તમ માઠ બીજી વનસ્પતિ સહુ સઘ તેહ અભાવતા;
વળિ ઉષ્ણ શિત સિંચન કરી આશુપને સુધારતા,
ભાસે ચમકતી ચાંદની પશુ તેહ સૌ રહાયે થતા. ૧૭

વળિ શેષના વારી થકી બહુ અન્ન થાયે આપણું
 મુગધિને ઔષધી અહિને સમિર નિર્મળ વાય શું;
 તવ મુખ માટે તેહ સઘળું રામની કિરપા થકી,
 આનંદ આપે સર્વદાએ રામ ઉપકારો નકી. ૧૮
 ઋતુ તણા લેદો રચ્યા જ્યાં નવિન રંગો નીપજે,
 જેવે સમે જે જોઈતુ શુભ કારિ સઘળું તે સજે;
 શિત કાળમાં શિતના સમું વળિ ઉન્નમાં તે સારખું,
 જેને ઋતુમાં નીપજે તે તે સમે શુભનું મહુ. ૧૯

દાહરો.

રે ઇંધર પિતુ માત તું અગણિત તવ ઉપકાર,
 વર્ણન થાય ન મુખથી તું પ્રભુ જગ આધાર. ૨૦

હરિગીત છંદ.

જે શર્દ કાળે સુખનું તે શર્દ માંહી થાય છે;
 હીમંતમાં જે જોઈતુ હીમંત માંહિ પમાય છે;
 ના બૂલ કાંઈ રામમાં કીધુ સહુ તે સાર છે,
 સુખ કારણે તમ માટ રચીયું રામનો ઉપકાર છે. ૨૧
 કૃષ્ણ કુલ વિવિધ પ્રકારનાં સહુ માનવી તમ માટ છે,
 ખાઓ પીઓ સુખ ભોગવો શ્રી રામ શિરપર તાત છે;
 અમૃત સમાં કૃષ્ણ દ્રવ્યે બહુ સ્વાદ ભરિયો તેહમાં,
 દાડમ અનાર શિતાફળો વળિ આમ્ર કૃષ્ણ છે જેહમાં. ૨૨
 કંઈ ફલસ કેળાં દ્રાક્ષ જમરૂં જાળુને વળિ સંતરા
 અંજીર રામણ લિંબુ મીઠાં સ્વાદમાં ઉત્તમ ભર્યાં;
 ઉપકાર એ સહુ રામનો તે માનવી તમ કાજ છે,
 વળિ અન્ન આપે અધિક ઉત્તમ રામ જગ મહારાજ છે. ૨૩
 વળી બાજરી ઘઉં જાર ચોખા ગોળ સાકર શેરડી,
 છે અડદ મગ તુવેરની શુભ દાળ તમ માટે કરી;
 રસ કસ ભર્યા બહુ વિશ્વમાં સૌ માનવી તુજ કારણે,
 એવા દયાળુ રામને બલિહાર હું જઈ વાચ્યો. ૨૪

અંતર વિચારી ભાળશે આ જગત સહુ સુખથી ભર્યું,
 રચના રચી બહુ પુદ્ધિથી સહુ માવવી માટે કર્યું;
 સરિતા સરોવર જળ ભર્યું નવ દામ યેસે તેહના,
 ઘર બાંધવા પાપાણુ નગ અંગાર કીધા જેહના. ૨૫
 બાકી ન રાખ્યું જો કરું ભૂલ્યો નહીં કેા વાતમાં,
 સુખ થાય તેવું સર્વ દીધું વસ્તુ વિધ વિધ ભાતમાં.
 નરનારીના સંયોગથી વળિ નવિન સ્પટી નીપજે,
 પાકાં થયાં તે પરહરે બીજાં બનાવી મોકલે. ૨૬
 રે ભાઈ એ ઉપકાર અધિકેા રામનો મનમાં ધરો,
 વીચારિ અંતર બાત હૃદયે રામ રામ સદા કરો;
 ધી દુધ દહિને છાશ માટે ગાય લેશ ઘણી સજી,
 આપે પશું અમૃત તમોને અંગમાં રાખ્યું ભરી. ૨૭
 વળિ વાઘ વરૂ સસલાં શિયાળો રીંછ સાબર સિંહછે,
 સરજ્યાં તમારા સુખ માટે વ્યાળ ધારક વીષ છે;
 અવગુણકારી વસ્તુ તેવી તેહ વનચર ખાય છે,
 દુર ગંધ વ્યાધી નીપજે તે થકી નાશજ થાય છે. ૨૮

દોહરા.

ભક્ષણ કરે મલીનતા મલિન વાયુને ખાય
 એ આદી ઉપયોગનાં વનચર જીવ વનરાય. ૨૯

ત્રોપાઈ.

જળમાં મેલ અતીશે જાય, મગર મત્સ્ય આદિક તે ખાય;
 એક એકથી પોષણ મળે, માનવિનું દુઃખ તેથી ટળે. ૩૦
 નિર્મળ જળ તે કરે સદાય, મળ મૂતરને વિષ્ટા ખાય;
 એ પણ માનવિપર ઉપકાર, સહુનો કર્તા રામ દયાળ. ૩૧

દોહરા.

જન્મ થતા આગળ ભર્યું માતા સ્તનમાં દૂધ
 મહા દયાળુ રામ એ પણ પણ લે છે શુધ. ૩૨

ચોપાઈ.

પંચ માસનો ગર્ભજ થાય, માતા સ્તનમાં દૂધ ભરાય;
 જગ પતિએ બહુ જુગતી કરી, રાખ્યું દૂધ આગળથી ભરી. ૩૩
 કાપુસ કેરાં વૃક્ષજ કર્યાં નિપજે વસ્ત્ર વિવિધનાં ઘણાં
 ટાઢ તાપનાં ટાળે દુઃખ, શોભે શરીરને પામે સુખ. ૩૪
 અઢાર ભાર ઓપધી સજી, જગત મહી વિસ્તારી બધી;
 પાવું ન પડે તેને નીર, રાખે જન આરોગ્ય શરીર. ૩૫
 પર્વત પહાડ ઉપર તે રહે, આપ આપનું જીવન ગ્રહે;
 માનવિને તેનું નહિ દુઃખ, પણ આપે એ ઉલટું સુખ. ૩૬
 જુઓ તુલસીનાં પ્રક્ષો કર્યાં, તેવિશ તત્ત્વો તેમાં ભર્યાં;
 વાત પીત્ત કફને એ હરે, નિરોગી તન જનનું કરે. ૩૭
 તેને સ્પર્શીં વાયુ વહે, મચ્છર આદિ જંતુ નવ રહે;
 પત્ર ઉકાળી નીત્યે પીયે, સર્વ જવરોને રહેજે ખુએ. ૩૮
 જમ્યા પછી ત્રણ પત્રો ખાય, અજીર્ણ તેને કદી ન થાય;
 પત્ર ભૂકી પલંગે ધરે, માંકણ ચાંચડ ત્યાં નવ રહે. ૩૯
 એવા ગુણ તુળશીમાં સહી, માટે સાચે મોટી કહી;
 ખેત્રી વૃક્ષમાં જુણ અપાર, તન વ્યાધી ટાળે તતકાળ. ૪૦
 નયને આપે અતી પ્રકાશ, ત્વચા રાગનો કરે વિનાશ;
 શીતળતા તન માંહી ભરે, પ્રમેહ જેવા વ્યાધી હરે. ૪૧
 અંતિ સારનાં ટાળે કષ્ટ, બિલ્વ વૃક્ષ જગ અતી અભિષ્ટ;
 એમ વનસ્પતિ અતિ સુખકાર, સરજવી તે ઠારોઠાર ૪૨
 જેને જેવું જોઈએ સહી, તેને તેવું આખ્યું તહી;
 બગલાનું તન સ્વેતજ કર્યું, કાક પક્ષીને કાળુ ધર્યું. ૪૩
 તેમાં પણ પ્રભુનો ઉપકાર, અંતર જ્ઞાને કરો વિચાર;
 રીંછ જુઓ શિત દેશે રહે, વાળ ભર્યું તન ટાઢ ન સહે. ૪૪
 પક્ષીને પીંછાં બહુ કર્યાં, તાપ શીતનાં સંકટ હર્યાં,
 એ પણ માનવિ માટ જરૂર, પ્રભુ તણા ઉપકારો પુર. ૪૫.
 વાહન માટે જુઓ અપાર, ગજ અશ્વો કીધા તૈયાર;
 ગાડી ઘોડે બેસી ફરો, મન ગમતી મોજે આદરો. ૪૬

રેતી રણ નિવારણ કાજ, ઉંટ કયાં જનના સુખ માટે;
એમ અનેક પ્રકારે સહી, કોઈ વાતમાં બાકી નહી. ૪૭
રામ કૃપાળુ તવ શિર રહે, જે જોઈએ તે દુષ્ટે લહે;
રામ રાજ્યમાં સંકટ નહી, સુખ માટે સૌ આપ્યું સહી. ૪૮

દોહરા.

એ ઉપકાર અપારતું રખે બૂલતો બાઈ,
જીવતર સક્ષણ કરો સદા રામ નામ ગુણ ગાઈ. ૪૯
રાત દિવસ રક્ષણ કરે સહુનો સરજનહાર,
ઘરમાં કે ઘર બહારે રામ તણો આધાર. ૫૦
સૂતાં બેસતાં ઉઠતાં તમને રાખે રામ,
રામ અતી ઉપકાર છે પળ પળનો વિશ્રામ. ૫૧
સ્મરણ કરિ ઉપકાર એ સદા બજે શ્રી રામ,
બૂલો નહી મનથી કદા બળવત શ્રી સુંખ ધામ. ૫૨
કપા સર્વદા તેહની રહો મુજપર ઈશ,
વસુ શર્ણમાં સર્વદા જય જય શ્રી જીગદીશ. ૫૩

इति श्री संसार सेतु ग्रन्थे भट्ट गोवर्धन

विरचिते परमात्म स्वरूप रामोपकार

वर्णन नाम द्वितीय स्थंभः

શ્રી સંસાર સેતુ.

તૃતીય સ્થંભ:

સંસાર અસારતા.

દોહરા.

અગમ નિગમ વાણી વહે આ સંસાર અસાર	
મિથ્યા સધળું માનવું સ્થીર નહીં રહેનાર.	૧
અમિ ચક્ષુથી દેખતાં લાગે સધળું સાર,	
અંતર જ્ઞાન વિચારતાં ભાસે સર્વ અસાર.	૨
સુખ સમજી સહુ શેવતા દેખે અતે દુઃખ,	
જ્યમ સ્વપ્ને ભોજન જમ્યા રહે ઉદરમાં ભૂખ	૩
ત્યમ સ્વપ્નાવત સુખ લહો આખર એમાં દુઃખ,	
મિથ્યા રસને માણતાં કદી ન ભાગે ભૂખ.	૪
ખાજીગરનો ખેલ આ ખરૂં નહીં તલભાર,	
થાય રમત પુરી સદા જાય હતુ તે ઠાર.	૫

ઓપાઈ.

મોહ થકી સહુ મીઠું ગણે, સુખકર સધળું ભાવે ભણે;	
પ્રથા સર્મે જ્યમ વાદળ થાય, રાતા પીળા રંગ જણાય.	૬
પલક એહની શોભા તેહ, ઘડી પછી નવ ભાસે એહ;	
ત્યમ સંસાર તણા ખહુ રંગ, ઘડી એકમાં થાયે ભંગ.	૭
હોયે જાણા ધનનો ઘણી, રિદ્ધિ સિદ્ધિ સમૃદ્ધી ઘણી;	
એમ અડતા હોય અવાસ, શેવક દશ વીશ કરતા પાસ.	૮
સતી શિરોમણુ છે સુંદરી, નીરખે મીઠાં નયણાં ભરી,	
પ્રાંચ સાત પુત્રીને પુત્ર, સંપત વાળુ છે ઘર સૂત્ર.	૯

પણ પ્રભુની અવ કિરપા થાય, ઘડી એકમાં સઘળું જાય;
 અગ્નિ હાકમ તરકર ખાય, ભર્યા ખબના ખાલી થાય. ૧૦
 પુત્ર પુત્રિઓ કાળજ લખે, રહે એકલો ઘરમાં દખે;
 ઉદર પોષવા ન મળે અન્ન, થાય દામણો દુર્બળ તન્ન. ૧૧
 ઘણા જન્નને એવું થયું, આપ આપણી દુષ્ટે લહું;
 સાચો ક્યમ સંસાર ગણાય, સાચું હોયતો શાને જાય. ૧૨
 જુડું માટે સઘળું ગયું, સાચું હતું તે પાસે રહું
 એ સાચું નવ જાયે કદી, જુડું ચાલ્યું સહુને ત્યજ. ૧૩
 સાચી નારી જાણી તમે, રૂપ તેહનું હૃદયે ગમે;
 છાતી સરસી લીડી આપ, અંતરનો ટાળો પરિતાપ. ૧૪
 પુરણ ભાગ્ય સફળ જાણતા, આનંદે મહિલા માણતા;
 એક પાત્રમાં લોજન જમે, એક શયનમાં રંગે રમે. ૧૫
 ધન્ય સહુ માનો સંસાર, ખેલો ખાંતે અપરમ પાર;
 પણ તે નારી તમારી નહી, જાય ત્યજીને તે તો સહી. ૧૬
 રમ્યા રંગ બહુ જેની સાથ તે તો જાય પરાયે હાથ;
 કાંચન સરખી કાયા જેહ, ચિતા કાષ્ટમાં સળગે તેહ. ૧૭
 અંગ તણા અંગારા થયા, તેની સાથે કે નવ ગયા;
 હોય તમારી તો ક્યમ જાય, તમથી દૂર ઘડી ક્યમ થાય. ૧૮
 પણ એતો જુઠો સંસાર, કોણ કંથને કોની નાર;
 અગમ જ્ઞાન એમાં નવ લહું, કયાંથી આવ્યુંને કયાં ગયું ૧૯
 એતો સૌ માયાની જાળ, કોની નારી કોનાં ખાળ;
 કોનું કોઈ આ જગમાં નથી, આવ્યું ત્યં જશે સર્વથી. ૨૦

દોહરા.

અચળ રહે નહિ જકતમાં જે જાણું તે જાય;
 ઘટ માળા સંસારની - ભરાય ખાલી થાય. ૨૧
 દશ વિશ માણસ જે ગૃહે, કદી થાય તે શુન્ય,
 ભરી અલખત જ્યાં ઉછળે નાશ થાય સૌ પુણ્ય. ૨૨
 એમ અસત સંસાર આ કોઈ નહી રહેનાર,
 મહેલું મોડું સહુ જશે કાં નરને કાં નાર ૨૩

ચોપાઇ.

જુઓ પેટથી પુત્રજ થયો, મહા દુઃખ વેડી મોટો કર્યો;
 ધન મિલકતનો તે તો ઘણી, અલખત ભોગવશે મુજે તણી. ૨૪
 એમ આશ મનમાં આદરી, ખેલાવ્યો બહુ ખાંતે કરી;
 વિવિધ વસ્ત્ર ધરાવો તન્ન, ઘાટ ઘરેણાં માગ્યાં મન્ન. ૨૫
 પ્રીતી તે પર અપરમ પાર, જાણે સુત મમ જીવનહાર;
 બહુ લણાવ્યો ભાવે કરી, પરણાવી નૌતમ સુંદરી. ૨૬
 દેખી તેને મનડું ઠરે, મ્હારો સુત એમ મુખથી લણે;
 પણ સોળમે વર્ષે સાર, કાળે કીધો સુત સંહાર. ૨૭
 મુઠી મોટી અલખત ભરી, કરી વિધવા નૌતમ સુંદરી
 ધાર્યો કામ સૌ મનમાં રહ્યાં, સુત લઇ સમશાને ગયાં. ૨૮
 હતો પોતાનો તોયે ગયો, દેહ અગ્નિમાં બલણ થયો;
 શામ વિભૂતી તેની થઈ, નામ નિશાની કાંઈ ન રહી. ૨૯
 કહો તમારો કેમ ગણાય, હોય તમારો તો કયમ જાય;
 એતો જગની માયા સહુ, કોંણ સુતને કોંણજ વહુ. ૩૦
 વિધવિધના સૌ રંગ જણાય, ફાગટ કાયાને દુઃખ થાય;
 બાકી આખર કાંઈ નથી, જ્ઞાન વિચારો ઉડી ગતી. ૩૧

દોહરા.

એવો આ સંસાર છે જુઠી માઈક જાળ,
 કુલ્યા પુલ્યા માં ફરે થડે એક દિન કાળ. ૩૨
 ધન્દ્ર જાળ આ વિશ્વની રચી જુઓ રચનાર;
 જોતાં જુકિત જણાય છે પણ અંતે નહિ સાર. ૩૩
 થટકો દીવસ ચારનો અંતે ધોર અધાર,
 સાચો લાગે સર્વથા પણ જુઠો સંસાર. ૩૪
 મુનિ વર મોટા એમ કહે કહે શાસ્ત્ર પુરાણ,
 જુઠો આ સંસાર છે જન મન નિશ્ચય જાણ. ૩૫

ચોપાઇ.

નાટક માંડે છે નટ લોક. ઘડીમાં હર્ષ ઘડીમાં શોક;
 એક નટ રાજ્ય રૂપ ધરે, સ્વર્ગ અપ્સરા તેને વર. ૩૬

રત્ન સિંહાસન બેસે સહી, વાણીરૂપ રાજ સમ લહી;
 છત્ર ચામર તે ઉપર થાય, સર્વે નટ તે માને રાય. ૩૭
 ચોડીવાર તેવો નૃપ રહે, વળી સ્વાંગ ચાકરનો લહે;
 ત્યારે ચાકર કહેતા લોક, નહિ તેને મન હર્ષ કે શોક. ૩૮
 કહી પ્રાદ્યણુનું ધારે રૂપ, કહી સ્વપચનું લહે સ્વરૂપ;
 કોઈ નટ રામારૂપ ધરે, હાથ ભાવ અધિકા આદરે. ૩૯
 કોઈ બને ધનપતિ શહુકાર, કોઈ ચોર કોઈ બીખાર;
 એમ એમ અધિકાં રૂપ ધરે, પોત પોતાનું કારજ કરે. ૪૦
 પશુ એ નહિ રાજ તન ખરો, સ્વર્ગ અપ્સરા નાતે વર્યો;
 નહી રાય એતો છે નટ, નહી રામાને નહી સુભટ. ૪૧
 નહી ચોર શહુકારજ નથી. નથી ચાકર કે પ્રાદ્યણુ નથી;
 એતો સઘળા નાટક કાર, બન્યાં રૂપ સહુ મિથ્યા ધાર. ૪૨
 ઘડી એક માટે તન ધર્યું, પાછુ પલટી ખીંચુ કર્યું;
 એકવાર એ રામા બન્યો, બીજીવાર નર થઈ આવિયો. ૪૩
 એ પરમાણુ આ સંસાર, નહીં પુત્રપુત્રી કે નાર;
 માત પિતા ભગની કે ભાત, પશુએ મિથ્યા સઘળી વાત. ૪૪
 વેશ ભજવવા આવ્યાં એહ, પુરણુ થાતાં જશે તેહ;
 વળી વેશ બદલી આવશે, વળી કહી તે પાછાં જશે. ૪૫
 એવો આજગનો મહિમાય, સત્રાંહલાં પશુ તેમ ગણાય;
 એમાં અંચરજ કાંઈ નથી, જાયું તે જાયે સર્વથી. ૪૬
 જન જુઠું આ જાણુ જરૂર ભાસે સઘળું માયાપુર;
 ઉન્હાળે અગ્નિ સમતાપ, ચોમાસે આવે વરસાત. ૪૭
 શીત ઠાળમાં તાહ અપાર, વારા ફરતી સર્વ થનાર;
 હીન જતાં આવે છે રાત, રાત જતાં થાયે પરભાત. ૪૮
 એવો આ સંસાર ગણાય, મુખ દુઃખ આવે ને જાય;
 પશુ અંતે એમાં કંઈ નથી. જુઠે જુઠું છે સર્વથી. ૪૯

હોહરો.

તરંગ જ્યમ સાગર તણા પળપળ ઉપજે સાર,
 ત્યમ ત્રસાર તરંગએ માયા મોહ અપાર. ૫૦

જ્યમ નલમાં વાહણ તણા વિધ વિધ રંગજણાય,
 શમે પલકમાં સર્વ તે આખર બોમ ભળાય. ૫૧
 એવો આ સંસાર છે ઘડી પલકનો ખેલ,
 ભેતાં ભેતાં ભય છે રહે ન તેનો મેળ. ૫૨
 નગર કંઈકે ઉજડ થયાં વનમાં વશિયાં શહેર,
 રાજા રાંકે થયા ઘણા થઈ રાંકને લહેર. ૫૩
 જળ ઠેકાણે સ્થળ બન્યાં, સ્થળમાં ભમ્યાં નીર,
 ભાગ્ય ફેરે પણ એકમાં બને ગરીબ અમીર. ૫૪

ઘોષાર્થ.

હર્ષ શોક તેનો નવ કરો, સાડે નરસુ મન નવ ધરો;
 જુઠો જગત તણો એ રંગ, પલક એકમાં થાયે ભંગ. ૫૫
 સ્વપ્નામાં પામ્યા શુભ રાજ, પલકમાંહિ બનિયા મહારાજ;
 પણ બગ્યાતો તેનું તેજ, એજ દેહને સંપત એજ; ૫૬
 ત્યમ સંસાર સ્વપ્નાસારખો, અંતર ખોજ કરી પારખો;
 સુખ દુઃખ અવિચળ નવ રહે, સરિતા જળની પેઠે વહે. ૫૭
 પલક એકમાં પામે સુખ, વળી પલકમાં આવે દુઃખ;
 તેનો કરવો નહિ વિશ્વાસ, સત્ય એક છે શ્રી અવિનાશ. ૫૮
 મારગ ભતાં સોબત મળ્યાં, પાંચ સાત જણુ લેળાં ભળ્યાં;
 પ્રીત પરસ્પર વ્યાપી અતી, એક એકની જાણી ગતી. ૫૯
 કોઈ જનારો પશ્ચિમ પાસ, કોઈ ભય ઉત્તર આવાસ;
 કોઈ પુર્વ દિશામાં ગામ, કોનો દક્ષિણ માંહી સુકામ. ૬૦
 વાટ મળી નિજ કામે ગયું, કોઈ કોઈ લેળું નવ રથું;
 તેમ લહો આ સૌ સંસાર, મળિયાં આત પીતા ને નાર. ૬૧
 કોઈ જ્ઞાત કોઈ ભગની થયાં, સગાં બહાલાં થઈ ધરમાં રહ્યાં;
 સમય થયે સહુ ચાલ્યુ ગયું, અંતે કોઈ નહિ ત્યાં રહ્યું. ૬૨
 તેમાં જાને કરવો શોક, પુત્ર પ્રેમદા સઘળું શોક;
 એતો કર્મ સંજ ધે મળ્યું, કામ થયું ને પાણું વળ્યું. ૬૩
 જુઠી મમતા આજ મંપાળ, મહારી ઝીને મહારાં બાળ;
 ધન મિલકત સહુ મહારી સહી, પણ સમજ મન તહાર નહિ. ૬૪

કોટિપતિ કંઈ કિંકર થયા, રાજા રાજ્ય ત્યજી વન ગયા;
 છત્રપતીની છત નવ રહી, કોડી કોડી માગે સહી. ૬૫
 જુઓ નગરાજ બળિયો ઘણો, સુખિયો બહુ પતિ નૈવધ તણો;
 પણ માથે આઠ્યો દિન એક, મુકાવ્યા સહુ તનના ટેક. ૬૫
 અન્ન વિના અથડાયા વન્ન, થવું દુઃખનું દુઃખથી તન્ન;
 હમયન્તી સરખી નિજ નાર, વનમાં વેડયાં કહ અપાર. ૬૬
 એવો આ જુઠો સંસાર, કોનો સ્વામી કોની નાર;
 મિથ્યા મોહ મમનથી ભર્યું, કર્તાએ સહુ જુકું કર્યું. ૬૭
 તેમાં શાને રાખો સ્નેહ, દુઃખથી સર્વ ભર્યું છે તેહ;
 જ્યાં દેખો ત્યાં દુઃખજ દુઃખ, સ્વપ્ને ન મળે તેમાં સુખ. ૬૮

દોહરા.

દુઃખ ધકી ભરિયો દિસે સઘળો આ સંસાર,
 અંતર જ્ઞાન વીચારતાં લહો ન સુખ લગાર. ૬૯
 પુત્ર વધુ માતા પિતા તે પણ સંઘળું દુઃખ,
 કોઈ કોઈનું નવ દીસે અંતે હોય વિમુખ. ૭૦

ચોપાઈ.

પરણી લાવ્યા નારી ઘેર, પ્રીત ધરી ને જાણી પેર;
 પણ કહી કાળ બળે તે જાય, અંતરમાં બહુ સંકટ થાય. ૭૧
 અરે હાય આતે શું થયું, મહારૂ માણસ તે ક્યાં ગયું;
 આખો જન્મ સંભારી રૂવે, તનનું દૈવત તેમાં ખુવે. ૭૨
 ધન મેળવતાં સંકટ સહે, પાઈ પાઈ કરિને સંઘહે;
 સાચાં જુઠાં અધિકાં કરે, કંઈ પ્રપંચ પોતે આહરે ૭૩
 જુકું બોલી તણ્યો ધર્મ, ધન મેળવવા કીધાં કર્મ;
 એમ અધિક સંકટ આહરી, પુલ કાંઈક પેહા કરી. ૭૪
 વળી તેને સાચવવા માટ, નિદ્રા નાવે સુતાં ખાટ;
 અરે ચોર મહારૂ લઈ જશે, ભર્યું ધન પણ ખાલી થશે. ૭૫
 કોઈ તણો વિશ્વાસ ન ધરે, રાત દિવસ ધન ચોરી કરે;
 ધડી ન જાયે મુખથી શીવ; રાત દિવસ પૈશામાં ભવ. ૭૬

એમ ધન સાચવતાં અતી, સંકટ શોષે ધનનો પતી;
 બળી કદી ધન જાતુ રહે, હાય હાય તવ મુખથી કહે. ૭૭
 મહા મહેનતથી પેદા કર્યું, એ મહારૂ ધન કેાંણે હર્યું;
 રાત દિવસ એ અન્ન ન ખાય, ધનની પાછળ પાડે કાય. ૭૮
 ધન પાછળ કેા ગાંડા થયા, ધન માટે કંઈ પ્રાણજ ગયા;
 ધન જાતાં દુર્ભજ થઈ કાય, ધન જાતાં વૈરાગી થાય. ૭૯
 એવો એ માયાનો બંધ, માયા પાછળ બનિયો અંધ;
 ધન ને નારી મોહનું રૂપ, લપટાયા તેમાં મહા ભૂપ. ૮૦
 ખરૂં નથી એ ખોટું સફ, શાસ્ત્ર વચનથી સાચું કહું;
 એમાં નવ કરવો સંતાપ, ધન નારી નહીં જાણો આપ. ૮૧
 હશે તમારી તે જ્યાં સુધી, રહેશે તમની પાસે નકી;
 જણાવું બંધન પુરૂ થતાં, વાર ન લાગે તેને જતાં. ૮૨
 ત્યારે એમાં શાનો શોક, કરો સંતાપ તે સઘળો ફોક;
 સાથે કાંઈ લાવ્યા નથી, મળ્યું સર્વ અહીયાં સર્વથી, ૮૩
 આવ્યા એકલા જોવું એક, વીચારોને મન્ન વિવેક;
 વાટે જાતાં સઘળું મળ્યું, સમય કાળથી તે તો ટળ્યું. ૮૪
 તેમાં શીદ કરો સંતાપ, અંતર જ્ઞાન વિચારો આપ;
 જુઠા ઉપર જ્ઞાની પ્રીત, જુઠું માટે જાય ખચીત. ૮૫

દોહરા.

જુઠે જુઠું જાણવું લહો ન સત્ય કદાય.
 સાચો એકજ શ્રીપતી કદી નહીં તે જાય. ૮૬
 માટે સાચો સંગ્રહો તજી જુઠનો રનેહ,
 અંતે કામ ન આવશે જુઠો જગનો નેહ. ૮૭
 સાચાને શોધી લહો રાખો પુરણ પ્યાર;
 મુખદાયક શ્રીરામજી જંગપતી જગ આધાર. ૮૮

ચોપાઈ.

જુઠા પર નવ રાખો રતી, સાચો સમરોને શ્રી પતી.
 સર્વ તણું સંકટ ટાળશે, પુત્ર સમા તમને પામશે. ૮૯

જુઠે છવ રાખે દુઃખ થાય, અંત ક્ષમિ અવગતિએ બચ;
 નાશવંત પર શાને નેહ, હર્ષ શોક કરવો શિદ દેહ. ૬૦
 મળતાં હર્ષ જતાં શો શોક, જ્ઞાન વિચારો થાય અશોક;
 પરી પ્રદાને લાવે ભજો, ધર્મ કર્મ કરજ સહુ સજો. ૬૧
 બહાર બાહ્યો ઘરથી નીકળો, મારગમાં એક થેલી મળી;
 તમે તતક્ષણ કરમાં ધરી, શહુજ મહોર સોનાથી ભરી. ૬૨
 જોતાં આનંદ થયો અપાર, બધુ ઠે રીઝ્યા કિરતાર;
 હવે સંકટ મુજ સઘળું ગયું, ધનવંતામાં નામજ થયું. ૬૩
 હરખે થેલી હાથે ધરી, ચાલ્યા આગળ પ્રીતી કરી;
 હૈયામાં તો હર્ષ ન માય, અંતર કંઈક વિચારો થાય. ૬૪
 જવું હતું ત્યાં હોતે ગયા, કામ કરીને પાછા વળ્યા;
 અર્ધ રસ્તે આવ્યા જોડે, મળ્યા ચોર મારગ તેડે. ૬૫
 મહોર ભરી થેલી લઈ ગયા, હૃદયામાં આવી નહિ દયા;
 ચાલ્યું તેહ તમે તો કયું, તોયે ધનતો ના ઉગર્યું. ૬૬
 રડવા લાગ્યા આપ અપાર, ચોરે આપ્યું નહીં લગાર;
 ઘણી ઉદાશી અંતર થઈ, અરે હાય થેલી કયાં ગઈ. ૬૭
 નયન થકી બહુ પડીયું નીર, મહા ચિંતાતુર બન્યું શરીર;
 ખાલી જેમ ઘરથી નીકળ્યા, તેમજ ખાલી ઘરમાં ગયા. ૬૮
 હવે વીચારો અંતર વિષે, હરખ શોક તેમાં શો હિસે;
 ગયા ઘેરથી ખાલી સહી, આવ્યા ત્યારે પણ કંઈ નહી. ૬૯
 વાટે મળ્યું ને વાટે ગયું, તેમાં ઉદાશી શાને થયું;
 મિથ્યા મજ તમે માણિયું, મળ્યું ધનન નિજનું બાણિયું. ૧૦૦
 માંટે મનમાં શોકજ થયો, મોહ મમત મનથી નવ ગયો;
 તેમજ સમજો આ સંસાર, મળ્યું સર્વ જગમાં નિરધાર. ૧૦૧
 તમે સાથ કાંઈ લાવ્યા નથી, લેઈ જવાનું ના સર્વથી;
 વાટે મળ્યું ને વાટે ગયું, તેમાં શાને દુઃખજ થયું. ૧૦૨
 જ્ઞાન વિચારો શુણને ધરી, કરો ખોજ અંતરમાં ખરી;
 સર્વ તણે સમજાશે સાર, જુઠો લાભે આ સંસાર. ૧૦૩
 અરે નથી તેમાંનું કાંઈ, જે લાખો તે મિથ્યા સોઈ;

માલ ખબના અધિકુ ધન, જોભીતાં ખડુ ખન્યાં સદન. ૧૦૪
 પુત્ર પ્રેમદા હમ ગજ ઘણા, તમે સ્વામી એ સર્વે તણા;
 પણ તે મિથ્યા જાણો સહી, સાચુ તેમાં કાંઈ નહી. ૧૦૫
 સાચો એક છે સરજન હાર, એ વીણુ બુદુ સઘળું ધાર;
 પ્રેમ ધરીને તેને બાજે, સ્વર્ગ તણી સામગ્રી સજે. ૧૦૬

હોહરા.

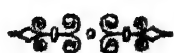
અસાર આ સંસારને તરવા કરો ઉપાય,
 ગોવર્ધન કહે જગતમાં તે જીવ્યો જશરાય. ૧૦૭
 બાજે કૃપાળુ તાતને ધારી અંતર પ્રીત;
 સદા ચરણથી આલતાં રીઝે પ્રભુ ખચીત. ૧૦૮
 વસો સંસારે સુખમાં રખે કો ત્યાગી થયો,
 અંતર ઈશ્વર ઓળખે સહેજે વૈકુંઠ બાજો. ૧૦૯
 સાધુ પણામાં શું વધુ સંસારે શી નુન્ય,
 અંતરથી પ્રભુ ઓળખે મોટું જગમાં પુણ્ય. ૧૧૦
 ભગવાં વસજ પહેરતાં ભગવત નહી પમાય,
 શુદ્ધ હશે અંતર તદા નહી દુર જગરાય. ૧૧૧
 સર્વ ધર્મનું તત્વ એ અંતર સમજે ઈશ,
 સદાચરણ શુધ આતમા પ્રસન્ન શ્રી ભુગદીશ. ૧૧૨
 સંસારે રહિ ને સદા કરો ઉજળાં કર્મ;
 ગોવર્ધન તે જાણવો સર્વ ધર્મ નો ધર્મ. ૧૧૩

इति श्री संसार सेतु ग्रन्थे भट्ट गोवर्धन
 बिरचिते संसार असार वर्णन नाम
 तृतीय स्थंभः ॥ ३ ॥

શ્રી

સંસાર સેતુ.

ચતુર્થ સ્થંભ.

ઈશ્વર અભિનતા.

—૧૦—

દોહરા.

- ઈશ્વર સઘળે એક છે કદી અન્ય નવ હોય,
જગત રચ્યું એ એકલે મહદગાર નહિ કોય. ૧
- નહિ સ્હાયક પાલક નહી નહી શીખ દેનાર,
સર્વ થકી તે એટ છે શક્તીવંત અપાર. ૨
- ઝાડ પહાડ પશુ માનવી સૌનો તે સજનાર,
મહાગુણ બુદ્ધીવાન છે અગમ નિગમ જશકાર. ૩

ઓપાઈ.

- નહીં બુદ્ધો એ સઘળે એક, સત્ય જોહનો ન્યાય વિવેક;
સર્વ થકી તે બળિયો બહુ, સકળ ગુણ બુદ્ધિ બળ સહુ. ૪
- સર્વ થકી તે એટ ગણાય, અખિલ વિશ્વમાં એક મનાય;
દીપ્તિથી કુંજર સહુ જોહ, સર્વ જગત સજનારો તેહ. ૫
- એથી બીજો નહિ બળવાન, અન્ય નહીં કો બુદ્ધીવાન;
જગત બેર સચરાચર ભર્યું, એક એકલે તેણે કર્યું; ૬
- બહે સરીતા નિર્મળ નીર, સ્નાને નિર્મળ થાય શરીર;
જળ પીતાં તન શાન્તી મળે, સકળ રોગ તેનાથી ટળે. ૭
- તે સહુનો રચનારો એક, વિધ વિધ સઘળું રચ્યું વિવેક;
ગિરિ કુંજ કંઈ ઘાઠાં વન્ન, અથવા જનથી ભર્યાં સદન્ન. ૮

સોમ સૂર્ય તારા નભ રહે, ઓમ ભોમ જડ સ્થાવર કહે;
 એ સહુનો સજનારો સાર, એકજ બધો જગ કિરતાર. ૬
 બિન્ન દેશ કંઈ બૂપર રહ્યા, બિન્ન માનવી તેમાં થયા;
 કોઈ તણું છે સ્વેત વદન, કોઈ દિસે છે કાળે તન્ન ૧૦
 કોની તો ઘઉં વરણી દેહ, પણ સહુનો રચનારો એક;
 કો નીચા કો ઉંચા થયા, કો બહા કો દુર્બળ રહ્યા. ૧૧
 કો નિર્બળ કોઈ બળવાન, એક સહુ રચના ભગવાન;
 હાથી સિંહ અબ્બને ઉંટ, કોટિક જીવ ભયા નવ ખુંટ. ૧૨
 કોનાં પ્રાંતો દિસે સ્વરૂપ, કોઈ તણાં લઘુ વરણાં રૂપ
 કોઈ નયનાંમાં ન સમાય, કોઈક આંખે નવ દેખાય. ૧૩
 સાગર સરવર ગિરિ અપાર, એક સહુનો સરજનહાર;
 એક તેહમાં બાળો નહી, એકજ ઈશ્વર જગમાં સહી. ૧૪
 કોટિક રૂપ લહે જન ઘણા, પણ નહી ભેદ કદી તે તણા;
 એક એક એ સઘળે એક, પૂરવ પશ્ચિમ ઉત્તર છેક. ૧૫

દોહરા.

એક તણો નહિ ઈશ એ સકળ જકતનો નાથ,
 એક સ્થળે વાસો નહી સહુમાં રહે સંગાથ. ૧૬
 સચરાચર ભૂમાં વસે ઠામ ઠામ છે વાસ,
 ભૂમાં ધ્રુમાં તરણમાં સઘળે એ અવિનાશ. ૧૭

. ચોપાઈ.

નથી ભારત ભૂમીનો તેહ, નથી વિસાયતનો હરિ એક;
 અમેરિકામાં બીજો નહી, કે રૂશીયામાં ત્રીજો નહી. ૧૮
 નથી તેહ બ્રાહ્મણને માટે, નથી ક્ષત્રી કે વૈધ્યને સાટે;
 મુસલમાનનો પણ તે નથી, નથી ક્ષત્રીનો તે સર્વથી. ૧૯
 પારસીઓ માટે નહિ તેહ, બૌદ્ધ જૈન માટે નહિ એક;
 સર્વ તણો એ પિતા સદાય, એક એકનો નહિ જગરાય. ૨૦
 નથી બિન્નતા તેને ઘેર, પ્રિય અપ્રિય નવ બધો પેર;
 ઝાંઝા ચામડીથી શું થયું, કાળીમાં શું નાશી ગયું. ૨૧

હિંદુ માટે અધિકુ કરું, સુસલમાનમાં શું બહુ વસ્તુ;
 પારસીઓમાં શું છે વિશેષ, ઇશ્વર ખીજે હોય ન લેય. ૨૨
 એક એક એતો છે સદા, નહીં બિન્ન રૂપે એ કદા;
 એજ પ્રભુ આકાશે રહે, એજ પ્રભુ ભૂમીમાં વહે. ૨૩
 એજ પ્રભુ પાતાળે હોય, એજ પ્રભુ સમગ્ર છે સોય;
 ભારતમાં પણ ભાસે તેહ, વળી વીલાયતમાં પણ એહ. ૨૪
 સહુ ભૂમીમાં ભર્યો ભરપુર, ગોચર અગોચરે બળપુર;
 આગરમાં ગિરિમાં પણ રહ્યો, કોઈ વસ્તુથી બિન્ન ન થયો. ૨૫
 સહુ સમાન એને મન સહી, ભેદ બિન્નતા તેને નહી;
 સર્વે જાણે પુત્ર સમાન, પાળે પોષે આપે માન. ૨૬
 નાત જાતનો ભેદજ નથી, એક સદા જાણે સર્વથી;
 પ્રાણીઓમાં શું અધિકુ વસે, અન્ય જાતમાં શું નહિ હશે. ૨૭
 એતો સહુ સંસારે લલ્લું, ત્યાંતો કાંઈ ન જુદું રહ્યું;
 પ્રાણીવૈશ્ય ગોરાને શામ, ઇશ્વર આગળ એક તમામ. ૨૮
 મિથ્યા મનમાં હું પદ ધરે, સાડૂ માહું મિથ્યા કરે;
 ભાવ થકી ભજશે જન જેહ, તેના ઇશ્વર જાણો તેહ. ૨૯
 જેના ઉપર રાજી રામ, થાય તેહનું સવળુ કામ;
 મમત કરે કંઈ મળતું નથી, પ્રભુ પુજે પામે સર્વથી. ૩૦
 અંતર પ્રીતી ધરી હમેશ, ભાવ થકી ભજશે પરમેશ;
 તેનું જીવતર સફળ ગણાય, બીજી આટાણુમાં જાય. ૩૧
 મમત કરે તે મિથ્યા સહી, એમ રામજી રીઝે નહી;
 મ્હારો ઇશ્વર મોટો સાર, એમ કહે નવ આવે પાર. ૩૨
 મોટો એતો મોટો સહી, છોટો કદીએ થાશે નહી;
 પણ મોટો તમારો નોય, સર્વ તણો એ મોટો સોય. ૩૩
 મોટો મોટો કહે શું થાય, ભજન કરેતો ભવ દુઃખ જાય;
 હજારવર્ષ કહે એમ સદા, શુધ અતર વિષુ લહો નવ કદા. ૩૪
 રામ એક રહેમાનજ એક, એક ઇશ્વર ને અલ્લા એક;
 એક ઇશુ ખ્રીસ્તીના દેવ, એક જરથોસ્ત ગણો અહ મેવ. ૩૫
 રખવ દેવ જૈનોના એહ, એક બુદ્ધ ગૌતમના લેહ;
 જાણે તમે સહુ જુદા લહો, ઇશ્વર એક સકળમાં રહેા. ૩૬

હોહોશ

એક ગણી પ્રભુ જોળખો અંતર નિર્મળ ધાય,
રહે ન ઈશ્વર વેગળા ઘટમાં વસે સદાય. ૩૭
મન મેલાથી દુર છે નિર્મળ મનની પાસ,
જુદા નહિ એ બાણવા એક સદા અવિનાશ. ૩૮

તોટક વૃત્ત.

મુખ રામ કહો ધન સ્યામ કહો,
બળ રામ કહો મુખ ધામ કહો;
રઘુવીર કહો રણધીર કહો,
બળવીર સુ ર્યામ શરીર કહો. ૩૯
મહાદેવ કહો ઇષ્ટ દેવ કહો,
રણછોડ કહો રૂપ દેવ કહો;
પરીપ્રભા કહો પરમેશ કહો,
યદુવીર કહો અતિ વેશ કહો. ૪૦
અવયવ રહીત અનાદિ કહો,
બળવાન અખંડીત આદિ કહો;
સચરાચર વ્યાપક ર્યામ કહો,
ધરણીધર એ ભગવાન કહો. ૪૧
ગમતા મનના ગુણ આચરજો,
ભગવાન ભલે ગમતા ભજજો;
ભજ્યો ધરિ ભાવ રઘુવીરને,
અથવા ભજ્યોજ યદુ વીરને. ૪૨
કહિ શાલિંગરામની શેવ કરો,
અથવા શિવ રૂપ સદા સમરો;
નહિ લોક કશો ભગવંત વિષે,
સચરાચર વ્યાપક એક વિશે. ૪૩
મણિ અઠ સદા રઘુને યદુને,
રણછોડ વળી રૂપ દેવ સદે;

મહા-દેવ શ્રી રામ અને શિવને, સહુ એકજ રૂપ સદા ગણિને.	૪૪
મુજમાં તુજમાં તનમાં ધનમાં, જળમાં સ્થળમાં ગિરિમાં નલમાં; શશિમાં રવિમાં જનમાં વનમાં, નગમાં ખગમાં સરમાં ધરમાં.	૪૫
સહુ વ્યાપક શ્રી ધન સ્થામ દિસે, અખિલેશ્વર એક બધે ત્રિકસે; નહિ કંઈ અને રઘુનાથ જુદા, નહિ શંકર કે નરસિંહ જુદા.	૪૬
સહુ રૂપ અખંડિત એક સદા. જગજીવન લીન્ન ન હોય કદા; મન લેદ થકી જન લેદ લહે, તદપી નહિ લેદ આનાદિ કહે.	૪૭
સ્થિર અંતર ભાવ અખંડ રહે, પરિ પુરણ એક પ્રકાસ લહે; નહિ આદિ જુદો નહિ અંત જુદો, કદિએ નવ ઈશ્વર થાય જુદો.	૪૮
પરમેશ્વર પુરણ એકજ છે, જન નામ જુદાં મનથીજ ગણે; કગ્નાર સહુ ધરનાર સદા, નવ અન્ય અબીક ન હોય કદા.	૪૯

હોહરા.

ભૂત ભવિષ્ય વર્તમાનમાં સઘળે એકજ એક, ગણ જે જ્ઞાની શુણ તણ, ધરો ન મન સંકેહ.	૪૦
ત્રીજે નિર્મળ અંતરે જ્ઞાન પ્રકાસે ઉર, તિમિર ટળે તતકાળ જ્યમ ઉદય થતાં જમ સૂર.	૫૧

ચોપાયાં છંદઃ.

વરોહ રૂપે ધરણી લાવ્યા એ પશુ એકજ જાણે,
 વામન થઇને બળિને દાખ્યો લિન્ન નહીં પરમાણ્યો;
 કુર્મ રૂપથી સાગર મથિયો રત્ન ચતુર્દશ લીધાં,
 ચંડ મુંડને ચોળી નાખ્યા કામ એકલે કીધાં. ૫૨
 મુર નામનો રાક્ષસ માર્યો આપ અધિક બળ દાખી,
 ત્રિપુરાસુર સંહાર્યો સ્હેજે લિન્ન કૃતી નવ લાખી;
 અશ્વત્થા આ સંસાર નિપાળ્યો અનુપમ દેહ બનાવી,
 સ્થિર સ્થાવર જંગમ જશ વાખ્યો એકજ રૂપ અનાદી. ૫૩
 વિષ્ણુ ક્ષત્રી વિષ્ણુ ભોમિ બનાવી પરસર મ બળ દાખ્યું,
 રામ રૂપથી રાવણુ રોળ્યો એક રૂપ સહુ લાખ્યું.
 ગજ ઉદ્ધાર્યો ગ્રાહ મારિયો ગજેન્દ્ર તન ગિરધારી,
 નૃસિંહરૂપ ધર્યું નટ નાગર એક ગણો અધિકારી. ૫૪
 કૃષ્ણ રૂપથી કંશ વિહાર્યો હરી પુતના નારી,
 સકટાસુર બગાસુર માર્યા નહીં લિન્ન અવતારી;
 માટ કૌડીને દધિ આરોગ્યા વનમાં ગાયો ચારી,
 મજ વિનતા શું વિહાર કીધો વરિ મધલાન હુલારી. ૫૫
 માત યશોદાને નિજ મુખમાં સૂટી સર્વ જણાવી;
 મૃતિકા ખાતાં મુખ દેખાડ્યું જ્ઞાન્તી અંતર આવી,
 ગિરિ ગોવર્ધન લીધો કરમાં મજ જન રક્ષા કીધી,
 એકજ સર્વે જાણો અંતર છાશ આહિરની પીધી. ૫૬
 ભ્રમ મથુરાં ગયા દ્વારકાં બાણાસુર મદ હરિયો,
 ઉષા સ્વપ્નમાં અનિરૂધ આણ્યો કામજ્વર તન ભરિયો;
 લક્ષ્મણ રાખી દ્રાપદિ કેરી નવ નંવાણું આપી,
 લાક્ષ્મણ અહથી પાંડવ તાર્યા ભક્ત ગણ્યા ભવ કાપી. ૫૭
 કુરૂક્ષેત્રમાં ગજ ધર્ટાથી મક્ષી ઇંડ ઉગાર્યા,
 નીમામાં અગ્નીથી જેણે માંજર બાળ બચાવ્યાં;
 કુસુમ માળ આરોપી કરથી મહેતાનું મન રાખ્યું,
 મીસિનું વિષ અમૃત કીધું અધિકું બળ ત્યાં દાખ્યું. ૫૮

એ સહુ એક જગત જશ બાણો રોહિદાસને તારો,
કમાલ સુત કબીરજી કેરો તેને આપ ઉગારો;
તુકારામના વેદ તારીયા ગોશને કર આખ્યા,
નામ દેવને માટે મોહન અવળાં દાર બનાવ્યાં. ૫૬
શુક બણાવતાં શુભકા તારી સ્વપચ સુધાર્યો નામે,
એક રૂપ સહુ એ અવિનાશી કામ કર્યો ધન સ્થામે;
સુધન્વા માટે શ્રી હરિએ તાતુ તેલ શમાવ્યું,
વિષ ઠેકાણે વિષયા લખિયું તેણે સર્વ બનાવ્યું. ૬૦
સુકાળ શાનો સુત જીવાડ્યો ભિખ તણું પણ રાખ્યું,
વિદુરજીની બાળ જમિયા ગીતા જ્ઞાન સૌ દાખ્યું;
ધના ભકતનું ખેતર વાવ્યું તુંળીમાં અન આવ્યું,
એકજ એ સઘળું રચનારો કરે મનનું દાવ્યું. ૬૧
ઠાટિ કામ પણ એકજ કરતા અન્ય નથી એ બાણો,
લેહ ન સમજે ભૂધર કેરો પુરણ સર્વ પ્રમાણો;
અન્ય તણી શકતી નહિ એવી નવિન કાંઈ ના થાયે,
કરતા સઘળું અંતર બામી અકલિત કળા ગણાયે. ૬૨

દોહરા.

એક ગણી હર નિશ અહો અંતર પ્રેમ અપાર,
વિકૃલ હોય ન વેગળા રહેશે ઘટ મોઝાર. ૬૩
લેહ આપણા અંતરે પણ હરિમાં નહિ લેહ;
પુરણ સબળ પાત્ર એ સદાય નાથ અછેહ. ૬૪

ઓપાઈ.

બુઓ વિચારો મનમાં વાત, જગતપતીએ જગના તાત;
એતો બુદ્ધ કેમ જણાય, ભિન્ન રૂપમાં કેમ બણાય. ૬૫
એક સરોવર ભરિયું ત્રીર, સર્વે બાબુ એકજ ક્ષીર;
તેમાં લેહ ન હોય લગાર, ખાડૂ મીકું તે નહિ ધાર. ૬૬
એક બાબુ તે ઉજ્ય ન થાય, બીજે શીતળ કેમ ગણાય;
વળી સ્યામ કે રવેતન હોય, સર્વે બાબુ એકજ એમ. ૬૭

તેમ પ્રભુ સચરાચર ભર્યો, ઠામે ઠામે તે વિસ્તર્યો;
 તદા અર્ધ કયમ હિંદુ હોય, મુસલમાન કયમ અર્ધે સોય. ૬૮
 એવી કલ્પના કેમ મનાય, માને તે મૂરખ કહેવાય;
 એતો સઘળે એકજ રૂપ, ત્રણ ભુવનનો ભારે ભૂપ. ૬૯
 નિજ મનમાં આગ્યું તે લલ્લું, કોઈએ કૃષ્ણ સ્વરૂપજ કહ્યું;
 કોઈ લખે કે એતો ગૌર, કોઈ કહે છે ભરિયું ગૌર. ૭૦
 કોઈ ચાર ભૂજના લહે, કોઈક હજાર હાથના કહે;
 કોઈ કહે બ્રાહ્મણની જાત, કોઈ કહે ક્ષત્રીની નાત. ૭૧
 કોઈ કહે કે વનચર થયા, કોઈ કહે એ જળમાં રહ્યા;
 એહ વાત સર્વેની ખરી, કારજ માટે બનિયા હરી. ૭૨
 રામરૂપ સચરાચર ભર્યું, મન માન્યું તે લાગ્યું ખરૂં;
 કાવે તેવું ગણજે આપ, તેમાં નહિ લાગે કંઈ પાપ. ૭૩
 માત્ર અંતર જો ચોખું હશે, ધાર્યું કારજ સઘળું થશે;
 પુરણ પ્રેમ હશે મન માંચ, સત્ય પ્રભુમાં શશંચ નાહી. ૭૪
 મિથ્યા સહુ સમજે સંસાર, નિર્મળ પ્રીતી મનમાં ધાર;
 સદા ચરણ સત્યે, ચાલશે, પરમારથ પ્રીતી રાખશે. ૭૫
 તેવા જન પર ત્રુટે નાથ. હેત કરી પ્રભુ જાલે હાથ;
 સદાકાળ એ સ્હાણે થશે, સંકટ સઘળાં તનનાં જશે. ૭૬
 જીતાયો સઘળો સંસાર, ઉતરિયો ભવ સાગર પાર;
 અમર થયો અવિનાશી વર્યો, આયુષ્ય તેણે સાર્યક કર્યો. ૭૭
 માત પિતાનો કર્યો ઉદ્ધાર, ચોરાશી ઉતાર્યો ભાર;
 જેણે રામ રીઝાવ્યા સહી, ભકતી કરિ શુભ સાધન લહી. ૭૮
 રોપેથી બીજુ અધિકુ નથી, શ્રેષ્ઠ કર્મ એતો સર્વથી;
 મહાદુખથી મુકાવે તેહ, ભવસાગર તારે શુભ એહ. ૭૯
 ભેદ લંઘ્યા વિષુ પ્રભુને લજે, સુખ સ્વર્ગનું ખાંતે સજે;
 માયાનો જીઠો છે દોર, શાને રાખવો તે પર તોર. ૮૦
 અંતે એમાં કાંઈ નથી, સત્ય વાત ઇશ્વર સર્વથી;
 મહા દુઃખ ટાળે પળમાં આપ, સત્ જન્મ કેરા સંતાપ. ૮૧
 અજ્ઞાને વળગીને અતી, શીદ ભુંડી કરવી નિજ ગતી;
 અંતર વાત વિચારો ખરી, સુખે સમરો ને શ્રીહરી. ૮૨

દાહરા.

હરિ સમરણથી સર્વદા હોયે સઘળું સુખ,	
બ્રહ્મા આશરે રામનો સર્વ વિહારે દુઃખ.	૮૩
જીવ કહે કે મેં કયું પણ કરનારે એક,	
ગોવર્ધન તેને ભલે રાખે તનનો ટેક.	૮૪
એક પ્રભુ છે એકલો સઘળે એકજ એક,	
ગોવર્ધન તે શરણ છે તારણ મુજનો તેક.	૮૫

—:—

इति श्री संसार सेतु ग्रन्थे भट्ट गोवर्धन
विरचिते इश्वर अभेद् वर्णन नाम
चतुर्थ स्थंभः ॥ ४ ॥

શ્રી સંસાર સેતુ.

પંચમ સ્થંભ.

મહિમા.

કોહરા.

મહિમા ઇશ્વરનો અધિક મુખથી નવ કહેવાય,
જગત ભર્યું ભરપુર છે કયમ વર્ણન તે થાય. ૧
જ્ઞાન વિચારો ઉરમાં સમજાશે સહુ વાત,
કામ કામ ભાસે અતી પ્રભુ શક્તી સાક્ષાત. ૨
એ શક્તીને ઓળખે થાયે સઘળું કામ,
પ્રેમ વધે પરિ બ્રહ્મશું રાજી થાયે રામ. ૩

ચોપાઇ.

પ્રભુ મહિમા આ જગમાં ભર્યો, જ્યાં ભાળો ત્યાં સૌ વિસ્તર્યો;
નદી સરોવર સાગર સાર, પર્વત નચે લહે નિરધાર. ૪
જ્યાં ભાળો ત્યાં પ્રભુજી વશ્યા, જરા દૂર નવ તેતો ખશ્યા;
જુઓ વિચારી અંતર આપ, તમમાં પણ એ પ્રભુ પ્રતાપ. ૫
ભાળો જગ રચનામાં તત્વ, લઘુ તૂણમાં પણ કેવું સત્વ;
ચમત્કાર બહુ તેમાં ભર્યો, ભેતાં જુજિત ઘણીથી કર્યો. ૬
ખુદ્દી બળર્થ કરો વિચાર, નીહાળો તરૂં રચના સાર;
મૂળ મહી જળને સિંચતાં, પત્રે ડાળે જળ પાંચતાં. ૭
થડ ડાળાંની રચના કશી, શાખા પત્રમાં જુકતી વશી;
પ્રભુ મહિમા એ કેવો રહ્યો, કોઇ થકી નવ જાયે કહ્યો. ૮

અંકુર કુટતાં કુલનો વાસ, પુલ મહી છે બીજ નિવાસ;
 તેહ બીજથી વૃક્ષ થાય, સદા વંશ એમ ચાલ્યો જાય. ૬
 એતો પ્રભુની શક્તી જાણ, બળિયો ઇશ્વર સત્ય પ્રમાણ;
 જુઓ બાળ નાનું અવતરે, ધીરે પ્રભુજી મોટું કરે. ૧૦
 ભૂખ તરસનું આવે જ્ઞાન, લાણવા ગણવા ઉપજે જ્ઞાન;
 વળી મહાડૂ તહાડૂ મન લહે, માત તોત એ મુખથી કહે. ૧૧
 એ પણ પ્રભુની શક્તી જાણ, તે વિણ બીજે કરશે કેંણુ;
 સર્વ કાજ એ પોતે કરે, નિજ શક્તીને સહુ અનુસરે. ૧૨
 એમ જગતમાં સઘળું થાય, તે સહુ પ્રભુની શક્તિ ગણાય;
 સૂર્ય શશીની રચના કરી, જુઓ વિચારે તેને કરી. ૧૩
 કેવાં તારાનાં ઝુમખાં, ચિત્ર વિચિત્ર એ શોભી રહ્યાં;
 ગ્રહોની રચના કરી અપાર, કેંણુ માનવી પામે પાર. ૧૪
 વળિ આકાશે વાહળ થાય, તેમાંથી વારી સિંચાય;
 તેથી જગને જીવન મળે, જેથી અન અધિકુ નીપજે. ૧૫
 કેવાં અદ્ભુત પ્રભુનાં કામ, સૌથી સમરથ રાજા રામ;
 જેની શક્તીનો નહી પાર, અખિલ વિશ્વનો એ આધાર. ૧૬
 ઘટતાં સઘળાં કીધાં કામ, કસર ન રાખી કાંઈ રામ;
 યોગ્યે યોગ્ય સહુ આપિયું, સ્થિર સ્થાવર સહુમાં સ્થાપિયું. ૧૭
 કસર ન રાખી કરતાં કશી, ભૂલ નહીં કંઈ તેમાં વશી;
 જેને જેવું જોઈએ સાર, તેને તે આપ્યું નિરધાર. ૧૮
 જુઓ સુર પક્ષી એક શુદ્ધ, ખાય નિત્ય એ સો મણુ દૂધ;
 ત્યારે તનની શાંતી વળે, સો મણુ દુધ નવ મળતાં મરે. ૧૯
 એવું એ પક્ષી કહેવાય, દુધ વિના નવ બીજુ ખાય;
 તો પરમેશ્વર દીન દયાળ, સરજ્યાં તે ક્ષિર સાગર પાળ. ૨૦
 અન્ય સ્થળે એ પક્ષી હોત, દુધ વિના તન આવે મ્હોત;
 પણ ઇશ્વર સહુ જાણે વાત, પય દધિ તીરે સરજી જાત. ૨૧
 એવો એતો દીન દયાળ, શક્તી વંતો સહુ ભૂપાળ;
 વિશ્વનાથ વિશ્વંભર ધણી, જેની શુદ્ધી સહુથી ધણી. ૨૨

મંદાકાન્તા વૃત્તમ્.

- આનંદાત્મા અધિક બળિયો ઇશનો ઇશ એ છે,
સાધો તેને સરવ સમયે સાધવ! યોગ્ય તે છે;
જ્ઞાને ધ્યાને ધરમ સમજી સૌ ક્રિયાઓ કરાને,
દેહે ગેહે સુલભ સુખદા ધ્યાન તેનું ધરાને. ૨૩
- માતા ત્રાતા વડિલ શિરના પુજ્યને પ્રાણદાતા,
સર્વ સ્થાને સુખકર ગણી સાધશે સુસ જ્ઞાતા;
નાકો નાકો જગત સહુમાં એક છે સત્ય એહ,
જેની આજ્ઞા અવની તળમાં સર્વથી એટ તેહ. ૨૪
- જે શક્તીથી ભુવન ભુવનો પુર્ણ રૂપે પ્રકાસે,
જે શક્તીથી શશી રવી સહુ સર્વદા શુદ્ધ ભાસે;
જે શક્તીથી અવનિ તળ આ ચીરને સ્થીર રહે,
જે શક્તીથી ઉદધી સરખો આગનામાં રહે છે. ૨૫
- જેની શક્તી થકિ ધરિ શિરે ભોમિ જે સત્ત્વ શેષે,
જે શક્તીથી બમણ કરતા સૌ ગ્રહો પ્રોઠ વેષે;
જે શક્તીથી ગિરિવર રહ્યા સ્થીર જે ભોમિ ધારી,
જે આજ્ઞાથી વહન કરતી છે સરીતા સુખાળી. ૨૬
- જેની આજ્ઞા શિર ધરિ સદા સત્ય પર્જન્ય થાયે,
જેના ભેરે જગત વિકસે કોટિ કાર્યો ગણાયે;
એવો એવો અધિક મહિમા જકતના નાથનો છે,
ભાળી ભાળી હૃદય હરખે સત્ય તે સત્ય તે છે. ૨૭
- આનંદે છે અધિક મનડુ ઇશનાં કૃત્ય જોઈ,
ઉર્મી આવે તદ્દપિ ઉરમાં નિર્ખતાં ચિત્ત પ્રોઈ;
પામે પાંમે તન મન વિષે હર્ષ સંપુર્ણ પામે,
જોતાં જોતાં જગત રચના મન્ન તેથી વિરામે. ૨૮
- એ દેવાધી દળણુ દુખના હુંખ સર્વે નિવારે,
તારે તારે ભવ દધિ થકી સર્વદા તાત તારે;
વારે વારે મલિન મનને દુષ્ટતાથીજ વારે,
ધારી ધારી ધરણિ ધર એ સર્વ કષ્ટો નિવારે. ૨૯

દોહરા.

શક્તી જેની સર્વમાં ભુમિ જળ ગિરિ આકાશ,
વ્યાપક સઘળા વિશ્વમાં એક એક અવિનાશ. ૩૦
જેના બળથી ઉપજે પળમાં કોટિક જત,
જગત સહુ વિકસે સદા જે બળ થકી અનંત. ૩૧

ચોપાઈ.

અપાર જેની શક્તી હીસે, કોટિ જકત જેના તન વસે;
રૂપ વિરાટ અતી બળજેહ, ઉદર સમાવ્યું સઘળું તેહ. ૩૨
મુખથી કીધા બ્રાહ્મણ સાર, બાહુથી ક્ષત્રી નિરધાર;
ઝાંઝ થકી તો વૈશ્યજ સજ્જ્યા, પાદ થકી તો શુદ્રો રચ્યા. ૩૩
મનથી અંદ્ર રચ્યો રસધરી, નયન થકી ઉપજાવ્યો રવી;
દર્શુ થકી વાયુને કીધ, મુખ થકી અગ્ની શુભ દીધ. ૩૪
કીધુ વારી નાભી થકી, અંગે ધરણિ ઉપજાવી નકી;
એમ જગતની રચના કરી, નિજ શક્તી સઘળે વિસ્તરી. ૩૫
સર્વ કાર્ય કરવાજ સમર્થ, સર્વ કાર્યનો સાધે અર્થ;
પળમાં રંકનો રાજા કરે, પળમાં સુખ રાજાનું હરે. ૩૬
કોટિક ધન ગરિબને દીયે, ધનપતિનું ધન પળમાં લિયે;
પળમાં વંજાને આપે પુત્ર, નિષ્કળ કરે પળમાં ધર સૂગ. ૩૭
જળને સ્થાનક સ્થળ તે કરે, સ્થળ માંહે વળી જળને ભરે;
સઘળું કરવા એજ સમર્થ, સર્વ વાતનો સાધે અર્થ. ૩૮
ગતી પ્રભુની નહી ગણાય બુકતી ઝાંઝી કેમ જણાય;
અકળ કળા ઇશ્વરની કહે, સર્વ જગત તે મધ્યે રહે. ૩૯
માણસ બાણે કે હું કરું, સર્વ હુઃખ મુજ બળથી હંરું;
હુતો સહુમાં હાલો બાણ, પંચ લોક સહુ કરે પ્રમાણ. ૪૦
એમ મમત મનથી આહરે, મિથ્યા એ સહુ મનથી કરે;
પણ કર્તા છે એકજ ઇશ, મહા બળિયો એ શ્રી બુગદીશ. ૪૧
શિરણાંગત પાલન સુખકાર, પરમ કૃપાળુ જન ઉપકાર;
મંગળ રૂપ મનોહર નાથ, અખિલ વિશ્વનો એ છે તાત. ૪૨

દોહરા.

- એ મહિમા ઇશ્વર તણે ગાવા કોણુ સમર્થ
બળ શક્તી લેખું નહીં ત્યાં કયમ સરશે અર્થ. ૪૩
- અહ્ય જીવમતિ લેશઆ ઇશ્વરઅતિ બળવાન,
જશથી જગ ઉજવળ દિસે કેમ કરું ગુણુ ગાન. ૪૪
- પ્રભુ તુજ ગુણુ ગાવા તણી ઇચ્છા ઉર અપાર,
પણુ એ શક્તીથી અધિક કામ ગણે નિરધાર. ૪૫
- ઇશ્વરની શક્તી કદી કોથી કથિ ન શકાય,
અહ્ય મનુષ શું પ્રીછસે એ પ્રભુ જગનો રાય. ૪૬
- નગ શિખરે ચઢવા ચહે પંગો ધરી હુલાસ,
હસ્તી સાથ પિપિલિકા કરે વિચરવા આશ. ૪૭
- સાગર જળ પ્રાશન ચહે મેડક ધરી અહંકાર,
ઇચ્છે અળશિયું શીરપર લોભી ધરવા ભાર. ૪૮
- અળ સિંહને જીતવા ઇચ્છે ઉરમાં આપ,
ત્યમ પ્રભુ શક્તી જાણવા કારજ એહ અમાપ. ૪૯
- માણસની બુદ્ધી થકી કેમ થાય એ કામ;
જગત ભર્યું બહુ જશ થકી મહિમા મોટો રામ. ૫૦
- ઇશ્વર ગુણુ અમૃત થકી ભરિયો અખિષ અપાર;
કિંચિત પાન કર્યા થકી થાય અમર અવતાર. ૫૧
- મોટે ઇચ્છો ઉરમાં કરવા અમૃત પાન,
જ્યમ પારસના સ્પર્શથી કાંચન લોહ સમાન. ૫૨
- લઘુ દિપક પણ જીવનમાં કરે તિમિરનો નાશ,
ત્યમ કિંચિત હરિ ગુણુ થકી વસે અંતર અવિનાશ. ૫૩
- અવધી ઇશ્વરની નથી શોધો તત્ત્વ તમામ,
શહજ જીંહા શેષની તો પણ હાર્યા હામ. ૫૪
- સુનિ માર્કેડ મથ્યા જીઓ લક્ષ વર્ષ વશિ વન્ન;
હરિ ગુણુ અવધી નવ મળી વહંતાં વિમળ વચ્ચન. ૫૫
- સાગર જળ પ્રાશન કર્યું ધારી તનમાં ટેક,
અંત મળ્યો ન અગસ્તને હરિ ગુણુ વાહ વિવેક. ૫૬

હર્ષ થકી મુનિ વાલ્મિકે ભાખ્યા પુરણ લેહ, ૫૭
 શિમા મળી નહિ શાસ્ત્રમાં ઇશ્વર ગુણ અલેહ. ૫૮
 સમર્થની શકતી જ્યહાં પહાંચી નહિ લવ લેશ;
 તો તૃણવત્ કયમ લહિ શકે અલ્પ-મતી અવિશેષ. ૫૯
 તો પણ સમરો તાતને નામે લવ દુઃખ જાય;
 મન ઇચ્છા પુરી પડે સહેજે સવળ થાય. ૬૦
 રામ નામ મુખ ઉચરતાં સદ્ગુણ થાય સહુ કાજ,
 મહિમા અધિકો નામમાં વધે લોકમાં લાજ. ૬૧
 પ્રભુ કવિતા પારસમણી શબ્દે શબ્દ વિશેષ,
 ધર ખેઠાં કાંચન ખને પામે દામ વિશેષ. ૬૨
 પારસ જ્ઞાનને સ્પર્શતાં અજ્ઞાન લોહ ટળિ જાય,
 ખસે કુબુધી દીનતા ધનપતિ ધર્મ જણાય. ૬૩
 દુર્લભ આ જગમાં અતી હરિના ગુણ ગવાય,
 લવ સાગર તરવા તણું નૌકા નામ મનાય. ૬૪
 એમ ગણી અંતર થકી જાણે પ્રભુ ચરિત્ર,
 ટળે સકળ અઘ આપદા થાશે પરમ પવિત્ર. ૬૫
 આગળ ઉત્તમ કવિવરે કીધા બહુ ઇતિહાસ,
 બ્યાસ વાલ્મિકી આદિ જે કીધાં નામ પ્રકાશ. ૬૬
 વળિ આદીથી આજમાં કઈક થયા કવિ જન્ન;
 બૂદ્યા નહિ ભગવાનનાં ચરિત્ર રચવા મન્ન. ૬૭
 ભક્ત થયા બહુ ભૂમિમાં ગાયા યશ કિરતાર,
 અખંડ ભક્તી ઉર ધરી તરી ગયા સંસાર. ૬૮
 પ્રભુ આગળ અહંકાર શો દિન થઈ રહો હમેશ,
 કયાં મેરૂ કયાં કાંકરો કયાં કિટ રવિ ઉજેશ. ૬૯
 ગાંડુ ઘેલું કદિ વઢો પણ ધરિ અંતર પ્યાર,
 પ્રભુ ગુણ ગાતાં સર્વદા હોય ન દોષ લગાર. ૭૦
 નામ પ્રતાપે સહુ મળે મન ચિંતવ્યું સહુ થાય,
 સંકટ તનનાં શહજ વિથ પળમાં દુર પળાય. ૭૧
 રામ નામ મુખ ઉચરતાં સંકટ સઘળાં જાય,
 "વસે સદા વૈકુંઠમાં જય જય જગમાં થાય. ૭૨

રામ નામથી નહિ અધિક યજ્ઞ યાગ વ્રત જેહ,
 સર્વ જકતનું તત્વ શુભ રામ નામ છે તેહ. ૭૨
 સત્ય ઉપાસન શ્રી પ્રભુ તન મન પ્રેમ અપાર,
 રાત દિવસ રસના રટે તે ઉતરે ભવ પાર. ૭૩
 રામ નામ એ ત્ય છે નહિ ઠેા તેહ સમાન,
 અખિલ વિશ્વમાં એક એ બહુ બુધ્ધી બળવાન. ૭૪

હરિગીત છંદ.

મુખ રામ કહો મુખ રામ કહો મુખ રામ કહો મુખ રામ કહો
 મુખવંત સાધન રૂપ શક્તી વંત શ્રી મુખ રામ કહો;
 દાતા દયાળુ દીન જન પ્રતિપાળ શ્રી મુખ રામ કહો,
 ભૂપાળનો ભૂપાળ એ ભગવંત મુખથી રામ કહો. ૭૫
 મુખ રામ કહેતાં હામ પામે દુઃખ વામે દેહના;
 સહુ કામ થાયે કષ્ટ જાયે ભાગ્ય મુધરે તેહનાં;
 દેખાય છે ગુણ અધિક ભાઈ રામ નામ ઉચારતાં,
 રસના સદાય પવિત્ર તેથી રામ વાણી ભાખતાં ૭૬
 જ્યાં રામ વાણી હોય ત્યાં યમ દૂત આવી નાશકે,
 વળિ પાપ દૂર પળાય તેથી કાળ સરખો નવ ભખે;
 જ્યાં રામ ગુણ ગવાય ત્યાં સહુ દેવતા આવી મળે,
 ગિર્વાણુ એ ગુણવાન પાવન રામ વાણી સાંભળે. ૭૭
 છે આધક બળ આ વિશ્વમાં સહુ વ્યાપ્ત સઘળે રામ છે,
 જળમાં વસે સ્થળમાં વસે ગિરિ ગંધરમાં પણ રામ છે;
 નહિ રામ વિણ કંઈ સ્થાન ખાલી સર્વ માંહી રામ છે,
 સહુ રામ મય આ મેદની સહુ રામ છે સહુ રામ છે. ૭૮
 સહુ રામ રાજ રામ પ્રજા રામ ચાકર શેઠ છે,
 ગુણ રામ મુખ દુઃખ સર્વથા બળ રામ ઉપર હેઠ છે;
 છે રામ અતિ શ્રીમાન જગમાં રામ સહુ ભૂપાળ છે,
 શ્રી રામ પ્રસર્યો હામ હામે રામ જગનો પાળ છે. ૭૯
 છે શાહ અમિર ગરીબને ભૂપાળનો પણ ભૂપ છે,
 એ દેવનો પણ દેવ અગણિત વિશ્વરૂપ અનૂપ છે;

જ્યાં જ્યાં જુઓ જગ વસ્ત સધળે વ્યાપ્ત એકજ રામ છે
 શ્રી રામ સચરાચર બધો બરપૂર જગમાં રામ છે. ૮૦
 તે માટ અંતર શુદ્ધ કરિને બાવથી બજ રામને,
 સંસાર મુઘરે સ્હેજમાં શેવો સદા શ્રી રામને
 શ્રી રામ નિશદીન ઉરમાં શ્રી રામ અંતર વાસ છે,
 રસના વદે શ્રી રામ રસથી રામ અક્ષર બાસ છે. ૮૧
 શ્રી રામ હરનિશ રામ હરનિશ રામ રામ વદો સદા,
 શ્રી રામ તનમાં રામ મનમાં રામ નયને સર્વદા;
 ભગૃત સુષુપ્તી સ્વપ્નમાં ઉઠે દ્વની ઉર રામની,
 સહુ ઉર આત્મારામ સમરે જાળના મન રામની. ૮૨

દાહરા.

રામ સદન સુખ આપતો અંતે પણ છે રામ,
 આદિ મધ્યને અંતમાં પ્રતાપ વંતો રામ. ૮૩
 જ્યાં શશિ બળ પડે એ નહીં જ્યાં નહીં રવી હજાર,
 જ્યાં બળ વ્યાપક શ્રી પ્રભુ ત્યાં છે રામ પ્રકાશ. ૮૪

મનહર છંદ.

જેનો કોઇ ઇષ્ટ નાહી શિરકો સમર્થ નાહી,
 અન્ય બુદ્ધિવંત નાહી સર્વમાં એ એક છે;
 રામની સમાન નાહી કોઇ કળાવાન નાહી,
 જગ રચનાર રામ સત્યનો વિવેક છે;
 અખંડ અપાર ઇશ સરવ તણો અધીશ,
 નહીં કોઇ શીષ જેના રાજ્યમાંહી નેક છે;
 કહે છે ગોવરધન રામ સત્ય ધામ એટ,
 રામ રામ રામ સહુ અખીલ એ એક છે. ૮૫
 વેદનું રહસ્ય રામ શુર તણું જ્ઞાન રામ,
 માયાનો પ્રકાશ રામ મુળમાં એ રામ છે;
 શાસ્ત્ર તણો સાર રામ ત્રીભુવન તત્વ રામ,
 જ્ઞાનનું સ્વરૂપ રામ ભોમી રસ રામ છે;
 શશી તણી શાન્તી રામ ભાનુનો પ્રકાશ રામ,

આગરમાં રત્ન રામ સરવ એ રામ છે;
 વૃક્ષ તણુ ખીજ રામ આત્માનો આધાર રામ,
 ગોવર્ધન અંતરમાં રામનો વિશ્રામ છે. ૮૬
 લોભીને પાતાળ રામ ઉપર આકાશ રામ,
 ગગન વિકાસે રામ શુન્ય મહી રામ છે;
 દાતારનું પુષ્પ રામ ભક્તનું રટણ રામ,
 શાનિઓનું જ્ઞાન રામ મુનિ ઉર રામ છે;
 યોગી તણા યોગ રામ કામીઓનો કામ રામ,
 ભવન સદન રામ સૂખ દુઃખ રામ છે;
 સ્નેહીઓમાં સ્નેહ રામ બળિયામાં બળ રામ,
 ગોવર્ધન અંતરમાં વશ્યો સદા રામ છે. ૮૭
 નથનનું તેજ રામ નાશિકા સુગંધ રામ,
 રસનાનો સ્વાદ રામ દેહ બળ રામ છે;
 ગોચર અગોચર અનેક રંગ રામ રામ,
 શીતળતા ઉષ્ણતા એ આદી સહુ રામ છે;
 વનિહમાં દહન રામ નીર નિર્મળતાઈ રામ,
 સમીર સુગંધ રામ તત્વ રૂપ રામ છે.
 અજ્ઞ તણું સત્વ રામ અન્ય તણું તત્વ રામ,
 ગોવર્ધન અંતરમાં વશ્યો સદા રામ છે. ૮૮
 પાતાળ આકાશ રામ ભૂતળમાં બચો રામ,
 રામ રામ રામ જ્યહાં ભાળો ત્યહાં રામ છે;
 કીટ અને કુંજરમાં મેરૂ અને કંકરમાં,
 ખાય અને ગર્ધભમાં એકજ એ રામ છે;
 બ્રાહ્મણ ને સ્વપચમાં રાય અને રંક માંહી,
 શ્રીમાન ગરીબ માંહી એક રૂપ રામ છે;
 વૃક્ષ અને તૃણ માંહી અજ્ઞ અને સિંહ માંહી;
 ગોવર્ધન અંતરમાં વશ્યો સદા રામ છે. ૮૯
 રામના પ્રતાપે બાનુ અપ્ટીને શોભાવે સત્ય.
 રામને પ્રતાપે શશી શીતળ શોભાય છે;

રામને પ્રતાપે બિરિવર સ્થિર થઇ રહ્યા,
 રામને પ્રતાપે બૂમી અચળ બણાય છે;
 સાગર સમાન રહે નીચમમાં રામ થકી,
 ઐશ્વર્ય અઠાર બાર રામથી રક્ષાય છે;
 શીત ઉષ્ણ મધા સહુ ઋતુઓના લેહ લહુ
 ગોવર્ધન ગણે એતો રામ મહિ માય છે. ૬૦
 સવિતાનું તેજ નહીં ત્યહાં પણ રામ બાસે,
 શશી તણી શીતળતા નહીં ત્યહાં રામ છે;
 સમીરનું બળ નહીં જીવનો સંચાર નાહી,
 નહીં નહીં કાંઇ પણ તેહ સ્થાન રામ છે;
 સુક્ષ્મમાં સુક્ષ્મ રામ પ્રાઠ થકી પ્રાઠ રામ,
 દર્શક અદર્શક પદાર્થ માંહી રામ છે,
 વિરાટ સ્વરૂપ રામ પિપિલિકા પ્રાણ રામ,
 ગોવર્ધન ઘટ માંહી વસ્યો સદા રામ છે, ૬૧
 રામનું અધીક બળ જગતમાં જાણે સહુ,
 બાનુ શશી સાગરનો સજનાર રામ છે;
 એક પણ અનેક જીવોનું પ્રતિ પાળ કરે,
 કીટથી કુંજર તણો રક્ષ પાળ રામ છે;
 પળમાં નિપાવે કાટી જંત એ પ્રહાંડ માંહી,
 પળમાં સંહારે કાટી જંતને એ રામ છે;
 ઉત્પત્તી સ્થીતી ને લય ત્રી ગુણનું તત્ત્વ તેહ,
 ગોવર્ધન ઘટ માંહી વસ્યો સદા રામ છે. ૬૨
 તત્ત્વ સૌ તપાસતાંમાં તત્ત્વ સહુ બાસે તેમાં,
 તત્ત્વનું મહત્ત્વ હીસે સત્ત્વ રૂપ રામ છે;
 સ્વરમ અત્યુ પાતાળ અનેક પ્રહાંડ રચ્યાં,
 બુદ્ધિમાં અનંત મહા બુદ્ધિવંત રામ છે;
 વિચાર કરી અપાર રચના રચી વિશેષ,
 કામમાં ના બૂલ એ વિચાર વંત રામ છે;
 હાથીને આપ્યું છે મણકીડીને તો આપ્યો કણ,
 ગોવર્ધન ગુણી ને વિવેક વંત રામ છે. ૬૩

પળે પળે જીવને રક્ષે છે સદા રામ સત્ય,
 જાગતાં કે ઉઘતામાં રક્ષક એ રામ છે;
 ચાલતાં કે યેસતાં કે મહેલ મંદીર માંહી,
 સુવાણી શેવામાં પણ રાખનાર રામ છે;
 રામની કૃપા વિના તો ક્ષણ પણ જાય નહીં,
 ક્ષણ પ્રતિક્ષણ સાચો સુખકારી રામ છે;
 નહીં તેહ વિના કાંઈ રામ રામ રામ સહુ,
 ગોવર્ધન ઘટ માંહી વશ્યો સદા રામ છે. ૯૪

દોહરા.

એવો જાણિયો અધિક જે એક સદા સુખ ધામ,
 ગોવર્ધન જાણે સદા રાખણ વાળો રામ. ૯૫
 અધિક નથી કે એહથી સહુના શિરપર રામ,
 ગોવર્ધન લકતી થકી પહોંચાડે સુખ ધામ. ૯૬

—o—

इति श्री संसार सेतु ग्रन्थे भट्ट गोवर्धन
 विरचिते इश्वर महिमा वर्णन
 नाम पंचम स्थंभः ॥ ५ ॥

—❧❧❧—

શ્રી સંસાર સેતુ.

ષષ્ઠમો સ્થંભ.

મનુષ્ય કર્તવ્ય.

—:૦:—

દોહરા.

જેણે અતિ ઉપકાર કરિ આપ્યું મનુષ્યનું તજ,
તે પ્રભુને કયમ વીસરો જગપતિ જગજીવન્ત. ૧
મોંઘો મનુષ્ય દેહ છે વળિ વળિ કરો વિચાર,
શું કર્તવ્ય છે આપણું શોધો જગમાં સાર. ૨
જન્મ ધર્યો જે કારણે મોંઘો મનુષ્ય દેહ,
કર્તા નવ વીસારશો કર્તવ્ય ત્યાગી તેહ. ૩

ચોપાઈ.

મોંઘો આ માણસનો દેહ, ધન ખરચે નવ પામો તેહ;
ફલભ તેથી સહુકો કહે, મનુષ્ય જનમને સ્નેહજ લહે. ૪
લખ ચોરાશી ચોની બણી, સહુ શાસ્ત્રમાં સિદ્ધજ બણી;
પણ તે સહુથી નેષ્ટ મણાય, મનનુ ધાર્યું કાંઈ ન થાય. ૫
વળી જ્ઞાન તેઓમાં નથી, ખરૂં જોડું સમજે ના કથી;
ભલા ભુંદાનો લહે ન લેહ, સત્ય અસત્યના બાણે છેહ. ૬
નહિ તેને ખીજું કંઈ જ્ઞાન, ભય નિવારવાનું નહિ જ્ઞાન;
વનગર થઈને વનમાં રહે, ટાઢ તડકો સૌ શિરપર સહે. ૭
નિવારવા શક્તી નવ મળે, તર્ક કલ્પના કાંઈ ન કળે;
નહિ ખુદ્દી વિદ્યા નહિ કશી, જીવન ગાળે વનમાં વશી. ૮

પણ માનવમાં શક્તિ અપાર, લલા લુંગાનો સમજે સાર;
 સુખ મળે તે કામો કરે, દુઃખ થાય તેવું પરહરે. ૬
 વળી સર્વથી મોટું જ્ઞાન, શિરપર જાણે શ્રી ભગવાન;
 ઇશ્વર છે આ જગનો ધણી, તેની શક્તિ બાપી ધણી. ૧૦
 સારાં કર્મ આપે સુખસાર, લુંગાં કર્મે દુઃખ અપાર;
 એહ જ્ઞાન માણસમાં રહ્યું, તેથી સરવે સ્નેહ કહ્યું. ૧૧
 માટે સ્નેહ મનુષ્ય તન લહી, શુભ વર્તનથી ચાલો સહી;
 સ્નેહ કર્તવ્ય સંભાળો ઉર, પ્રભુ સમરો લાવી તન શૂર. ૧૨
 હરી ચરણ રાખો તન સદા કુપંથમાં નવ જાશે કદા;
 ખરો ધર્મ ધારણ કીજીએ, રામ નામ સુખથી લીજીએ. ૧૩
 લુંગું કોનું ચહાવું નહી, લલું થાય ભ્રમ કરવું સહી;
 પર દુઃખે ઢાઝે નિજ દેહ, પરાપકાર પર પ્રીતી જેહ. ૧૪
 કયા ધર્મ ધારો મન અતી, અંતર શુદ્ધ કરો સર્વથી;
 અધર્મ આચરશે નહી ક્લેશ, વદવી વાણી સત્ય હમેશ. ૧૫
 અસત્ય કદી આચરવું નહી, કુડ કપટ નવ કરવું સહી;
 સત્ય સર્વદા સ્નેહ જણો, અસત્ય એ દુઃખદાયક જણો. ૧૬
 સત્ય થકી રીઝે ભગવાન, સત્ય થકી પામે ગુણ જ્ઞાન;
 સત્ય થકી ધન સંપત મળે, સત્ય વડે સહુ સંકટ ટળે. ૧૭
 પરમેશ્વર પર રાખો પ્રીત, સત્ય પરાયણ થાવ ખચીત;
 જ્ઞાન ધર્મ શક્તી વત કરો, પણ અંતરમાં ઇશ્વર ધરો. ૧૮
 પ્રભુ કર્તા છે સહુનો સાર, આપણથી નવ થાય લગાર;
 સુખ દુઃખનો તે દેનાર, બહુ લુંગું સહુ તે કરનાર. ૧૯
 માટે હું પદ મનથી તજે, ધરિ વિશ્વાસ પ્રભુને ભજે;
 પવિત્ર તનુ મન રાખો સદા, નવ ત્યાગો ઇશ્વરને કદા. ૨૦

દોહરા

એહ કર્તવ્ય આ મનુષ્યનું સુકૃત એ છે સાર,
 કર્મ સહુ છે તેહમાં એ સેતુ સંસાર. ૨૧
 માણસનું જ્ઞાન પામીને કરવાનું એ કર્મ,
 એથી અધિક કંઈ નથી ખરો એજ છે ધર્મ. ૨૨

સહાચરણથી ચાલીને ધારો પ્રભુ પર પ્રીત,
પરોપકાર બનતો કરો ભવ તરવાની રીત. ૨૩
એહ ત્રણ રીતી થકી ચોથી નહિ જન્મ જાણુ,
એહ ત્રણ મારગ વિષે તત્વ ધર્મ નિરખાણુ. ૨૪

ચોપાઈ.

માણસ જન્મ ધરીને સાર, શ્રેષ્ઠ કર્તવ્ય ત્રણ જગમાં ધાર;
એહ થકી કાંઈ અધિકુ નથી, શાસ્ત્ર પુરાણ બુઝ્યો સર્વથી. ૨૫
સર્વ ધર્મનું એ છે તત્વ, સર્વ પ્રમાણુ હિસે શુદ્ધ સત્વ;
સફળ જન્મ કરવાને સહી, ત્રણ મારગથી ચોથુ નહી. ૨૬
માણસ કેરૂં મળિયું તન્ન, વૃથા કરો કયમ જાણી મન્ન,
રળવા કમાવા બુદ્ધી હિસે લક્ષ ધણો નારી સુત વિષે. ૨૭
કોટિ ઉપાય કરો ધન કાજ, સુખ ભોગવવા ધારો સાજ;
બુદ્ધી બહુ ચાલે ત્યાં સહી, પ્રભુ ભજવા કયમ પાછી રહી. ૨૮
લાખો બનનાં લેખાં કરો, પરનું વિત્ત પ્રપંચે હરો;
દામ મેળવવા હાથા ધણા, શેઠ શેઠ બોલે સહુ જણા. ૨૯
એમાં બુદ્ધી ચાલે અતી, પણ પ્રભુ ભજવા કયમ નહિ ગતી;
રાજ્ય અમલ અધિકો પાવરો, જોર જીલમ જન ઉપર કરો. ૩૦
સાચાં જીહાં અપરમ પાર, જાણે મળિયો છે અધિકાર;
લાંચ લઇ ધન ભેળું કરો, ગરિબ દાદ અતંર નવ ધરો. ૩૧
પૈસા માટે કરો અન્યાય, ધન દેખી મનડું લલચાય;
એ સહુ કામે બુદ્ધી અતી, પ્રભુ ભજવા કયમ ના રહિ ગતી. ૩૨
નારી રીઝાવાને માટ, કરો વિવિધ મન ગમતા ઘાટ;
શબ્દ વદે તે સાચા ઠરે, મુખ માગ્યું તે આગળ ધરે. ૩૩
ચાકર થઇને રહો સદાય, નારી શીરપર સ્નેહ ગણાય;
વળી શ્રેષ્ઠ જાણો સંસાર, પણ પ્રભુ ઉપર કયમ નહિ ખ્યાર ૩૪
પુત્ર પુત્રી સંતતિ સુખ લહો, તે માટે બહુ દુઃખડાં સહો;
પ્રપંચથી ધન પેદા કરો, પુત્ર કારણે પાપ આદરો. ૩૫
સાચું જીહું બોલી સહી, પાપ પુણ્ય ઉર આણ્યું નહીં;
એતો સઘળું સુતને કાજ, કીધો ધર્મ સુત માટે તાજ. ૩૬

એમ બુદ્ધી ચાલે છે અતી, પ્રભુ ભજવા નવ પોંચે ગતી;
એતો મોટો કર્મનો વાંક, ભુલો ભગવત અવળો આંક. ૩૭

દોહરા.

જુહું તે સાચુ ગણો સાચુ જુઠું જણાય,
માયા મીઠી ભાગતી ભગવત નહીં ભણાય. ૩૮
અન્ય કામ કરવા સદા વખત મળે છે સાર,
પ્રભુ ભજન કરવા તને મળે ન સમય લગાર. ૩૯
ધન રણવાને કારણે વખત મળે સહુ દીન,
પણ પ્રભુ ભજવા કારણે વખત મળે નહિ દીન. ૪૦

ચોપાઇ.

ધન તો જાતું રહેશે સહી, સુકર્મ કદિએ જાશે નહીં;
ધનથી તો નવ સ્વર્ગ પમાય, ધન ઝાઝેથી મોક્ષ ન થાય. ૪૧
ધનથી તન વ્યાધી નવ જણે, પણ ઉલટી તે બમણી થશે;
માટે ધન સૌ મિથ્યા કહે, ધર્મ રૂપ ધન સ્નેહજ લહે. ૪૨
તેહુ ધર્મને ત્યાગી આપ, લેવા ચાહો શિર સંતાપ;
હરિ રૂપ હીરો હાથથી, પથ્થર ક્યમ કર લ્યો સર્વથી. ૪૩
અરૂ નાણુ તેતો પરહરો, જુહું નાણું કરમાં ધરો;
દોહિલી વેળાનું છે દામ, રામ નામ આવે નિજ કામ. ૪૪
ભય ભંજન ભગવંત સ્વરૂપ, એજ રામ જગ કેરો ભૂપ;
મનુષા દેહ જનમ આપિયો, સર્વ મનોરથ પુરણુ કર્યો. ૪૫
તોયે સ્નેહ કરી નવ ભજ્યા, રાત દીવસ માયામાં મચ્યા;
દિવસ રાતની સાઠે ઘડી, પ્રભુ ભજવા નવ એકે જડી. ૪૬
નવ નવરશ મળે દીન રાત, રાત દિવસ માયાની વાત;
ઘડી સાઠને શિતર કામ, ક્યાંથી વખત ભજવાને રામ. ૪૭
એમ પ્રપંચ અતી આદર્યો, ગળાઉપર શિર બોલો ધર્યો;
કેમ ભજાએ મુખથી રામ, સાઠ ઘડીમાં શિતર કામ. ૪૮
મનુષા દેહ કર્તવ્ય ભુલીયા, સઘળા માયામાં હુલીયા;
પણ અંતર વીચારો આપ, ટળે નહીં પ્રભુ વિણ સંતાપ. ૪૯

માયા તો છે જોવા માત્ર, અચળ નહીં માયાનું ગાત્ર;
 પળમાં મુખને પળમાં દુઃખ ખાધુ પણ પાછળ છે લુખ. ૫૦
 મોહ માયાને વળગી રહ્યા, ખર કર્તવ્ય સહુ ભુલી ગયા;
 સહુ પોતાનું જાણે સહી, પ્રભુ એક પોતાનો નહી. ૫૧
 ધન મિલકત તો સહુ આપણી, મહેલ મોટાના પોતે ધણી;
 પુત્ર પુત્રી પોતાનું જાણુ, નોકર ચાકર સર્વ પ્રમાણુ. ૫૨
 એમ સર્વ પોતાનું જાણે, માફ માફ મુખથી લણે;
 પણ વિચારજો અંતર વાત, તમની નથી તમારી જાત. ૫૩
 તે પણ મુકીને ચાલશે, ને તન અડીમાં બાળશે;
 ફેડ પોતાના નવ રહે પાસ, તો બીજાની શાની આશ. ૫૪
 જ્ઞાન વિચારે ઉરમાં અતી, મહાર જગમાં કાંઈએ નથી;
 સત્ય વાત એતો જાણુજો, રામ નામ મુખથી માણુજો. ૫૫
 અજ્ઞાને અંધાર થયું, ઠહાપણ સઘળું ડુલી ગયું;
 ખર તેહ જોટું જણિયું, જુઠાને સાચું માનીયું. ૫૬

દોહરા.

જુઠી માયા જગતની તેને જાણી સાર,
 સાર પ્રભુનું નામ તે અતંર લહો અસાર. ૫૭
 મણી ત્યજીને મૂરખો મોહે કાચ કથીર,
 રામ ત્યજીને જીવડો માયા ધારે શીર. ૫૮
 અમૃત રસને છોડીને વિષ હળાહળ ખાય,
 અમૃત પ્રભુ ભકતી ત્યજી વિષય વિપને ચ્હાય. ૫૯
 સુખ મુકીને દુઃખની ઇચ્છા કરે અજાણુ,
 સુખ કર શરણું રામનું ત્યાગે તન નિરવાણુ. ૬૦
 ગંગા તીરે ઘેલડો પીયે કુપનું નીર,
 માયા ગ્રહે મમત કરી, ત્યાગીને બળવીર. ૬૧

ચોપાઇ.

ધર્મ કાજ માનુષ તન ધર્યાં, સુકૃત કરવા કોલજ કર્યાં;
 તે તો સઘળું ભૂલ્યા આપ, ધન નારીના જપતા જાપ. ૬૨

કરવાનું તે તો નવ કર્યું, કર્યું સરવ તે ફેકટ ગયું;
 સમજ્યાનહિ મનમાં લવ લેશ, કર્મ ઉલટાં વિપરિત વેશ. ૬૩
 ધર્મ મારગે પાઈ ન ધરો, પ્રપંચમાં પૈશો વાપરો;
 વેશ્યા કેરાં નૃત્ય કરાય, મોં મામ્યાં ત્યાં દામ અપાય. ૬૪
 સાલ સાડી પ્રોડી પામરી, રીઝાવો રૂડી સુંદરી;
 ઇનામ પણ ત્યાં આપો અતી, વિચાર નવ આવે મન રતી. ૬૫
 પરોપકાર કે પુણ્ય ન થાય, ધનનું ત્યાં લેખુંજ જણાય;
 શેર અન્ન ભૂખ્યો નવ મળે, ઢાંગી ધુત્તા ધન બહુ રળે. ૬૬
 ધર્મ વાત સુણવી નવ ગમે, ગુરૂ ઉપદેશ હૃદય નવ રમે;
 નાટક જોવા તલસે તન્ન, ગાયન સુણતાં હરખે મન્ન. ૬૭
 કહો અવળું કે સવળું એહ, વાત વિચારો મનમાં તેહ;
 મહેનતથી ધન પેદા કર્યું, વેશ્યા વિનતાઓએ હર્યું. ૬૮
 એ સુકૃત કે દુષ્કૃત થાય, જ્ઞાન વિચારો સહુ સમજાય;
 હરી કથા સુણવી નવ ગમે, નાટક ચેટકમાં મન રમે. ૬૯
 નિજ નારી શું તોડી પ્રીત, પરનારીની કરો પતીત;
 કહો ઉલટું કે સુલટું કામ, રાજી કયમ થાયે શ્રીરામ. ૭૦
 પંથ ધર્મનો છે પાંશરો, તેહ ત્યજી ને વાંકા જશો;
 નિશ્ચે ત્યાં લુટાશો સડી, ખરી વાતમાં ખોટું નહી. ૭૧
 માટે સુકૃત તનથી કરો, સત્ય વાત શ્રી હરિને વરો;
 કર્તવ્ય શું છે આ તન તણું, પામે જીવ સુખ શાથી ઘણું. ૭૨
 તેહ વાત વિચારો આપ, જ્ઞાન ધરી ટાળો સંતાપ;
 ખેલ ખલકનો ખોટો જાણુ, ઇશ્વર સત્ય ગણો પરમાણુ. ૭૩
 સત્ય પદારથ જગમાં નથી, સત્ય એક ઇશ્વર સર્વથી;
 એહ વાત નિશ્ચય જાણુજે, એક રામ અંતર માણુજે. ૭૪
 સંકટ વેળા સહાયે થાય, સર્વ સુધરે મનુષા કાય;
 ચારાશીનું સંકટ ટળે, અભય સુખ હરિ ભજતાં મળે. ૭૫
 એ વિષુ ખીજે નથી ઉપાય, અવર કામ સહુ ફેકટ જાય;
 માટે ચિતમાં ચેતો સહી, કરો કામ જેમાં દુઃખ નહી. ૭૬
 વાર વાર નવ મળશે જોગ, મનુષા દેહ તણો સંજોગ;
 આ અવસર નહિ આવે ફરી, જ્ઞાન ગોળટ હું કહું છું ખરી. ૭૭

દોહરા.

સત્ય વાત એ જ્ઞાનની સર્વ શાસ્ત્રનો સાર,
 રામ નામ ભક્તી થકી ઉતરશે ભવ પાર. ૭૮
 સગાં સહોદર સુત ત્રિયા આવે નહિ કે સાથ,
 અંતે જીવું એકલાં પુણ્ય પાપ સંગાથ. ૭૯
 પુણ્ય પાપના પંથ એ સ્વર્ગ નર્ક તે જાણુ,
 પાપી પડશે નર્કમાં પુણ્યે સ્વર્ગ પ્રમાણુ. ૮૦
 સહુ ધર્મ સિદ્ધાંત એ ફેર નહીં તલ માત્ર,
 સ્વર્ગ નર્ક સુખ દુઃખ તણા લોકતા જેવું પાત્ર. ૮૧

ચોપાઈ.

પ્રભુ ઘેર છે સાચો ન્યાય, લાંચ આપતાં કામ ન થાય,
 પક્ષા પક્ષ ત્યાં ચાલે નહીં, મોટા કે નાના ના ત્યહીં. ૮૨
 નથી અંધારૂં અતી ઉજાસ, સદાય ત્યાંતો વસે પ્રકાશ;
 છાનુ કામ તેથી નવ થશે, લેશ વાત ભુઝી નવ જશે. ૮૩
 સઘળાં લેખાં ત્યાંજ લખાય પુણ્ય પાપ પડેલે તોળાય;
 અદલ ન્યાય સહુને આપશે, સત્યા સત્યની તુલના થશે. ૮૪
 કરજરતાં પણ કામ ન થાય, કરણી તેવી છે શિક્ષાય;
 નથી સાક્ષીની ત્યાંજ જરૂર, નિજ મુખથી સૌ થાશે પુર. ૮૫
 વાંક કબુલ નિજ મુખથી થાય, કૃતી તણું ફળ આપે રાય;
 ઘોર નર્કના કુંડો કર્યા, કૃતી પ્રમાણે તેમાં ધર્યા. ૮૬
 કુંભી પાક નામે મહા નર્ક, સાત સમીપે તપતા અર્ક;
 વિષમ જ્વાળ તેની લાગતી, દેહ દગ્ધ તેનાથી થતી. ૮૭
 નીર ઉકળે અગ્ની આંચથી, ત્યમ ઉકળે શોણિત તાપથી;
 તેલ કઢા સમ તપતો તેહ, પડે તેમાં પાપીનો દેહ. ૮૮
 જીવ હિંસા કરનારો હશે, પર થાંપણ ઓળવતો દિસે;
 વ્યભીચાર કરનારો આપ, માત પિતાને દે સંતાપ. ૮૯
 નિજ પત્ની ત્યાગી નિરધાર, પરનારી શું રમશે જાર;
 ધર્મ કામમાં આડો અડે, તે પાપી તો નર્ક પડે, ૯૦
 પ્રભુ ભક્તને કાંઈ ન દુઃખ, સર્વ વાતમાં પામે સુખ;

અદી વિમાન સંચરશે સદા, સ્વર્ગ વિષે વાસે સર્વદા ૬૧
 ઈચ્છા ભોજન મળશે સહી, કોઈ વાતની બાકી નહી;
 ઈશ્વર સુખ અતી આપશે, કોટિ જન્મ સંકટ કાપશે. ૬૨
 સત્યવાદીને સહુ અનુકુળ, પ્રગટ પુરુષોત્તમ વસે હજુર;
 એથી શું અધિક કહેવાય, નિત્ય પ્રભુનાં દરશન થાય. ૬૩
 માટે એ સુખ લેવા ચહેા, સદા રામને શરણે રહેા;
 એ સુખ મનુષા દેહથી મળે, લખ ચોરાશી ફેરો ટળે. ૬૪
 માટે સતિયા થાઓ સહી, કુડ કપટ કંઈ કરશે નહી;
 ધરો પ્રભુ પર સાચો સ્નેહ, રાખો નારાયણ શું નેહ. ૬૫
 રામ નામ સુખથી લાખજો, અસત્ય કામ તનથી ત્યાગજો;
 ધર્મ કામમાં મનડુ ધરો, સદા પુણ્ય પરમારથ કરો. ૬૬
 દુષ્ટીયા જનને થાજો રહાય, પર નિંદામાં જીવ ન જાય;
 પરનું ભુંડું નવ તાકશો, દયા અતી અંતર રાખશો. ૬૭
 ધનનો ગર્વ ન કરવો રતી, યૌવનમદ નવ જાણો અતી;
 રૂપવતી નારીનો પ્યાર, રાખો નહિ મનમાં અહંકાર. ૬૮
 અસત્ય વેણુ નવ બોલો મુખે, કરો રામનુ સમરણ સુખે;
 પ્રભુ આપે સૌથી સંતોષ, સદા ત્યાગશો લોભને રોશ. ૬૯
 ધન માટે ધમ ના ત્યાગશો, અસત્ય તો નવ કરશો કશો;
 સદા એક ઈશ્વરની આશ, ધારો તન નવ થાઓ નિરાશ. ૧૦૦
 રામ નામ સુખથી નિત જપો, ભલા થઈ ભલપણમાં ખપો;
 કર્તવ્ય મનુષા દેહનું તેહ, સફળ થશે આ જનનો દેહ. ૧૦૧
 સંસારી થઈ સુખમાં રહેા, સુખ વૈભવમાં પ્રભુને લહેા;
 રામ રૂપ રીઝાવો આપ, ધન પામી ટાળો સંતાપ. ૧૦૨
 પુત્ર પુત્રી શું રાખો નેહ, સંસારે ધારો શુભ સ્નેહ;
 યોગી થવામાં માલજ નથી, છે સંસારે સુખ સર્વથી. ૧૦૩
 સંસારી પર પ્રભુ પ્રસન્ન, સાધુતામાં ન રાખો મન;
 સાધુથી સંસારી સાર, રહેજે પામી સરજન હાર. ૧૦૪
 જો ઈશ્વરમાં પ્રીતી રહે, સાધુથી સૌ સારા કહે;
 રામ નામ પર ધરિ વિશ્વાસ, વસો સંસારે સદા પ્રકાશ. ૧૦૫

દોહરા.

પ્રકાશ પામે જગતમાં રહિ સંસારે સાર,
 સાધુ કરતાં સર્વદા શુભ દિલે સંસાર. ૧૦૬
 માટે સત્યે ચાલજો રાખી હરિ શું હેત,
 અક્ષય ધામે સંચરો માતા તાત સમેત. ૧૦૭
 કુળ ઇકોતર તારશે વશી સંસારે આપ,
 અચળ અભય પદ પામશે ટળશે સૌ સંતાપ. ૧૦૮
 ગોવર્ધન સાચુ કહે અસત્ય નાકો વેણુ,
 સંસારી સહુથી ભલો વેદ કહે છે કે'ણુ. ૧૦૯
 સદાચરણથી ચાલવું મુખમાં રામ વચન્ન,
 સેતુ એ સંસારનો કહે છે ગોવર્ધન્ન. ૧૧૦
 રામ નામ ભવ તારશે અવર ન આવે કામ,
 ગોવર્ધન અંતે મળે સુખકર સાચા રામ. ૧૧૧

इति श्री संसार सेतु ग्रन्थे भट्ट गोवर्धन
 विरचिते मनुषादेह कर्तव्य वर्णन नाम
 षट्मो स्थंभ समाप्तः ॥६॥

શ્રી સંસાર સેતુ.

સ્થંભ ૭ મો.

ઉપદેશ.

દોહરા.

સમજ સમજ રે માનવી આ છે મોહ અપાર,
ભૂલ્યો મારમ લકતીને કાંઈ ન સમજ્યો સાર. ૧
માયામાં હુલ્યું બધું આયુષ ગયું અમૂલ્ય,
ચાર મણીકાં તોળતાં મણની મોટી ભૂલ. ૨
હરિ હીરાને છોડીને માયા ગહે ગમાર,
આંધ બંને આંખ્યો છતે પડે કૂપ મોઝાર. ૩

ચોપાઇ.

બાળાપણુ ખેલ્યામાં ગયું, સારૂ નરસુ મન નવ લલ્યું;
ભલા પુરાનો નહીં વિવેક, મહારા તહારાનો નહિ ટેક. ૪
સમજણુ વિણ સહુ કહે છે સહી, બાલક એમાં બુદ્ધી નહી;
વિવિધ ખેલમાં વળગ્યું મનન, સારા નરસા લહેન દનન. ૫
અવસમજણુમાં એતો ગયુ, સારૂ નરસુ કાંઈ ન લલ્યું;
પુણ્ય પાપનો લલો ન લેહ, ધર્મ કર્મ નવ ભણ્યો છેહ. ૬
એમ કરતાં જોખન આવિયું, ધન રણવાને મનડું થયું;
કામ વાસના ઉપજી સહી, નારીમાં મન વળગ્યું જઇ. ૮
ધન રણવા ઝાઝી ઝાંખના, અંતરમાં અખળા ધાંખના;
વિધવિધ લોગ વિલાસો ગ્રહે, પુણ્ય પાપ મનમાં નવ લહે. ૮

થાવન મહત્તુ' વાઘ્યુ' જોર, તનમાં આઁયો સખજો તોર;
 લેખામાં કોને નવ ગણે, પાપ કામના અંતર લણે. ૬
 પ્રપંચ અંતર કરે અપાર, મુજ સરખો નવ જાણે સાર;
 જુઠ થકી નવ ડરતુ મન્ન, પાપ પુણ્ય નવ જાણે તન્ન. ૧૦
 ધન માંહે પુરી ધારણા, જાણે સુખ નારી કારણા;
 એ વિણ ખીજી કાંઈ નથી, સુખ દાતા નારી સર્વથી. ૧૧
 અભિમાને સૂઝે નવ કાંઈ, માયા અધિકી અંતર માંય;
 સંત પુરૂષના ઠકા કરે, રામ નામ મુખથી નવ લણે. ૧૨
 રાત દિવસ ધનના ધંકાર, કામ વાસના નન્ન અપાર;
 જાણે નહિ કે માથે ઇશ, નમે નહી સંતનને શીવ. ૧૩
 એમ કરતાં જોખન પણ ગયું, વેગે વૃદ્ધાપણ આવિયું;
 ધર્મ તાણું નવ કીધું કાજ, સ્વર્ગ તાણું નવ રાખ્યું સાજ. ૧૮
 મહમાં જોખન જાતું રહ્યું, અંતે તનડુ ઘરડું થયું;
 મેત્ર મહીથી ચાલ્યાં નીર, થરથર કંપે સર્વ શરીર. ૧૯
 સ્વેત કેશ સહુ શિરના થયા, રંગ રાગ જોખનના ગયા;
 આલી શકતા નહિ નિજ ચર્ણ, બોલ્યું નવ સંભળાયે કર્ણ. ૧૬
 આંખે તો નવ દેખી શકે, ચાલતાં કાયા તો લખલખે;
 દાંત પડી મુખ બોખું થયું, મુખનું તેજ તો ઉડી ગયું. ૧૭
 શરીરમાં નવ શકતી રહી, હાથ મહી જેઙ્ગિકા ગ્રહી;
 તોયે તૃણા મુકી નહી, અતંર આશા મોટી રહી. ૧૮
 જાણું થશે મુજ ફળશે ભાગ્ય, પુત્ર તાણું દેખું સૌભાગ્ય;
 પુત્ર પરણાવવો બાકી રહ્યો, રામ નામ મુખથી નવ કહ્યો. ૧૯
 એમ આયુષ્ય સઘળું વીતીયું; ધર્મ કાજ તો કાંઈ ન થયું;
 લોભ પાપમાં વળગ્યો જીવ, કદી નહી સમયા મન શીવ. ૨૦
 કરો વિચાર અંતરમાં આપ, પુણ્ય પરહરી બાંધ્યુ પાપ;
 આઁયા હતા ભકતી કારણે, પણ ભૂલ્યા માયા ધારણે. ૨૧
 પ્રભુ ઓળખ્યા નવ મન્નથી, આવ્યા એમ ગયા સર્વથી;
 પાપ કર્યું પણ પુણ્ય ન કર્યું, હતું કાંઈ તે સઘળું હર્યું. ૨૨
 સુકૃત કાજ મનુષ્ય તન ધર્મો, કર્યા વિના તે પાછો ફર્યો;
 મોહ માયામાં ભૂલ્યા સહુ, ગુમાવિયું નિજ સુકૃત સહુ. ૨૩

મહારૂ તહારૂ મમતા ધરી, પાઈ એક પુણ્યે નવ કરી;
 ઉલટું બાંધ્યુ માથે પાપ, જન્મ સુધી નવ ઠરિયો આપ. ૨૪
 ધન રળવા મપચો કર્યા, અત્રિક અન્યાય ઉરે આદર્યા;
 જુદું સઘળું જગ છે સંહી, મોહ માયાથી માન્યુ નહી. ૨૫
 ઘણું કમાઈ ભરિયા લાંડાર, લાખે લેખાં થાય અપાર;
 તોય અધિકની તૃષ્ણા રહી, રામ નામ વાણી નવ કહી. ૨૬
 ખરો નહી આતો સંસાર, કોઈ ન ઉતર્ય પેલી પાર;
 સમજાવ્યું દષ્ટાંતે સાર, તેથી સમજો કરી વિચાર. ૨૭

દોહરા.

વિચારતાં ફળ વાધશે થાયે જ્ઞાન પ્રકાશ,
 અંતર અંધારૂ ટળે ઓળખશે અવિનાશ. ૨૮
 વિચાર ઉત્તમ ફળ અતી સદા શુભ કરનાર,
 જ્ઞાન મળે દુરગુણ ટળે થાતાં શુદ્ધ વિચાર. ૨૯
 જુડો જગ સમજાય છે વિચારથી સત વાત,
 ખાજ કરીને ખોળતાં સમજાયે સાક્ષાત. ૩૦
 મહાજન ભાખે મુખથી શાસ્ત્ર પુરાણ સદાય,
 વિસ્તારી કહે વારતા જુદું જકત ગણાય. ૩૧

ચોપાઈ.

જેમ બાળક બહુ ક્રીડા કરે, રમત અતી વિવિધ આદરે;
 એક તેમાંનો રાજા થાય, બીજો તો વજીર ગણાય. ૩૨
 ત્રીજો તુરત બને સીપાઈ, ચોથો કહે હું ચોરજ ભાઈ;
 ચોર થઈને ચોરી કરે, જઈ સીપાઈ તેનો કર ગ્રહ. ૩૩
 રાજા શિક્ષા ને કરે, ડંડ કરે ને ધન સહુ હરે;
 પાણુ એમાંનું કાંઈ નહી, એતો જેવ બાલકનો સહી. ૩૪
 તેવો આ જગનો મહિમાય, ખોટામાં શો મોહ ભરાય;
 ધનનો મદ નવ ચાલે જરા, ધનપતીને નવ માને ધરા. ૩૫
 ધરાપતી જગ જાજા થયા, સર્વે ધરા મુકીને ગયા;
 મહારૂ મહારૂ કહેતા હતા, સાથે કાંઈ ન લેઈ જતા. ૩૬

ગયા ધનવંતા મુકી ધામ, અંત સમે નવ આબુ કામ;
 છત્રપતીની છત નવ રહી, કાઢી. કાઢી માગે કયહી. ૩૭
 જોબનવંતા જરના ભર્યા, અંતે સહુ સમશાને ઠર્ય;
 જુઓ વિચારો રૂઢિયા સાથ, કાંઈ ગયું નહિ કોની સાથ. ૩૮
 મમતા ધરી કહે મહારૂ, પણ અંતે કોનું નહિ ખરૂ;
 જોતાં જોતાં સઘળું જશે, મનનું ધારું મિથ્યા થશે. ૩૯
 ગણો પોતાનું પણ નહિ તેહ, પોતાનું પણ રહેશે એહ;
 નહી કદી સાથે આવશે, સર્વે ત્યજી એકલકા જશે. ૪૦
 જુઓ પૂર્વ ઇતિહાસો લણો, વળતી મહારૂ મનથી ગણો;
 ગયા કેટલા જગમાં રાય, બળ વાળા પણ બહુ લેખાય. ૪૧
 તેની આજ નિશાની નથી, કયાં આવ્યા કયાં ગયા સર્વથી;
 બળ વાળાનું બળ નવ રહ્યું, આક તુર સમ ઉડી ગયું. ૪૨
 જુઓ કૌરવ પાંડવની વાત, રાજ કારણે કર્યો ઉતપાત;
 કૌરવ કહે કે મહારૂ રાજ, તેમાં તમનું શું છે કાજ. ૪૩
 કહે પાંડવ મહારા બાપનું, હસ્તીનાપુર છે આપનું;
 એજ કારણે રાઢજ થઈ, કોટિક યોધ્યા પડિયા સહી ૪૪
 અઢાર હોણી દળ રાગિયું, કૌરવ કુળ સઘળું જોગિયું;
 કુરૂ ક્ષેત્ર શોષિતથી રચ્યું, કોટિક જનમાં કોઈ ન બચ્યું. ૪૫
 એ હસ્તીનાપુર કારણે, રાજ્ય અહ્યું પાંડવ જશ લણે;
 અહ્યું રાજ્ય પણ તેતો ગયા, પાંડવ લોગવવા નવ રહ્યા. ૪૬
 ધરા રાજ્ય સૌ અહિયાં રહ્યું, રાઢ કરનારું સરવે ગયું;
 હસ્તિનાપુર માટે લઢયા, મુકી સૌ સમશાને ગયા. ૪૭
 લઈ ગયા નવ સાથે લેશ, રહ્યું સર્વ અહિયાં અવશેશ;
 મુકી રાજ સર્વે તે ગયા, સાથે કાંઈ ન લેતા ગયા. ૪૮
 ધરા એમની એમજ રહી, રાઢ કરી તે ફોગટ ગઈ;
 મહારૂ કહિને માંડયો જંગ, પણ નવ પહોંચ્યો તેનો રંગ. ૪૯
 જખ મારી સમશાને ગયા, રાજ ઉપર ખીજા નૃપ થયા;
 પરંપરાએ ચાલી રીત, કહે તેહ ઉપર શી પ્રીત. ૫૦
 નૃધીરાજ બળ લક્ષ્મી ધણી, અકવર્તી ભારતનો ધણી;
 શાહાબુદ્દીન ગોરીએ હણ્યો, ભારત દેશ પોતાનો કર્યો. ૫૧

તો એ નવ રહેવા પામીયો, મ્હોંત આવતાં નિશ્ચય મુઓ
 અલ્લાહદીન ખુની કહેવાય, નામ સુણતાં ક'પે કાય. ૫૨
 તેને પણ મૃત્યુ આવિયું, બહોળું રાજ્ય નવ સાથે ગયું;
 નૂરમહાન બેગમનું નૂર, ઉડી ગયું જેમ આકનું તૂર. ૫૩
 મહમંદ ઔરંગઝેબ સમાન, તે પણ પહોંચ્યા કબરસ્તાન;
 શાહી વિક્ટોરિયા સમ રાજ, કાંઈ ન આવ્યું મરતાં કાજ. ૫૪
 વિશાળ રાજ્ય પણ સઘળું રહ્યું, તેજ તેહનું ઉડી ગયું;
 રિધિ સિધિ સરવે રહી, આપ એકલી સ્વર્ગે ગઈ. ૫૫
 માટે લાઈ વિચારો મત્ત, સાથ ન આવે સુત કે ધત્ત;
 આપ ઓળખો પ્રભુને સહી, કાંઈ કામનું બીજુ નહી. ૫૬
 તન પોતાનું તે નવ થશે, જીવ ત્યજીને બીજે જશે;
 તો બીજી શી કરવી વાત, પોતાની નવ થાશે ભત. ૫૭
 એહ વાત અંતર આણુશે, પ્રેમ કરી પ્રભુને બાણુશે;
 બહુયા પ્રભુને જેણે સાર, સુખ પામ્યા તે અપરમપાર. ૫૮
 લાખો લેખ તેહના લખ્યા, શાસ્ત્ર પુરાણે અક્ષર છખ્યા;
 એ વિશુ બીજું કાંઈ નથી, સમજીને ચાલો સર્વથી. ૫૯

દોહરા.

જેત જેતરે માનવી મરણ તણો ડર રાખ,
 એક દિવસ તું બાણુજે થવું બળીને રાખ. ૬૦
 પાપ કરી પૈસા રજ્યા ભર્યા ધનન ભંડાર,
 પણ તે તજીને ચાલવું માથે જમના માર. ૬૧
 એક દિન એવો આવશે ચાલે નહિ તન જોર,
 મરણ ન મુકે કોઈને કોણ શાહને ચોર. ૬૨
 જેતાં લાઈ ચીતમાં મળે નહીં આ મેળ,
 પ્રભુ ભજવાનો દિવસ આ શુભ અવસર શુભવેળ. ૬૩
 ભુલ્યા તો ભવમાં પડ્યા, અવસર અમુલ્ય બાય,
 બાણો નહિ જુગદીશને પાછળ બહુ પસંદાય. ૬૪
 સુખ સદા પહોંચે નહીં જરૂર જવું સમશાન;
 કાંઈ ચિતામાં પોઠવું નિશ્ચય મનથી માન. ૬૫

કાળ ભમે છે શીરપર ઘડી પલક ની વાર,
 ઘણા ગયા બહો તમે નહિ કે ઊડવનાર. ૬૬
 ધન મિલકત હુત સુંદરી નહિ કે આવે સાથ,
 આવ્યા એકલા આપથી ભવું એકલું આપ. ૬૭

ચોપાઈ.

ભવાનું એ બાણ જરૂર, કાળ ન મુકે બળિયો શૂર;
 ખાધા બહુ બળવંતા પુર, ચાવી કંઈ કીધા ચક ચૂર. ૬૮
 ગર્વ હણ્યા શુભવંતા તણા, સમર્થને પણ ખાધા ઘણા.
 ખાધા પંડિત પુરા બાણ, ખાધા વેદ હકીમ નિરવાણ. ૬૯
 ખાધા જરવંતા જગ મહી, ખાધા મહા બળવાળા સહી;
 ધરા કુજતી બળે જેહના, કાળે ભક્ષ્યા દેહ તેહના. ૭૦
 રવી રથે જઈને આયડયા, કાળ મુખમાં તેવા પડયા,
 દોટિક હળ સંહાર્યા સહી, કાળે એવા ખાધા ક્યહી. ૭૧
 લક્ષ્મણ અર્જુન જેવા ભેધ, ખાધા કાળે કરિને ક્રોધ;
 કયાં રાવણને કયાં છે બલી, સર્વ ગયા સમશાને મલી ૭૨
 ક્યહાં કણ્ઠ્ય ને કયાં છે ભીમ, કાળે સહુને કીધા હીમ;
 સતી અહલ્યા ને દ્રૌપદી, રતી સાવિત્રી મીરાં સતી ૭૩
 એતો સહુ કાળે ભક્ષિયાં, કાળે કેંને નવ રક્ષિયાં;
 વિક્રમ ભોજ સમા ભડ ભૂપ, ધરાપતી ને ધર્મ સ્વરૂપ. ૭૪
 તેવાને પણ કાળે ભખ્યા, લેખ ખરા એ ભાગ્યે લખ્યા;
 સૌને કાળ સદા ભક્ષશે, જગમાં કેંને ના રક્ષશે. ૭૫

દોહરા.

મોટાના નાના ચયા રાય તણા કંઈ રંક
 જળ ઠેકાણે સ્થળ બન્યાં કાળ બળે નિઃશક. ૭૬
 એવો કાળ અતી બળી બહો નિશ્ચય જન,
 કાળ ચવાણું કોઈ દિન સુંદર મનુષા તન્ન. ૭૭
 માટે સમજ માનવી, કાળ તણો ભય ધાર,
 બહો નિશ્ચય ચાલવું સર્વ ત્યજી ધર ખાર. ૭૮

કેા નહિ અંતે કામનુ સુંદરિ કે ધન ધામ;

અસત્ય એતો સર્વ છે સાચો જગમાં રામ. ૭૬

ચોપાયા છંદ.

સમજ સમજ મન માનવીરે તું આ અવસર નહિ આવે,
જેતાં જેતાં જાય જીવાની પાછળ બહુ પસ્તાવે;
કાળ આવિને કંઠે બેસે ઘડી પલકની માંડી,
આ જાલ્યો આ જાલ્યો ભાઈ ઘડી ઉધારો નાહી. ૮૦

મોટા જનની પક્ષ ન પહોંચે ધનપતિનું નવ ચાલે,
અમલદારનો અમલ નહીં ત્યાં જતાં જમને વારે;
નૃપનું બળ પશુ ત્યાં નવ ચાલે રાય રંક સહુ એક,
બળ વાળાનું બળ નવ પહોંચે રહે ન કોનો ટેક. ૮૧

જવાનું સૌ જરૂર જાણજો કોઈ ઉગરશે નાહી,
કાળ લાગું ભક્ષણ સહુ પ્રાણી કદી ન બચશે ક્યાંહી;
સમશાને જીવું તે સાચું કાં ઘરડા કાં બાળા,
કાળ દાવથી કોઈ બચે ના કાં કાળા કાં ધોળા. ૮૨

મિથ્યા ખટપટ જગની જાણો માંડી જુડી બાજી,
વાદળ કેરા રંગ જોઈ શું થાયો અંતર રાજી;
ઘડી પલકમાં તેહ જનારૂં રૂપ જોઈ નવ રીઝો;
જીવતર તેવું જાય પલકમાં રખે કોઈ શું ખીજો. ૮૩

મદ અહંકારે ફરે માલતા પશુ તે ત્યાં નવ ચાલે,
ગરિમ થઈ પ્રભુ ભકતી કરતાં મુખ માગ્યું તે આલે;
ગર્વ ન ચાલે ગોવિંદ આગળ સઘળું તે તો જાણે,
પુણ્યવાન કે પાપી સહુને આપે એહ પિછાણે. ૮૪

ભક્તિ પદારથ ઉત્તમ સહુથી સુખકર જાણો સારૂ,
નારાયણનું નામ સમરતાં ટળે સરવ અંધારૂ.
માટે આ શીખામણ સમજી ભકતી કર ભૂધરની,
તેહ વિના નવ અન્ય કામનું ભાવડ ભાગે ભવની. ૮૫
માટે કર ભકતી ભૂધરની સર્વ કાજ સિધ થાયે,

ઉત્તમ આ માનવ તન દુરલભ ફેરો સફળ ગણાયે,
 એહ વિના નવ કાંઈ કામનું મિથ્યા સઘળી વાણી;
 રામ નામ નવ ઉચર્યો મુખથી સર્વ અકારથ બાણી ૮૬
 ભજ મન રામ રામ રસ ધરિને સર્વ તણું એ સાર,
 ભવ સાગર તરવાનું સાધન સફળ થાય સંસાર;
 હેત કરી હરિ નામ ઉચરતાં કોટિ વિધન દુર નાસે,
 જમ કિંકરનું જોર ન ચાલે કાળ સમો પણ ત્રાશે. ૮૭

દોહરા.

ત્રાસે કાળ પ્રતાપથી નારાયણનું નામ,
 જમ કિંકર અળગા રહે વાણી ઉચરે રામ. ૮૮
 અગાધ બળ ઈશ્વર તણુ તે સરખું નહિ કોઈ,
 મદ દોનો ચાલે નહી શ્રી પતિ આગળ સોઈ. ૮૯
 પણ તે વશ ભકતી થકી બહાલા ભકત સદાય,
 સુખ આપે સહુ શ્રી હરી રાખે ચરણની માંય. ૯૦
 ભાવ ધરી ભકતી કરો એ વિષુ બીજુ નાહિ,
 સર્વ થકી ભકતી ભલી જુઓ શાસ્ત્રની માંહિ. ૯૧

ચોપાઈ.

ભકતીનો મોટો મહિમાય, પ્રેમ ધરી પ્રભુ નામ જપાય;
 એ સમ બીજુ કારજ નથી, ચેત ચેત સ્મિતમાં સર્વથી. ૯૨
 આયુષ ફોગટ ચાલ્યુ બાય, માયા મદમાં જીવ ભરાય;
 રહે વૈકુંઠ મારગ વેગજો, અંતે ચે.રાશીમાં પડો. ૯૩
 જર જીવતીથી રાચો ભાઈ, ગણો રામની સત્ય સગાઈ;
 તો તો થાયે સઘળું કામ, રાજી થાયે તમપર રામ. ૯૪

દોહરા.

ઉર ઝોળખી ઇશને સમરો રામ સદાય,
 એવર્દન ઉપદેશથી સફળ જન્મ શુભ થાય. ૯૫

(૬૭)

ચારાશી સંકટ ટળે હચિછત આપે શમ,
ગોવર્દન મુખ ભોગવે મુખદે સધળાં કામ. ૬૬

इति श्री संसार सेतु ग्रन्थे भट्टगोवर्धन विरचिते
हरि भक्ति उपदेश कथनो नाम सप्तम
स्थंभ समाप्तः ॥७॥

શ્રી સંસાર સેતુ.

અષ્ટમ સ્થંભઃ

ભકતી શ્રેષ્ઠતા.

—:—

દોહરા.

- મધુકર ગ્રહે અર્ધિદને ભલે જીવ જો જાય,
ત્યમ ગ્રહે હરિને સદા જ્યોતે જ્યોત સમાય. ૧
- સ્વાતી જળ પ્રાશન થકી ચાત્રુક તૃષા જાય,
ત્યમ હરિરસ અમૃત ગ્રહે થામ અમર નિજ કાય. ૨
- જ્યમ પ્રીતી સંસાર પર તેમ રામ શું હોય,
વસે સદા વૈકુંઠમાં ગ્રહે ન પલ્લવ કોઈ. ૩
- ભૂત ભવિષ્ય વર્તમાનમાં સહુમાં એકજ રામ,
ગણજો જ્ઞાની સર્વથી અચળ સુખનું ધામ. ૪
- એ પ્રભુની ભકતી કરો થાય સફળ અવતાર.
આગમ સુધરે આપનું પહોંચો ભવ દધિ પાર. ૫

ઓપાઈ.

- પ્રભુ ભકતી છે સહુથી જ્ઞાત, ભવ સાગર ઉતારે પાર;
જુઓ સહુ આદીને અંત, પ્રભુ મેળવવા ભકતી પંથ. ૬
- સહુથી ભકતી ઉત્તમ સહી, ભકતી સમું બીજુ કો નહી;
સખત ભુવનને ચૌદે લોક, પણ ભકતી વિષુ સઘળું ફોક. ૭
- રંગે રૂડા યૌવન દેહ, ધનથી ભરિયા. પુરણ ગેહ;
રેદિ સિદ્ધિ સમૃદ્ધિ ધણી, ધરા ધનનો આપે ધણી. ૮

પશુ જ્યાં રામ નામ નવ હોય, શુન્ય સરવ એ જાણો સોય;
 મહિમા પ્રભુનો જાણ્યો નહી, ધિક સમૃદ્ધિ તેની સહી ૬
 હરિ કથા નવ થાય અવાસ, જંગલ સરખો જાણો વાસ;
 રામ નહી જેના મુખમાં, ધિકક તેહ જનની કુખમાં. ૧૦
 જેણે મુખ સમર્યા નવ હરી, ફોગટ કાય મનુષની ધરી;
 જનમ્યો તેનવ જનમ્યો જાણુ, માએ જનમ્યો મિથ્યા પહાણુ. ૧૧
 પ્રભુ ભકતી જેને ઉર નથી, હરિ દ્રોહી તે તો સર્વથી.
 કારણ કૃપા કરીને તાત, આપ્યું સુખ તેને સહુ વાત. ૧૨
 ખાવા પીવા અન્ન આપિયું, વસવા ધામ રૂઢુ સ્થાપિયું;
 માતપિતા મૃત ને સુંદરી, આપ્યું પ્રભુએ કરૂણા કરી. ૧૩
 તોએ સૌ ઉપકાર ભુલિયો, ગર્વ ધરી હરિથી દુર થયો;
 નિમક હરામી તે કહેવાય, રામ નામ અંતર નવ ચ્હામ. ૧૪
 ધિકક જન્મ તેનો જાણવો, પશુ સરીખો માણસ હવો;
 મુખ દાતા સુખકાર અપાર, પ્રભુ મહિમા નવ લહો લગા. ૧૫
 નહિ જોવું તે નરનું મુખ, મુખ જોતાંમાં પ્રકટે દુઃખ;
 વિમુખ પ્રભુથી દીસે જન્ન, મિથ્યા એ માણસનું તન્ન. ૧૬
 પશુ સમા ગુણુ જૂલો નહો, પક્ષ ધણીની રાખે સહી;
 સ્વાન સમા પશુ ઘર સાચવે, ખાધું તે મિથ્યા નવ કરે. ૧૭
 ગુણુ અધીકો ગણુતા સહી, અવગુણુ કોદી લાખે નહી;
 પશુ માણસ થઇને નવ લહું, ખાધુ તેનું કાંઈ ન કર્યું. ૧૮
 એથી પાપી બીજે કોણુ, હુણુ હરામી નિશ્ચય જાણુ;
 અતી અપરાધી તે જાણવો, મહા પાપી મનથી માણવો. ૧૯
 રામ જેહ સચરાચર જ્યો, તેહ ત્યજ માયાને વર્જો;
 અન્ય અંધ કો છે તેહથી, પ્રભુ વિમુખ સમ બીજે નથી. ૨૦

હોહરા.

હુણુ હરામ થયો નહીં જપો સદા શ્રી રામ,
 અંતર ઉપકારો લહો સફળ થાય સહુ કામ. ૨૧
 ભકતી જગમાં શ્રેષ્ઠ છે ધારી મનુષા દેહ,
 અતિ ઉપકારો ઇશના જાણો નિઃસંદેહ. ૨૨.

પ્રસન્ન કરવા રામને ભકતી સુલ્લભ પંથ,
 એ વિષુ અન્ય નહી કશુ કહે છે મોટા સંત. ૨૩
 પ્રેમ ઉપજે ભકિતથી પ્રભુ મહિમાજ જણાય,
 ભકતી કરતાં સર્વથા કારજ સુધરી જાય. ૨૪
 તત્વ અધિક ત્રય લોકનું ભકતી રૂપ અપાર,
 તથા જકતમાં ભકત જન કાં નર ને કાં નાર. ૨૫
 મહા સમર્થ પણ સહજમાં ભકત તણે વશ થાય,
 ભૂધર રીઝે ભકિતથી અવર નહીં ઉપાય. ૨૬
 માટે પ્રેમ ધરી ઉરે ભજે નિરંતર નાથ,
 શ્રીહરિને શરણે વસે જાણી નાથ અનાથ. ૨૭
 બળવંતા પ્રભુને ચહો અંતર પ્રેમ અપાર,
 વિઠ્ઠલ હોય ન વેગળા રહેશે ઘટ મોઝાર. ૨૮
 પ્રેમ ભકિત સહુથી ભલી અન્ય સહુ તે હેઠ,
 ભકતીથી ભૂધર મળે પહોંચાડે પ્રભુ ઠેઠ. ૨૯
 ધન ખરચે હરિ નવ મળે અતિશ્રમ ફળે ન લેશ,
 સ્વય પ્રેમ ભકતી થકી ઘટમાં વસે મહેશ. ૩૦
 અધિક નહી ભકતી થકી તેથી પ્રભુ વશ થાય,
 ભકતીથી ભજતાં મળે જગજીવન જગ રાય. ૩૧
 પ્રીતી દીપ પતંગને ટેહ ભસ્મ થઈ જાય,
 તદપી તજે ન તેહને ભકતી તેહ ગણાય. ૩૨
 એવી પ્રીતી ઉર ધરી ભજે સદા ભગવાન,
 સંકટ ટાળે શ્રી પતી આપે અભય નિદાન. ૩૩
 શ્રી પતિને છે સર્વદા ભકતી ંહાલી અપાર,
 રીઝે ભકતી ભાગિને પ્રેમ સહિત નર નાર. ૩૪
 ભકિત એજ ભવ દુઃખ હરે થાય ઉપાધી ફૂંર,
 વસે સદા વૈકુંઠમાં શ્રી હરિ શામ હનુર. ૩૫
 અંતર ધારી ઈશની શકતી લહો અપાર,
 શાખી હર ઉરમાં સદા સમરો સરજન હાર. ૩૬
 પ્રેમ ધરી પ્રભુને ભજે પામી મનુષ્ય અવતાર,
 રાખો અંતર સર્વદા પ્રેમ પ્રભુ પર સાર. ૩૭

ચોપાઈ.

પ્રેમ થકી પ્રભુજી વશ થાય, એવો ખીજો નહીં ઉપાય;
 પ્રેમ ભકિત ચાહે પરમેશ, મહિમા મોટો ગણે મહેશ. ૩૮
 પ્રેમ થકી વશ બહુને થયા, દૂર નહીં પણ ઘટમાં રહ્યા
 સવરીનાં આરોગ્યાં ખોર, પ્રેમ થકી વશ થયા કિશોર. ૩૯
 પ્રેમે કુબળા હાસી વરી, સોળ શહુજ પટરાણી કરી;
 પ્રેમે દધિ આરોગ્યાં અતી, થયા રાધિકાના પ્રિય પતી. ૪૦
 પ્રેમે અમરિષ અધિકો કર્યો, દુર્વાશાથી પણ નવ ડર્યો
 કરિ પ્રસન્ન પાંચાળી નાર, પ્રેમ ભકતીનો સર્વ પ્રકાર. ૪૧
 ભકત પ્રદહાદ ઉગાર્યો અતી, નરહર રૂપ ધર્યું મહા મતી;
 મુવ સનકાદિક ભકત અપાર, થયા અવિચળ પામ્યા પાર. ૪૨
 કપોત માથે શત્રુ તણુ, પણ ઉગારી રાખ્યો શણુ;
 અગ્નિથી ઉગાર્યો કુર્મ, પ્રેમે પ્રભુજી રાખ્યો ધર્મ. ૪૩
 પારધી માટે નરહર થયા, પ્રેમે બલિ ઘેર બંધન રહ્યા;
 કુર્મદાસ ઘેર બાંધે નીલ, પુરણ તેની બાણી પ્રીત. ૪૪
 સેના નાપિક માટે હરી, થયા નાપિક પ્રભુ પ્રેમે કરી.
 મીરાં સાથે વાસો વશ્યા, અંતે પણ અળગા નવ ખશ્યા. ૪૫
 નામદેવ લેળા જઈ જમ્યા, દરજીથી પણ દૂર ન થયા;
 રોહિદાસ ચમારની બત, ઉપવિત આખ્યું બેઈ ના નાત. ૪૬
 સવા વાલથી ઓછા થયા, બોડાણાના ઘરમાં રહ્યા;
 નમ્ર દ્વારકાં મુકયું શામ, પ્રેમે પધાર્યા ડાકોર ગામ. ૪૭
 નરહર માટે શિવજી થયા, પ્રેમ ભકિત ગુણ અધિકા લહ્યા;
 ચોખા મેળ માહરને કાજ, મુવાં ઢોર તાણે મહારાજ. ૪૮
 હર્યું હામાજી કેરૂં દુઃખ વીઠો ઢેક બનિયા મી મુખ;
 કુર્મા બાઈની બાણી પેર, જમ્યા ખીચડી તેને ઘેર. ૪૯
 મોહન માયાને વશ થયા, ગંગાધરને ઘેર જઈ રહ્યા;
 તુલસી માટે ધર્યો હથિયાર, રઘુવિર રૂપ ધર્યું કિરતાર. ૫૦
 એ સઘળું ભકતીથી માય, ધન ખરચે એ ફાગડ બાય;
 માટે પ્રેમે પ્રભુને વરો, અભય આશરો તેનો ખરો. ૫૧

પ્રેમ થકી પ્રીતમને રહાય, પ્રેમે સમરથ પણ વશ થાય,
તરવા સેતુ એ સંસાર, પ્રેમ ભકિતથી ઉતરે પાર, પર.

દોહરા.

ભકતી ભવમાં શ્રેષ્ઠ છે થાય સફળ અવતાર,
અંતર અવિનાશી રહે ટળે પાપ નિરધાર. ૫૩
તર્યા કંઈક જન ભકતીથી વેદ પુરાણે છાપ,
અમર થયા સહુ વિશ્વમાં સઘળો ભકિત પ્રતાપ. ૫૪
દુઃખ અધિકુ શિરપર હશે થાય ભકિતથી દૂર,
શ્રી પતિ રીઝે સ્હેજમાં રાખે રામ હનુર. ૫૫
ભકિત થકી પ્રભુ વશ થયા જુઓ જકતમાં વાત,
નથી અભણ્યું કોઈનું સહુમાં છે વિક્ષાત. ૫૬

સવૈયા.

પાંચ વર્ષના ધ્રુવજી બાલક ભકિત થકી હરિ વશ કરિયા,
જગ કીર્તી વિસ્તારી જાળી અંતે અવિચળ પદ ઠરિયા;
સતી અહલ્યા શાપ પામીને શિલા રૂપ ધનશ્યામ ભજે,
રામ પ્રતાપે મળ્યું રૂપ નિજ પ્રતાપ પ્રભુનો સહુ સમજે. ૫૭
ભકતીથી વશ થયા વિશ્વંભર વિશ્વામિત્ર મહા બળિયા,
જ્ઞાન તેજ વ્યાપ્યું ત્રય લોકે અપાર યશ ધન એ રળિયા;
મુનિ કર્દમની પવિત્ર પત્ની આહુતી બળ અતી પામી,
કપિલ દેવ સરખા જગ સ્વામી ઉદર આવિયા બહુ નામી. ૫૮
ધર્મ દેવ ભકતી નારીન્દ્રી ભકતીથી ભગવત રાખ્યા,
નર નારાયણ નામ ધરીને વિશ્વંભર ઉદરે આવ્યા;
દાશી પુત્ર નારદજી કહાવે પણ ભકતીથી શ્રેષ્ઠ થયા,
અખંડ એ અવિનાશી અંતર તજી વાસના વશી રહ્યા. ૫૯
ભકિત થકી ભવ સાગર તરિયા અધિક ઉપાશ્યા અવિનાશી.
વાલ્મીકી વાલ્મિક મુનિ કાવ્યા સપ્ત કોટિ ભાષા ભાષી;
ભકિત થકી વશ થયા વિદુરને પંચામૃત લોજન ત્યાગ્યાં,
દુર્યોધન સનમાન ત્યજીને ભાણનાં લોજન માગ્યાં. ૬૦

ભકતા ધીન થઈ ભવ તારણ સુદામાનિ શેષા કીધી,
 તાંદુલ સાટે બહુ ધન આપ્યું પ્રીત અધિક બાણી લીધી;
 ભારત ભકતી બાણી ભૂધર ભિખમ પિતાનું પણ રાખ્યું,
 બાણ તણી શૈયાએ 'સૂતાં ચતુર્ભૂજ દર્શન આપ્યું. ૬૧
 દુર્વાપાનું બળ નવ થાલ્યું પ્રસન્ન કરી પાંચાળીને,
 વિપ્ર જમાડયા ટેક પળાવ્યો અધિક ભક્તિ ઉર લાવીને;
 એકનાથની ભકતી બાણી વિપ્ર મોકલ્યા સ્વર્ગ થકી,
 નિજ ગુરૂ કેરો ગર્વ હરાયો આધ્ય કયું સંપુર્ણ નકી. ૬૨
 સંતોષા માટે શ્રી હરજી કૂર્મ રૂપ સરિતા તારી,
 અમરિષનું દુઃખ બાણી અંતર પવન ઢોળે સારંગપાણી;
 વિધવા સ્ત્રીનો પતી જીવાડ્યો ચિતા થકી પાછો આણી,
 તુલસીદાસનું વચન પળાયુ ભકતીને ઉત્તમ બાણી. ૬૩
 એ વિધ બહુ કારજ કરીયાં છે ભકતા ધીન થઈ ભગવંત,
 સર્વ થકી વહાલી વિકુલને ભકતી તત્વ ગણે બળવંત;
 ભવ તરવા એ સેતુ મોટો તથા તેહથી ભકત અપાર,
 અવિચળ પદ પામ્યા ભવ તરિયા જ્ઞાની ગુણ ગણે નિરધાર. ૬૪
 સર્વ તણું છે તત્વ જગતમાં ભકતી સુદલભ સધળે સાર,
 કેટલિક અન્ય ઉપાયો કરતાં પડે નહીં ભવસાગર પાર;
 પ્રેમ ધરી શ્રી પતિને શેષો મનુષા દેહ સફળ કરનાર,
 જ્ઞાન એજ ગુણિ જન મન બાણો મહો પંથ ભકતીનો સાર. ૬૫

દોહડો.

સત્ય પંથ સુખ રૂપ એ ભકતી જગમાં સાર,
 વિના પ્રયાસે ભવ તરે કાં નરને કાં નાર. ૬૬
 ઉચ નીચ અંતર નહીં સોને સમ અધિકાર,
 નાના મોટા સર્વને ભકતી એટ પ્રકાર. ૬૭
 મહા અરણ્ય સંસારનો બૂડ્યા સધળા જજ,
 ભકતી વંતા તે તથા અભય અચળ જશવંત. ૬૮
 અત્યુ લોકમાં તન ધરી ભજ્યા નહીં સુખ રામ,
 ધિકક પડ્યો એ દેહને ક્રીધાં ઉલટાં કામ. ૬૯

અતી પ્રપંચ કરતાં ગયો આયુષ સર્વ અમૂલ્ય,
 રામ લક્ષ્મી નવ ભક્તિથી કીધી મોટી ભૂલ. ૭૦
 શાણા સમજી મન્નમાં સફળ કરો શુભ દેહ,
 ભક્તિ કરી ભગવાનને બાણો સુકૃત એહ; ૭૧
 અંતર પ્રીતિ ધારીને કરો પ્રાર્થના સાર,
 જગજીવન જશ આપશે ઉતારે ભવ પાર. ૭૨
 સુખ સરવે છે ભક્તિમાં ત્રણ લોકમાં શ્રેષ્ઠ,
 નહી ભક્તિ સમ કોઈ છે સહુ ભક્તિથી નેષ્ઠ. ૭૩
 કરો પ્રાર્થના પ્રેમથી દિન દિન અધીક પ્રકાર,
 અંતર રીઝે આપનું રાજી દીન દયાળ. ૭૪
 દુઃખ નિવારે દેહનાં આપે સઘળું સુખ,
 પ્રેમે પ્રભુને પામશે ભાગે ભવની ભૂખ. ૭૫
 ખર્ચિયો જગમાં રામ છે તે વિણ ખીન્ન નહિ,
 તત્વ સહુ તે નામમાં અન્ય મળે નહિ કયાંહિ. ૭૬

શાલીની વૃત્તમ્.

પરમાત્મા તું પૂર્ણ જ્ઞાતા અનંતા,
 સર્વાત્મા તું શાન્તિ દાતા મહન્તા;
 આ સંસારે એથ આધાર ત્હારો,
 નાહી ખીજો ઇષ્ટ રે કોઈ મ્હારો. ૭૭
 સ્વામી સાચો સત્ય તુંને ગણું છું,
 પુરા ભાવે નામ ત્હારું ભણું છું;
 દાતા સ્વામી માહરી શુદ્ધ લીજે,
 દુષ્કર્મોની રે ક્ષમા નાથ દીજે. ૭૮
 વિશ્વાસે હું તાત ત્હારે વળુધ્યો,
 બાણું ચિત્તે સત્ય તું માર્ગ શીધો;
 માનુ ત્હારા ઇષ્ટ શા ઉપકારો,
 બાણે કે શું તાતરે શુભ ત્હારો. ૭૯
 શક્તી ત્હારી મુન્ય મોટા ન બાણે,
 બુદ્ધિવંતા કાજ ત્હારાં વખાણે;

બેઠ બેઠ જકતને મોહ પામું,
 દેખી દેખી કાર્ય તુંથી વિરામું. ૮૦
 શક્તી વંતા માપ શક્તી તણું ના,
 બુદ્ધી વંતા બુદ્ધિ કોઇ લહે ના;
 સ્વામી તુને કોંચુ જેવો કથુ હું,
 ત્હારા યોગ્યે ઉપમા શી લહુ હું. ૮૧
 બાળુ બાળુ કોઇ દી સુક્ષ્મ બાળુ,
 કોદી કોદી પ્રાઠ દેહે નિહાળુ;
 કોઇ વેળા દીનને દુર્બળો તું,
 કોઇ વેળા સ્નેહ શ્રીમાન તો તું. ૮૨
 કોઇ વેળા લક્ષ કે કોટિ ભાસે,
 કોઇ વેળા એકલો આપ વાસે;
 કોઇ વેળા શૂર વાળો બને છે,
 કોઇ વેળા નિર્બળો થઇ રહે છે. ૮૩
 સર્વાત્મા તું સત્ય સૌમાં ગણાયે,
 કાર્યો ત્હારાં કોઇથી ના કળાયે;
 ભાસે નાહી ભેદ ત્હારા ધણા છે,
 દેખ્યા નાહી કાનથી ના સુણ્યા છે. ૮૪

દોહરા.

અકળ કળા ઇશ્વર તણી કોથી નહી કળાય,
 મહિમા ત્હારો મુળનો પુરણ કેમ વદાય. ૮૫

ઇન્દ્ર વિજય છંદ.

કેમ વદાય મુખે હરિના ગુણ ના ગુણ એક વદાય મુખેથી,
 એ બળવંત તણા બળની ગણતી નવ થાય કદાય મુખેથી;
 પાર અપાર તથા પરી પૂરણ તારણ તું પ્રભુ સ્નેહ સહુથી;
 કેમ વહું વદતાં ન વદાય કથાય નહી કવિતા કરવથી. ૮૬

દોહરા.

વાણી પણ નવ મર્ણવે મનથી નહી પમાય,
 આધપતિ આખા જગતનો તો જશ કેમ ગવાય. ૮૭.

ઉપજાતી.

અનાદિતું ઇશ અનંત આપ, પામે નહીં અંત સદા અમાપ;
સંપૂર્ણ તું સ્વામી મનાય શુદ્ધ, અપૂર્ણ હું માનવિ હું અશુદ્ધ. ૮૮

કોહરા.

અદ્ય ભુવ મતી લેશ મુજ તું પ્રભુ અતિ બળવાન,
જયથી જગ ઉજવળ દિસે કેમ વદું ભગવાન. ૮૯
પ્રભુ તુજ ગુણ ગાવા તણી ઇચ્છા કરું અપાર;
પણ મુજ શક્તીથી અધિક કામ એહ નિરધાર. ૯૦
નગ શિખરે ચઢવા ચહે પંગો ધરી હુલાસ,
હસ્તી સાથ પિપીલિકા કરે વિચરવા આશ. ૯૧
સાગર જળ પ્રાશન ચહે મેડક ધરિઅહંકાર,
ઇચ્છે અળશિયું શીરપર ભોમી ધરવા ભાર. ૯૨
પ્રાણાણુ તુલ્ય થવા કહી કરે સ્વપચ વીચાર,
અળ સિંહ ઉદ્ધે ચઢે ગ્રહી હસ્ત હથિયાર. ૯૩
આંતર ધારે ધારણા પણ નવ થાયે કામ,
પ્રતાપ મોટો પ્રભુ તણે મહિપર રાજ રામ. ૯૪
હું હરિ ગુણ ગાવા ચહુ પણ મતિ લભૂ અળણુ,
ચરિત્ર કથવા ઇશનાં શક્તી ધારે કેાણુ ૯૫
પણ ભકતી અમૃત સમે ભરિયો અખિંધ અપાર,
કિંચિત પાન કર્યા થકી હોય અમર અવતાર. ૯૬
મોટે ઇચ્છું ઉરમાં કરવા અમૃત પાન,
જ્યમ પારસના સ્પર્શથી કાંચન લોહ સમાન. ૯૭
ભદ્ર દીપક પણ ભુવનમાં કરે તિમિરનો નાશ,
સ્થમ કિંચિત હરિ ગુણ થકી વસે આંતર અવિનાશ. ૯૮
પ્રભુ ગુણની અવધી નથી શોધો તત્ત્વ તમામ,
શહજ જીવંદા શેષની તો પૂણુ હાર્યા હામ. ૯૯
મુનિ માર્કંડ મન્યા જીવ્યો લક્ષ વર્ષ વશિ વન્ન,
હરિ ગુણ અવધી નવ મળી વદતાં વિમળ વચ્ચન. ૧૦૦

- સાગર જળ પ્રાશન કર્યું ધારી તનમાં ટેક,
જાંત મળ્યો ન અમસ્તને હરિ ગુણ વાદ વિવેક. ૧૦૧
- હર્ષ થકી મુનિ વાલ્મિકે લાખ્યા પુરણ લેહ,
શિમા મળી નહિ શાસ્ત્રમાં ઇન્ધર ગુણ અલેહ. ૧૦૨
- સમર્થની શક્તી જ્યહાં પહોંચી નહિ લવલેશ,
તો હું તૃણ વત્કયમ લહું અદ્ય મતિ અવિશેષ. ૧૦૩
- તો પશુ સમરૂ તાતને નામે ભવ દુઃખ ભય,
મન ઇચ્છા પુરી પડે સહજે સવળું થાય. ૧૦૪
- રામ નામ મુખ ઉચરતાં સદ્ગ થાય સહુ કાજ,
મહિમા અધિકે નામમાં વધે લોકમાં લાજ. ૧૦૫
- પ્રભુ કવિતા પારસ મણી શખ્દે શખ્દ વિશેષ,
ધર બેઠાં કાંચન કરૂં પામુ દામ સુરેશ. ૧૦૬
- પારસ જ્ઞાનને સ્પર્શતાં અજ્ઞાન લોહ ટળિ ભય,
ખસે કુબુદ્ધી દીનતા ધનપતિ ધર્મ જણાય. ૧૦૭
- વળિ આશા ઉરમાં અતી હરિના ગુણ ગવાય,
ભવ સાગર તરવા તારું નૌત નામ મનાય. ૧૦૮
- એમ ગણી અંતર થકી કથુ મુખ પ્રભુ ચરિત્ર,
મુજ કુળ સુદ્ધાં સર્વદા થાઉં પરમ પવિત્ર. ૧૦૯
- આગળ ઉત્તમ કવિ વરે કીધા બહુ ઇતિહાસ,
વાલ્મિક વ્યાસ સમાબ્જુઓ કીધાં નામ પ્રકાશ ૧૧૦
- વળિ આદીથી. આજમાં કઈક થયા કવિ જન,
ભૂલ્યા નહિ ભગવાનનાં ચરિત્ર સ્યવા મન. ૧૧૧
- ભકત થયા બહુ ભૂમિ પર ગાયા યશ કિરતાર,
અખંડ ભકતી ઉર ધરી તરી ગયા સંસાર. ૧૧૨
- તેવા આગળ તુચ્છ હું નહિ લેખામાં લેશ,
ક્યાં મેરૂ ક્યાં કાંકરો ક્યાં કિટ રવી ઉજેશ. ૧૧૩
- પશુ કથવું મ્હારૂ કદી ભર્યું અજ્ઞાન અપાર,
હરિ ગુણ યશ વહતાં કદી હોય ન દોષ લગાર. ૧૧૪
- વળિ પ્રભુ નામ પ્રતાપર્થ. મન ચિંતનું સહુ થાય,

તન મન સંકટ સહસ્ર વિધ યજમાં દૂર પળાય. ૧૧૫
 જ્યેમ ગણી પ્રભુને ભજે રામ રામ મુખ વાસ,
 જય જય થાયે સર્વદા હોયે પુર્ણ પ્રકાશ. ૧૧૬
 નથી અધિક કેા રામથી નહિ કેા તેને શીખ,
 સહુથી સમસ્થ શ્રી પતી જગમાં શ્રી જુગદીશ. ૧૧૭
 શક્તિવંત જો સર્વમાં સરજનહાર સદાય.
 સમરો તેને સર્વદા જય જય જગમાં થાય. ૧૧૮

ચોપાઈ.

કરે પ્રાર્થના પ્રભુની નિત્ય, દિન દિન વાધે અધિકી પ્રીત;
 ગુણુ ગાતાં તન ભૂલે ભાન, સમરે ચિત્ત સદા ભાવાન. ૧૧૯
 નયન સદા હરિ રૂપજ જુએ, મનડુ મનતા શંકાય ખુએ;
 કાન સુણે હરિ કીર્તન સાર, મુખ રસનાથી જપે મુરાર. ૧૨૦
 રામ નામ કર માળા ગ્રહે, મહા મંત્ર મુખથી ઉચરે;
 અંતર બપજપે અવિનાશ, આત્મારામ અભય ઉરવાસ. ૧૨૧
 હર્ષ શોક મનમાં નવ લહે, નિશ દિન પ્રેમ મગન ચિત રહે;
 ધન સુત દારા સઘળું નેષ્ટ, ગણે ધર્મ ગે વિંદ ગુણુ શ્રેષ્ઠ. ૧૨૨
 તન મનની સહુ માયા પરી, અખંડ વૃત્તી ઉરમાં હરી;
 જ્યમ સુરતા નટ દોરે રહે, તેમ હરીજન હરિને ગ્રહે. ૧૨૩
 જ્યમ નારી શેવે સંતાન, તેમ ભકત શેવે ભગવાન;
 જેમ કૃપણ ધન માટે ધાય, તેમ હરીજન હરિને આધાય. ૧૨૪
 મદ માયા મોટમ પરહરે, સદા એક વિકૃત્તને વરે;
 ભાવ થકા ઉર ભકતી થય, તેનો કર શામળિયો સ્હાય. ૧૨૫

દોહરા.

નવધા ભકતી નાથની પ્રેમ ભકિત સહુ શ્રેષ્ઠ,
 વિકૃત વશ તેથી રહે અન્ય સર્વ છે નેષ્ટ. ૧૨૬
 તરાય ના ભકતી વિના આ ભવ અખિંદ અપાર,
 બળે આ સંસારનો ભકતી સેતુ સાર. ૧૨૭

જે તરાય ભકતી વિષુ સાગર તોતો તરશે સદ્ગુણ જન્ન,
 કેા બળવંતા બાંધે હરિને કે ધનવંતા ખરશે ધન્ન;
 અમલદાર કેા અમલ જણાવી પ્રભુ મળવાના કરે ઉપાય,
 રાજ બીજનો ડર દેખાડી વસે જઇ વૈકુંઠે રાય. ૧૨૮
 વિદ્વાનો જઇ વિદ્યા જણુવે વેદ વાણિના કરે ઉચાર,
 કે વ્યાકરણ કે ન્યાય જણાવે પંડિતાઇના કરે પુકાર;
 સત્યવાદીઓ સત્ય જણાવે ગર્વ સત્યનો ધરી અપાર,
 પુણ્યવાન જઇ પુણ્ય દાખવે વૈકુંઠે વસવા નિરધાર. ૧૨૯
 કરમવંત સહુ કર્મ પ્રતાપે મોક્ષ ધામ ચાહે મન માંય,
 ધર્મવંત ધરણીપર મોટા ધારે મનમાં જવા ત્યાંય;
 દાતા જન કિર્તિ નિજ દાખે મોક્ષ પામવા ધારે મન્ન,
 કપટી જન કેા કપટ કરીને સટકી પેસે બ્રહ્મ સદન્ન. ૧૩૦
 ચોર લોક ચોરીથી રાત્રે દાર ઉઘાડી પેસે આપ,
 ઠગ બાણથી ઠગે ઠગારા ને જણુવે નિજ તણો પ્રતાપ;
 સ્હેજ મળે જે મોક્ષ ધામ તો નિજ બળથી જાએ સહુ લોક,
 ભાવ ન પુછે ભકતી કેરો કરે નહા શ્રમ કોઇ શોક. ૧૩૧
 પણ છે કામ કઠણ મુકતીનું મોક્ષ ધામ જાવું નહિ સ્હેજ,
 લાધે નહિ એ અવર ઉપાયે પ્રેમ ભક્તિ સેતુ શુભ એજ;
 અન્ય ઉપાય કર્યા કઇ બળથી મોક્ષ ધામ જાવા બહુ જન,
 પણ નવ કાવ્યા કોટિ કામથી પછી વિમાંસ્યા પોતે મન. ૧૩૨
 ભક્ષ ગાયનાં દાન કરે નિત નહુષ રાય મન ધરી ઉમંગ,
 સદ્ગુણ થયું નહિ કાજ તેહનું ઉદ્ધટો અપયશ પામ્યા અંગ;
 સવળાનું અવળું થઇ બેહુ કુર્મ રૂપ થઇ વશિયા કુપ,
 સાઠ શહુઅ સવત્સર વીત્યા જળચર કેરું ધર્યું સ્વરૂપ. ૧૩૩
 દાન થકી તો ફળ એ લાધે સુર ઇન્દ્રાદિક લોક જવાય,
 પુરણ પુણ્ય થતાં ક્ષય પામે અંતે ચેરાશી અથડાય;
 શહુઅ યજ્ઞ સધરે કીધાં પણ કાંઇ ન સુધર્યું તેનું કાજ,
 અંત સમે અવગતિએ પામ્યા ગઇ લોકમાં મોટી લાજ. ૧૩૪

પણ જ્યારે ભગિરથ મુત બાપા પિતૃ તણું ભર્યું બહુ દુઃખ,
 કરિ ભકતી ભગવાન ઉપાસ્યા ગંગા આણી આપ્તુ મુખ;
 પ્રતાપ ભકતી કરે ભારે ભકતી સમ નહિ કોઈ થનાર,
 ભકિત એજ ભવ તરવા સેતુ ભકતીથી રીઝે કિરતાર. ૧૩૫
 પારાશરના પુત્ર વાસણ પ્રજા કુળ ઉત્તમ અવતાર,
 કેટિક કાવ્ય કરી બળ પારી પણ અંતર નવ ઠરું લગાર;
 પણ નારદ ઉપદેશ સુણીને ભગવત ભકતી રચી અપાર,
 જન્મ મધ્યે જશ વ્યાપ્યો ઝાઝો વ્યાસ ગર્યા વિષ્ણુ અવતાર. ૧૩૬
 વાલ્મીકી નામ વાલ્મિકી કેડું ભુડાં કૃત કરે દિન રાત,
 રામ નામ મહા મંત્ર મળ્યાથી થયા વિપ્રની ઉત્તમ ભત;
 ભકતી સમ બળ નહી અન્યનું મહા બળ ભકતી તણું ગણાય,
 આત્મારામ વસે અંતરમાં અંતે રૂપમાં રૂપ સમાય. ૧૩૭

સોરઠા.

બુધર ભકતાધીન આધિન નહિ એ અન્યને,
 જગ વહાલુ જ્યમ મીન ભકત વહાલા ભગવાનને. ૧૩૮
 જ્યમ વહાલાં સંતાન માતાના મનમાં અતી,
 ત્યમ વહાલા છે ભકત ભગવતના અંતર વિષે. ૧૩૯
 બીજા સઘળા ધર્મ કો કાળે પણ ખુટશે,
 પણ ભકતી શુભ કર્મ કદી ન ખૂટે કાળથી. ૧૪૦
 જે જે ઉધર્મ જન્ન તે સહુ ભકિત પ્રતાપથી,
 ટળ્યા ન કોના તાપ ભકિત વિના ભવ આથડયા. ૧૪૧
 ટળી જાય તે રોગ ઔષધી જે રોગની,
 પણ અમૃતનો ભોગ કરે અમર આ દેહને. ૧૪૨
 અન્ય ઉપાસન સાર ધાર્યું તે કારજ કરે,
 ભકતી અખુટ બંડાર સર્વ સફળ જગ ઉધરે. ૧૪૩
 જાણો સઘળું અસાર સાર નામ શ્રી રામનું,
 સહુનો તારણ હાર રામ વિના નવ કામનું. ૧૪૪

મુશળા છંદ.

અચળના સુખ જો ઇન્દ્ર કે સુરતું,
 અંત તે સુખનો કોઢિ આવે;
 એક વિધિ દીનમાં ચૌદ ઇન્દ્રો ફરે,
 પુણ્ય પરવારતાં નષ્ટ પામે;
 યજ્ઞ વ્રત દાન આદિક જે કાજ તે,
 અદ્ય સુખ આપી અંતે વિરામે;
 કાળ જાતાં તદા ક્ષય થતાં પુણ્ય એ,
 રચાન સન્માન સર્વે ઉથાપે. ૧૪૫
 પામિયા તપ કરી વીધિ વરદાન જે,
 રાવણાદી સહુ નષ્ટ પામ્યા;
 હિરણ્યકશ્યપુ સમા આપ ઉન્નત અતી,
 નાથ કૃપા વિના તે વિરામ્યા;
 કોઈ બળવંતનું જોર ખેંચ્યું નહી,
 હામને હામ હોતાંજ હાર્યા;
 હાથના બળ વડે તરૂં જિરી તોડતા,
 સર્વ મુકી તદા તેહ આલ્યા. ૧૪૬

દોહરા.

નથી અબલ્યું ઇશનું સર્વે જાણે તેહ,
 સમસ્થ શક્તીવંત છે ઘટ ઘટ વ્યાપક એહ. ૧૪૭

ચોપાઈ.

હરી ભજન વિષ્ણુ હોય ન સુખ, અન્ય કારજમાં અંતે દુઃખ;
 ભક્તીમાં ભય કોનેા નહી, અચળ સુખ એ આપે સહી. ૧૪૮
 અન્ય ઉપાધી અજગી રહે, ભક્તીમી ભવ સંકટ દહે;
 અજર અમર ભક્તીથી થાય, ભક્તી વિષ્ણુ ભવ નહીં તરાય. ૧૪૯
 તન થન સુવતી મિત્ર સખાંધ, કોઈ અર્થ નવ આવે અંત;
 સુખ વેળાએ સુખને વ્હાય, દુઃખ વેળાએ સહુ ફર આવ. ૧૫૦

સુખ ભોગવવા આવ્યાં સહુ, અતે દુખડાં આપે બહુ;
 સાકર ખાવા મુગી મળે, પુરણ થાતાં ત્યાંથી ટળે. ૧૫૧
 તેમ સખધી મળિયાં બહુ, સુખ ભોગવવા વળગ્યાં સહુ;
 અતે નામ ન આવે કોય, રામ નામ સુખ દાયક હોય. ૧૫૨
 સુખ જાએ સુખ હોય કદાય, કયમ દશક ધરહે રણમાંય;
 બાણ લક્ષ બેટા કહેવાય, તોયે પ્રાણ હર્યા રથુરાય. ૧૫૩
 ધન જાએ સુખ હોય જરૂર, નંદરાય કયમ હોયે દૂર;
 અતી હતો એ ધનનો પતી, પણ અતે થઈ ભુંડી ગતી. ૧૫૪
 દાન દીધે જે સુખજ થાય, નહુશ ધરે ના કુર્મની કાય;
 નિત્ય લક્ષ ગો દાનજ કરે, ભકતી વિના ભગવત પરહરે. ૧૫૫
 સઘરે કાંધા યજ્ઞ હજાર, પણ અતે ના પામ્યા પાર;
 માટે સહુથી ભકતી એટ, ભકતી આગળ સઘળું નેટ. ૧૫૬
 જાત ભાત ઈશ્વર નવ લહે, હરિ ભકતનો કર હરિ ગ્રહે;
 ઉંચ નીચ નવ બાણે નાથ, સદા હરિજન હરિની સાથ. ૧૫૭
 લોહ કાંઈ જે ભગવત લહે, રોહિદાસનું અન્ન નવ ગ્રહે;
 સવરીનાં નવ ખોરજ ખાય, ચોખામેળ ઘરમાં કયમ જાય. ૧૫૮
 કુખળ દાસી નીચી નાર, બને કેમ પટરાણી સાર;
 પ્રીતમજી પ્રીતીને લહે, ધન કીર્તિને તે નવ ચહે. ૧૫૯
 કોટી ઉપાયે કામ ન થાય, શ્રમ કરતાં ભવ રોગ ન જાય;
 ભકિત એજ અમૃત આપદ્મ, ટળે તર્ત તેથી ભવ દદ્મ. ૧૬૦
 રામ નામ સખજો શુભ મંત્ર, જગત જીતવા જબરો જંત્ર;
 એથી અધિકુ કાંઈ નથા, રામ નામ બળિયું સર્વથી. ૧૬૧
 રામ નામનું જબરૂં જોર, રામ નામનો વાળ્યો દોર;
 રામ પ્રકાસે જગમાં આપ, સઘળે રામ તણોજ પ્રતાપ. ૧૬૨
 ઘટ ઘટ વ્યાપી રામજ રહ્યા, અતિ બળવંતા સઘળે લક્ષ્યા;
 કોઈ નથી જગ રામ સમાન, રામ સમાં કો ન કરે કામ. ૧૬૩

દોહરા.

કર ભકતી એ રામની સમરથ બાણી સાર,
 સુખ પામે સહુ લોકમાં પામે ભવની પાર. ૧૬૪

શ્રેષ્ઠ ગણી લક્ષ્મી સહા સમરે સુખથી રામ,
 અંસારે સુખ ભોગવી પહોંચે। અવિચળ ધામ. ૧૬૫
 લહું મહી ભગવાનને બાણે। અંતર આપ,
 ગોવર્ધન ભવં જળ તરે ટાળે। સહુ સંતાપ. ૧૬૬
 સત્ય નામ શ્રી રામનું સમજી ગ્રહો જરૂર,
 ગોવર્ધન ફેરે સફળ હુઃખ થાય સહુ દુર. ૧૬૭

—:૦:—

इति श्री संसार सेतु ग्रन्थे भट्ट गोवर्धन
 विरचिते भक्ति स्रष्टता कथनो नाम
 अष्टमो स्थंभः ॥८॥

શ્રી સંસાર સેતુ.

નવમો સ્થંભઃ

ॐ ॐ ॐ

જ્ઞાન.

— ૦ —
દોહરા.

ભાઈ વિચારો ઉરમાં સમજો સઘળો સાર,
વિશ્વ તબ્દી રચના જુઓ ભાળો જ્ઞાન પ્રકાર. ૧
અસત્ય સઘળું વિશ્વ છે સત્ય એક શ્રી રામ,
જ્ઞાન વિચારો ગુણ નિધી સમરથ સહુથી થામ. ૨
અસત્ય તેનો નાશ છે સત્ય એજ રહેનાર,
તો પ્રીતી શી તે તણી સત્યે રાખો પ્યાર. ૩

ઝોપાપાઈ.

પંચ ભૂતનો બનિયો દેહ, વન્હી જળ વાયુ સમ તેહ;
હાથ મુખ પદ શ્રવણ સદાય, નેત્ર ત્વચા રસ ધ્રાણુ ગણાય. ૪
ગુફા હિંમ કથ ઇન્દ્રિ એહ, ભિન્ન દેવતાને વશ તેહ;
પંચ તત્વથી ઉપને સાર, કરે કાજ નિજ જયમ અધિકાર. ૫
હાથ મહે મુખ બન્ને સહી, શ્રવણ મુલે પદ ચાલે કપહી;
નેત્ર લહે ત્વચ સ્પર્શે સાર, રસન સ્વાદ માણે નિરધાર. ૬
એમ ઇન્દ્રિ સહુ કારજ કરે, દેહ તણા ધર્મે અનુસરે;
દુઃખ દેહનું પારે તેહ, મુખ લોખવે નિઃસંદેહ; ૭
જ્ઞાનદે સહુ રાહ યાય, દુઃખમાં દુઃખ ખર્મે સહુ કાય;
દેહ તણે સહુ પારે ધર્મ, દેહ તણાં આચરતાં કર્મ. ૮
પંચ ભૂતનું એ પુતળું, હાથ પાદ શિર તેથી બન્ધુ;
જ્યારે અવધી પુરી થાય, ભૂત ભૂતમાં સર્વ સમાય. ૯

વિશ્વ સહુ એ રીતે યથુ, પંચ બૂતમાં સ્થીરજ રહ્યું;
 હૃતપત્તી પણ તેથી થાય, અંતે તેમાં સર્વ સમાય. ૧૦
 ઝાંઝ પહાડ પશુ માનવ દેહ, પંચ બૂતથી પ્રકટયું તેહ;
 સહુમાં વ્યાખ્યાં પાંચે તત્વ, જગ સરજ્યું એ મળતાં સત્વ. ૧૧
 તેથી એક આત્મા છે પરા, અજર અમર નિશ્ચય બળ ધરા;
 પરમાત્માનું રૂપ સદાય, આત્મા એતો અચળ મનાય. ૧૨
 અતી અનાદી અપરમપાર, નિર્વીકારિ નિર્લેપ પ્રકાર,
 સ્વયં પ્રકાસે તે તો સહી, જરા અત્યુ ભય જેને નહી. ૧૩
 એવો આત્મા દેહમાં વસ્યો, જડવત દેહનં ચૈતન કયો;
 નથી સંબંધ આત્માને દેહ, બિન્ન સર્વ એ બણો તેહ. ૧૪
 તમે, અમે, હું, જે કહેવાય, તે તો આત્મારૂપ જણાય;
 અવિછિન્ન એ સહુમાં ભયો, જડ જેવાને ચૈતન કયો. ૧૫
 દેહ આત્મા એ દૂર સદાય, નહિ સંબંધ તેનો કંઈ થાય;
 દેહ નાશ આત્મા અવિનાશ, આત્મા દેહને કરે પ્રકાશ. ૧૬
 કહો દેહ મ્હારો શો કબ, તેમાં તમનું શું છે સાજ;
 પૃથ્વી વારી વન્ધિ સમીર, તેજ બળીને બન્યું શરીર. ૧૭
 તો તેમાં શું તમનું જરી, કરિ વિચાર ખોજો મન ખરી;
 આત્મા તેથી જુદો વસે, દેહ તણો સંબંધ ન દિસે. ૧૮
 આત્મા એતો સત્ય અલેદ, દેહ સદા અત્યુ વશ છેદ;
 અજર અમર એ આત્મા સહી, દેહ કદી તેના સમ નહી. ૧૯
 આત્મા એતો સ્વયં પ્રકાશ, દેહ તણો તો દીસે નાશ;
 તો તેનો શો હોય સંબંધ, દેહ આત્માનો શાનો બંધ. ૨૦
 આત્મા એ ઈશ્વરનું રૂપ, અજર અમર એ શુદ્ધ સ્વરૂપ;
 જડવત દેહ વિશે સંચયો, પંચ બૂતને ચૈતન કયો. ૨૧
 આય દિસે છો આત્મા રૂપ, દેહ સદા છેદુઃખનો રૂપ;
 તોય દેહને મ્હારો કહો, તેનાં મુખ, દુખ પોતે લહો. ૨૨
 એ અજ્ઞાન અપાર ગણાય, સત્ય વાત ને નહિ સમજાય;
 જ્ઞાન વિચારે સમજણ હોય, ટળે મજની મમતા સોય. ૨૩

દોહરા.

ટળે મમત એ મન તણો અહુ' મમત્વ અપાર,
 સીધા મારગ સૂઝશે જ્ઞાન પ્રકાસે સાર. ૨૪
 નથી દેહ કેદી તમે નથી પંચ ભૂત આપ,
 ભોકતા નહિ સુખ દુઃખના પુરણ તેજ પ્રતાપ. ૨૫
 મિથ્યા માની માહર ભુલો સઘળી પેર,
 કોંણ તમે ક્યાં વાસ છે કોંણ સ્નેહ ક્યાં વેર. ૨૬
 ક્યાંથી આવ્યા ક્યાં જવું કોંણ રૂપ કુણ રંગ,
 વાત વિચારો મુજની આપે વસો અભંગ. ૨૭
 દેહ સજ્યુ' સહુ દેહનું તમને નહિ લેપાય,
 પરા દિસો સુખ દુઃખથી નથી તમારી કાય. ૨૮

બોધાઇ.

કહો દેહ જે મ્હારો સહી, ધન મિલકત પણ પરની નહી;
 મ્હારૂ કહેતાં વળગે પાપ, મ્હારામાં સઘળો સંતાપ. ૨૯
 કંઈક દેહમાં ભમિયા તમે, તોયે એ મમતા નવ શમે;
 અપાર દુખ તેથી ભોગવ્યાં, પર સંકટ પોતે ભોગવ્યાં. ૩૦
 સદ્ગુરૂથી જો સમજો સાર, તો સહુ દુઃખ ટળે નિરધાર;
 મ્હારૂ ત્હારૂ મિથ્યા ગણો, અમર અમર અત્યુ શીદ ભણો. ૩૧
 પર કાજે શીદ હયોછો ત્રાસ, દેહ નહી છો શુદ્ધ પ્રકાશ;
 વિકાર હીન સદા છો સહી, વિકારથી લેપાશે નહી. ૩૨
 ભરમ કરી તેમાં ભૂલશે, અતે મહા દુઃખમાં ડુલશે;
 પંચ ભૂત હું નહી કઠાય, નહી દેહ હું સત્ય સદાય. ૩૩
 નિશ્ચય એ મનમાં જો થાય, સંકટ સઘળું દૂર પળાય;
 સિદ્ધ વેદાન્ત તણો એ સાર, દેહ આત્મા છે ભિન્ન અપાર. ૩૪
 સુણો વાત દૃષ્ટાંતે કહું, પછિ સિદ્ધાંત વિચારો સહુ;
 ભરમ ભૂલ મનથી સમજાય, મુખ સદા અંતરમાં થાય. ૩૫
 'આવ્યું' સ્વપ્નું ત્રણે સાર, ભણે ડશિયો ઝેરી નાગ;
 આવી મૂર્છા સ્વપ્ના મહી, અચેતના થઈ કાયા સહી. ૩૬

મંત્ર તંત્ર વાળા આવિયા, વૈદ જાડી બોલાવિયા;
 અરે હવે અત્યુ આવશે, મુજ નારીની શી ગત થશે. ૩૭
 પુત્ર તણું પાલન કુણું કરે, અનાથનું ઉદર કુણું ભરે;
 શોએ અંતર એમ અપાર, આંખે ચાલે આંસુ ધાર. ૩૮
 દુઃખ અલીસે દેહમાં થયું, જાણ્યું આયુષ પુરણ ગયું;
 આંખ ઉઘડી એવે સહી, સ્વપ્નામાંનું કાંઈ નહી. ૩૯
 નથી રસ્યો તેને તન નાગ, નથી અત્યુનો આવ્યો લાગ;
 મિથ્યા સ્વપ્નામાં દુખ થયું, દેહે તો પુરણ સુખ રહ્યું. ૪૦

દોહરા.

એમ અસ્થિર સંસારમાં સ્વપ્ના રૂપ સખંધ,
 દેહ અને આત્મા મળ્યા અલ્પ સમયનો ખંધ. ૪૧
 પંચ ભૂતનું દુઃખ એ દેહ ભોગવે આપ,
 આત્મા તો અળગો સદા શીદ લહે સંતાપ. ૪૨
 જર જમીન પણ માહરી કેમ ગણો છો સાર,
 તેમાં શું તમનું દિસે અંતર કરો વિચાર. ૪૩
 ભોમી તો લગવંતની રચના સત્ય ગણાય,
 શું કીધું તેમાં તમે તમની કેમ મનાય. ૪૪
 થાય વૃક્ષ ભોમી બળે ઋતુ બળ ફળે સદાય,
 તેમાં કીધું શું તમે મ્હાડ કેમ મનાય. ૪૫
 ચુનો ઇંટો મ્હાણથી બંધાવ્યું ઘર સાર,
 સર્પ કૃતી બુગદીશની કીજે ઉર વિચાર. ૪૬
 લક્ષ્મી છે ધાતુ તણી પંચ તત્ત્વ એ પુર,
 બિન્ન તમે છો તેહથી અલેદ આત્મા દુર. ૪૭
 મિથ્યા મ્હાડ માનિને શીદ માગીલ્યો દુઃખ,
 કાંણુ તમે ને તેહ કુણું સમજી ધારો સુખ. ૪૮

ચોપાઈ.

તમે નથી એ ધાતુ રૂપ, તમે નથી એ ભોમ સ્વરૂપ;
 તમે નથી માયામાં વસ્યા, પંચ ભૂતથી અળગા ખર્યા, ૪૯

તોયે ક્યમ એ રહે રહો, પંચ ભુત પોતાનું કહો;
 હું બ્રાહ્મણ હું ક્ષત્રી આપ, ઉંચ નીચનો ગણો મતાપ. ૫૦
 પણ આત્મા તો કયો નથી, ના નીચો તે તો સર્વથી;
 બ્રાહ્મણ રૂપ નથી તેહનું, ક્ષત્રી નામ નથી તેહનું. ૫૧
 એ ઉપાધી સઘળી સાર, પંચ ભુતની ગણો અપાર;
 આત્માને તો કાંઈ ન અડે, શુદ્ધ સ્વયંબને શું નડે. પર
 ધર્મ તેહના એતો સહી, આત્માને કંઈ વળગે નહી;
 દેહેતો બ્રાહ્મણ કહેવાય, દેહે ક્ષત્રી નામ જણાય. ૫૩
 શુદ્ધ સ્વપચ પણ તેહજ સહી, એમાં કંઈ આત્માને નહીં,
 પાત્ર લેદથી પડીયાં નામ, આત્માને નહિ તે શું કામ. ૫૪
 ભર્યું સરોવર એકજ નીર, પીયે સર્વ ને ધ્રુવે શરીર;
 ભેદ નહીં તે જળમાં કશો, એક રૂપ સરવરમાં વસ્યો. ૫૫
 પણ તેમાંથી વિષ્રે સાર, બેડું ભર્યું જળનું નિરધાર,
 વળા ક્ષત્રીયે બેડું ભર્યું, વૈશ્યે પણ તેમાંથી હર્યું. ૫૬
 પછી મનાયું વિપ્રનું નીર, ક્ષત્રી જળ કહે છે સહુ વીર;
 વૈશ્યે ભર્યું તે વૈશ્યનું યયું, જે જેના વાસણમાં ગયું. ૫૭
 સરવરનું પાણી તો એક, પાત્ર પરસતાં થયો વિવેક,
 આતો વસ્ય તણું જળ સહી, બ્રાહ્મણથી પીવાયે નહી. ૫૮
 આ જળતો ક્ષત્રીનું સાર, આતો બ્રાહ્મણનું નિરધાર;
 પાત્ર લેદથી ભેદજ લહો, ઉંચ નીચ તો તેને કહો. ૫૯
 પણ પાણું તે સઘળું નીર, પડે સરવરમાં સહુનું ક્ષીર;
 ભેદ તતક્ષણ ભાગે સાર, જળ સરવરનું એકાકાર. ૬૦
 ઉંચપણું એમાં નવ રહ્યું, નીચ પણું પણ તેથી ગયું;
 એક રૂપ બનીયું એ નીર, પીયે સરવ ને ધ્રુવે શરીર. ૬૧
 ન્યૂનાધીક તેમાં નવ રહ્યું, એક રૂપ એતો સઘં ગયું;
 સરવર જળ સમ આત્મા સાર, પાત્ર ભેદ બાતી વ્યવહાર. ૬૨
 બ્રાહ્મણ યોનીથી તેહ અવતર્યો, માટે તેને બ્રાહ્મણ કહ્યો;
 ક્ષત્રીથી બયો જે તેહ, ક્ષત્રી નામ કહેવાયો તેહ. ૬૩
 વૈશ્યે વૈશ્ય ને શુદ્રે શુદ્ર, કુદ્ર યોનીથી પ્રકટયો કુદ્ર;

એતો સઘળા દેહના ધર્મ, આત્માને વળગે નવ કર્મ. ૬૪
 એક કુપ એક ક્ષેત્રે સાર, કીધી ખેતી કઈક પ્રકાર;
 એક બાજુ કારેલી કરી, એક તરફ કોળી અનુસરી. ૬૫
 એક તરફ મર્યાનો પાક, લિન્ન લિન્ન કીધાં સૌ શાક;
 વળી થોડે કીધી શેરડી, થોડામાં લિખુઓ કરી. ૬૬
 એક કુપનું સિંચે નીર, એક ધણી કૃષિકાર શરીર;
 એક ક્ષેત્રમાં સર્વે કર્યું, એક રીતથી સહુ અનુસર્યું. ૬૭
 પણ શેરડીનો મીઠો સ્વાદ, મર્યાનો છે તીખો નાદ;
 લિખુમાં ખાટાઈ ભરી, કોળામાં ગળપણતા ધરી. ૬૮
 કારેલાં માંહે કડવાશ, જાત જાતના લાગ્યા પાસ;
 એક નીર એ સહુમાં ગયું, પાત્ર પ્રમાણે સ્વાદે થયું. ૬૯
 પણ એતો સહુ પાણી એક, પાત્ર લિન્નતા રૂપ અનેક;
 તેમ આત્મા તો એકજ દીસે, ભર્યો લિન્ન પાત્રોને વિષે. ૭૦
 બ્રાહ્મણ પાત્રે બ્રાહ્મણ કહ્યો ક્ષત્રીયી ક્ષત્રી થઈ રહ્યો;
 નામ ઉપાધી દેહની સાર, આત્મા લિન્ન સદા નિરધાર. ૭૧
 મન્ન થકી એ જાણો ખરૂં, દુખ રહે આત્માથી પરૂં;
 નહિ આત્મા લોકતા સર્વથી, નિર્લેપી લેપાતો નથી. ૭૨
 દૃષ્ટા એતો સહુનો સહી, સુખ દુઃખ કેરો લોકતા નહી;
 અલેખ અજરામર એ રૂપ શુદ્ધ સ્વયંભૂ સત્ય સ્વરૂપ. ૭૩
 એ વિવેક અંતર સમજાય, તેનું નામ તો જ્ઞાન ગણાય;
 જ્ઞાન પામતાં સરવે ક્રમે, જીવ શીવમાં સહજે ભજે. ૭૪
 એક રૂપ થાયે અવિનાશ, માયા ભયનો થાયે નાશ;
 જ્ઞાન પ્રકાસે ઉરમાં સહી, પછી કાંઈ બાકી નવ રહી ૭૫
 અજ્ઞાને અંધારૂં ઘણું, એક રૂપને બીજુ લાલું;
 આત્મા એક દિસે જે શુદ્ધ, અજ્ઞાને તે ગણો અશુદ્ધ. ૭૬
 એ તો સઘળું છે અજ્ઞાન, કેફ કરનારો બુલે જ્ઞાન;
 સમજે ઉલટી સઘળી પેર, સ્નેહી સાથે આણે વેર. ૭૭
 તેમ માયાના કેફ કરી, ખરી વાત તનથી પરહરી;
 નાશવંત માયા છે સાર, રાખો તેની સાથે ખ્યાર. ૭૮

સત્ય આત્મા તે સમજો નહી, જરા મરણનો જાણો સહી;
 એતો સઘળું છે અજ્ઞાન, બ્રહ્મ રૂપ મૂલ્યા ભગવાન. ૭૬
 મમતા જગની મનમાં ધરો, મ્હારૂ ત્હાર મિથ્યા કરો;
 તેથી ચોરાશી દુખ મળે, અભેદ આત્મા દેહે લળે. ૮૦
 જ્ઞાન અગમ જાણે જે સાર, પામે તે ભવ દરિયા પાર;
 કાંઈ ઉપાધી તેને નહી, બ્રહ્મ રૂપ સૌ ભાળે સહી. ૮૧
 નહી સતાવે ત્રીવિધ તાપ, નહી રહે ઉરમાં સંતાપ;
 આત્મા પરમાત્મા છે એક, સત્ય જાણિયો એજ વિવેક. ૮૨
 મ્હારૂ ત્હારૂ સૌ પરહ્યું, બ્રહ્મરૂપ સહુ બ્રહ્મે ભર્યું;
 નહી ભિન્નતા હૃદયે સાર, બન્યો આપ એ શુદ્ધ પ્રકાર. ૮૩

ઈન્દ્રવજી વૃત્તમ્.

થાહે હરી ને ગુણુ કર્મ ત્યાગી,
 સંસારમાં તોય મને વિરાગી;
 જુઓ સદા પંકજ વારી માં છે,
 ન પંકજે વારિ કદા અડે છે. ૮૪
 સંસારમાં તેમ રહે સદાચે,
 સંસારથી રક્ત નહી કદાચે;
 માતા પિતા જાત સુ પુત્ર દારા,
 કાળે કરીને સઘળા જનારા. ૮૫
 એવો ધરે નિશ્ચય જ્ઞાન અંગે,
 પુરી રતી શ્રી પરમાત્મ સંગે;
 સંસાર તાપે તનડુ તપે ના,
 માયા તણા બપ મુખે જપે ના. ૮૬
 જેવી રીતે વૃક્ષ વને ઉગે છે,
 તથાપિ ત્યાં આશ્રય મેઘનો છે;
 સંસારમાં તેમ સદા રહે એ,
 તથાપિ આધાર પ્રભુ ઘડે એ. ૮૭
 જાણે સદા કે સહુ વ્યર્થ આ છે,
 સ્થળે સ્થળે સંકટથી ભર્યું છે;

બલે સુખો સર્વ સદૈવ ધારે, પરન્તુ સદ્જ્ઞાન ઉરે વિચારે.	૮૮
થશે જ્ઞવાનું પ્રભુને ગમે જે, વિકાર સર્વે તનના શમે જે;	
બાધે નહિ આ વિષયો બલીબટ, પીડયા ન પામે તનની અરીબટ.	૮૯
સંભાવના એક સમસ્ત જાણે, પુરી રતીથી પરમાત્મ માણે:	
ગરીબ બોલે જન કોઈ તો શું ! શ્રીમાન કે'તાં અધિકુ થયું શું.	૯૦
મોટા કહે તોય બલે કહે તે, નાના વહે તોય બલે વહે એ;	
બલે કદા કેા અપમાન આપે, બલે કદાપી દર્ધ માન સ્થાપે.	૯૧
રહે તથાપી મન એક રૂપે, સદા વસે શાન્ત બની સ્વરૂપે;	
ના હર્ષમાં કે નહિ શોકમાં એ, વસે વને કે વળિ લોકમાં એ.	૯૨
સદાય આનંદ ઉરે ભર્યો છે, શાન્તી સુધા સ્નેહ મને ઠર્યો છે;	
વેઠી ક્ષુધા અંગ તથા થયું શું, આરોગિયા અમૃત તોય છે શું.	૯૩
નવીન વસ્ત્રો પરિધાન તો શું, અને કદી જીર્ણ થકી થયું શું;	
નિવાસવા મહેલ કદાપિ તો શું, તથા કુટીમાં વસતાં થયું શું.	૯૪
વૃક્ષો સહે છે શિત તાપ નિત્યે, તથાપિ છે એક સ્વરૂપમાં એ;	
એવી રીતે એક રૂપે રહીને,	

સદા હમરે ઇશ અખંડ તોયે, ૬૫
 સુખે દુખે એક રૂપે રહે જે,
 ન સુખ કે દુઃખ ઉરે ગણે જે;
 આત્મા તર્જુના તનનું સહુ છે,
 જશે તદા એ તનનીજ સંગે. ૬૬
 અધ્યાત્મ એ જ્ઞાન ઉરે વશ્યું છે,
 ગણે નહીં તે સુખ દુઃખ શું છે;
 તે તત્ત્વ જ્ઞાની અધિકારિ કાવે,
 ના દુઃખ તેને કદિએ સતાવે. ૬૭

દોહરા

એ આધકારીને સદા પ્રભુજી રાખે પાસ,
 તરે પ્રાદ સંસારથી હોય અચળ અવિનાશ. ૬૮
 બ્રહ્મ રૂપ ભગવંતને અંતર જાણે આપ,
 સ્હંજ તરે સંસારથી ટળે સર્વ સંતાપ. ૬૯

ભુજંગી વૃત્તમ્.

પરિ બ્રહ્મ એ સત્ય આનંદ કારી,
 ચિદાત્મા પરા પાર છે નિર્વિકારી;
 નથી પ્રીય અપ્રીય સૌ એક રૂપે,
 નથી દીન શ્રીમાન કે રંઠ ભૂપે. ૧૦૦
 નથી રોગ નિરોગ ના કાંઈ ભાસે,
 સદા એક રૂપે સ્વયં સતપ્રકાશે;
 જરા મર્જના બાધ કોઈ કરે છે,
 મહા કાળ તેને ન કોદી હરે છે. ૧૦૧
 નથી ઇશ માથે નથી બાધ કાંઈ,
 નહીં રૂપ કલ્પાય નિર્કલ્પ સોઈ;
 સદા વાસ આનંદ કારં અપારં,
 કૃપાવંત કલ્યાણ રૂપં રસાળં. ૧૦૨
 નિશાન્યાં નથી સર્વદા દીન ભાસે,

સદા સર્વદા કોટિ અર્કો પ્રકાસે;
 શરી કોટિની શાન્તિ જ્યાં સ્થીર સ્થાપી,
 સુધા શ્રેષ્ઠ વૃદ્ધી અખંડીત વ્યાપી. ૧૦૨
 મહા જ્ઞાન ગીર્વાણ જ્યાં ભોમિ ભાસે,
 સદા તત્ત્વ વિજ્ઞાન કેરું વિકાસે;
 નહી પક્ષ કોંની નહીં ભિન્ન ભાવ,
 સદા સત્ય આનંદ શાન્તી પ્રભાવ. ૧૦૪
 નહી શત્રુ કે મિત્ર ના કોઇ ત્યાંહી,
 સર્જાના સર્જાધી મહુ એક જ્યાંહી;
 સધુના ગુરુના નહીં રંક ભુપ,
 નહી ઉચ કે નીચ સૌ એક રૂપ. ૧૦૫
 વિકારી નહી નિવિકારી સદા છે,
 પરી જ્ઞાન આનંદ એ સર્વદા છે;
 સહુ ઇશનો ઇશ દેવાધી દેવ,
 અધીષ્ઠા અનાદી અતી જ્ઞાનિ એવ. ૧૦૬
 ઘડીમાં જનાવે અતી શ્રેષ્ઠ જકત,
 ઘડીમાં જનાવે ઘનીને વિરકત;
 ઘડીમાં કરે રંકનો ભુપ ભારી,
 ઘડીમાં હરે કષ કોટી અપારી. ૧૦૭
 નથી શક્તી કોંની કદા એ સમાણી,
 નથી બુદ્ધિ આ જકતમાં અન્ય જાણી;
 નહી કામ તેવાં કરે કોઇ શુરો,
 નથી નીપજ્યો સદિમાં કોઇ પૂરો. ૧૦૮
 કળ્યામાં ન આવે કદી રૂપ તેનું,
 જણાયે નહીં કેટલું ભેર બેનું;
 ગણાયે નહીં શુભ તેના ઘણા છે,
 કયા એ નહીં કીર્તીમાં ના મણા છે. ૧૦૯
 નથી પાદ તોએ જતી તે કરે છે,
 નથી હસ્ત તો વસ્ત હસ્તે ધરે છે;

નથી મુખ તો શુદ્ધ વાણી ઉચારે,	
નથી નેત્ર તો ગુપ્ત સર્વે નિહાળે.	૧૧૦
નથી કર્ણ તો સર્વથી સાંભળે છે,	
નથી નાક તોયે રૂડી ગંધ લે છે;	
નથી દેહ તો કાર્ય રૂડાં કરે છે,	
લઘુ નામથી જકત બાજાં રચે છે.	૧૧૧
વળી હસ્ત કે પાદ કોટી પ્રમાણે,	
વળી કર્ણ કે નાશિકા સર્વ બાણે;	
શહસ્રોમુ અક્ષી તણું દિવ્ય તેજ,	
શાહસ્રો મુખે ઉચરે દ્વાણિ એજ.	૧૧૨
પ્રભુએ પ્રભુ ઉપમા યોગ્ય નાહી,	
વશ્યેા સર્વ ઠામે સહુ જકત માંહી;	
નહીં તે વિના ઠામકેા સ્થાન બાસે,	
સહુ જકતમાં તેજ તેનું પ્રકાસે.	૧૧૩
નથી સૂર્ય કે સોમનું તેજ બ્યાંહી,	
નથી વારિ કે વન્દિનું ભેર ક્યાંહી;	
તદા તેહ સ્થાને પ્રભુ જે વસેછે,	
ગૃહે ગોચરે સર્વમાં રામ રહે'છે.	૧૧૪

દોહરા.

એવા દીન દયાળની શકતી લહો અપાર,	
રાખી ડર ઉરમા સદા સમરો સરજન હાર.	૧૧૫
સત્ય જ્ઞાન ઉર ધારિને ટાળે મન પરિતાપ,	
ગોવર્ધન ગુણ ધારતાં ટળે સર્વ સંતાપ.	૧૧૬
દેહ આત્મા જીવ શીવનોં થાયે મત્ત વિવેક	
ગોવર્ધન ઉર સર્વદા ધરો રામનો ટેક.	૧૧૭
જ્ઞાન એજ પ્રભુ નામનું સત્યા સત્ય જણાય,	
અમર થાય એ અવનીમાં રૂપે રૂપ સમાય.	૧૧૮
સેતુ આ સંસારનો બાણે સત્ય પ્રકાર,	
બાણે મુણે જે ભાવથી ઉતરશે ભવ પાર.	૧૧૯

(૬૫)

જ્ઞાન વિચારી ઉરમાં ગોવર્ધન શુભ આય,
પરમ પદારથ પામશે વેગે વૈકુંઠ જાય. ૧૨૦
જનમ મરણ ફેરે ટળે પામે અવિચળ ઠામ.
ગોવર્ધન જ્યજ્ય સદા સમરે મુખથી રામ.

इति श्री संसार सेतु ग्रन्थे भट्ट गोवर्धन
विरचिते ज्ञान स्वरूप वर्णन नाम
नवमो स्थंभ समाप्तः ॥९॥

સંસાર સેતુ ગ્રન્થ સમાપ્ત.

જાહેર ખપ્પર.

આ પુસ્તક સુખર્ષમાં હરકોઈ બુકસેલરને ત્યાંથી તથા પ્રકાશક મોનલ ગોકુળદાસ, ગઢીયા, ઠેકાણું જાની હન-માન ગઢી, કાલકા દેવી. પોસ્ટ સુખર્ષ એ સરનામેથી મંગાવવી.

રામસતગ્રાઈ તથા શ્રી કૃષ્ણ સ્તવન મંજરી આવૃત્તી બીજી છપાય છે.
